

Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi Intézet

A bűnözés területi aspektusainak vizsgálata Pécsett

A megelőzés építészeti és várostervezési lehetőségei

Készítette:
Polák Attila
Geográfus Msc

Témavezető:
Dr. habil. Trócsányi András
PTE TTK FI

2013. január 7.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	5
1.1. Problémafelvetés, célkitűzések	5
2. Alapfogalmak meghatározása	6
2.1. Bűn, bűncselekmény, bűnözés, bűnmegelőzés	7
2.1.1. A bűn	7
2.1.2. A bűncselekmény	7
2.1.3. A bűnözés	9
2.1.4. Bűnmegelőzés	11
2.2. Bűnözésföldrajz	13
3. Kutatástörténeti áttekintés	14
4. A kutatás módszerei	16
5. A vizsgált földrajzi terület társadalmi-gazdasági viszonyainak rövid jellemzése	17
5.1. Népeség, népsűrűség, nemek és korcsoportok	17
5.1.1. Népeség	18
5.1.2. Népsűrűség	19
5.1.3. A nemek aránya és korcsoportok megoszlása	20
5.2. Pécs funkcionális szerkezete	23
5.3. Gazdasági helyzet, foglalkoztatottság, munkanélküliség	27
5.4. Jövedelem, szociális helyzet és szegregáció	28
6. Eredmények	32
6.1. Magyarország és Pécs bűnözési tendenciáinak áttekintése	32
6.2. A bűnözés területi aspektusai Pécssett	36
6.2.1. Testi sértések	39
6.2.2. Lopások	45
6.2.3. Betöréses lopások	50
6.2.4. Rablások	55
6.3. A lakossági véleményfelmérés a bűnözésről	59
6.4. Szituációs bűnmegelőzés Pécssett	65
6.4.1. Megyerváros – Melinda utca	66

6.4.2. Meszes – Feketegyémánt tér.....	74
7. A kutatás lehetséges jövőbeli irányai	77
8. Összegzés	77
9. Javaslatok	79
10. Köszönetnyilvánítás	80
11. Felhasznált irodalom	80
12. Mellékletek.....	84
13. Diplomamunka tématerv	88

1. kép: Pécs madártávlatból (készítette: Trócsányi András)

*„Igen kevés az olyan ember,
aki nagyon jó vagy nagyon rossz:
a legtöbben félúton vannak a kettő között.”*

PLATÓN

1. Bevezetés

1.1. Problémafelvetés, célkitűzések

A bűnözés az emberi társadalmak egyik legalapvetőbb jelensége. A bűn kérdése már a legkorábbi történetekben is gyakran kapott központi szerepet; a korai társadalmakban is léteztek íratlan és írott szabályok, törvények, melyek megszegése szankciókat vont maga után. A bűnözést minden társadalom negatív, a közösség rendjét megbontó, fennmaradását veszélyeztető jelenséggént értékeli és megpróbálja megelőzni, illetve az általa okozott károkat csökkenteni, ezért ez a társadalomtudományok számára rendkívül fontos kutatási terület.

A kriminológia és a gyakorlatban megvalósuló bűnüldözés szempontjából egyaránt az egyik leglényegesebb kérdés, hogy hol követik el a bűncselekményeket, hol vannak a gócpontok, s mely területekre kell kiemelt figyelmet fordítani.¹ Ezzel a kérdéskörrel a kriminológia és a földrajztudomány közös részdiszciplínája, a bűnözésföldrajz (kriminálgeográfia) foglalkozik.

A közvélemény is igen érzékeny a kriminalitás kérdéskörére, ami főleg a megrázóbb esetek alkalmával érzékelhető igazán. Az utóbbi években bizonyos pécsi bűnesetek kiemelt figyelmet kaptak. Több olyan erőszakos bűncselekmény is történt a baranyai megyeszékhelyen, amely felkavarta nem csak a város, hanem az egész ország közvéleményét.

A kutatás célja, hogy – elsősorban térképeken keresztül – *bemutassa Pécs valós bűnügyi helyzetét*, az elkövetett bűncselekmények sűrűsödésének területeit és feltárja a gócpontok kialakulásának okait, illetve magyarázatot adjon ezen „hot spotok” térbeli elhelyezkedésének időbeli és bűncselekmény-típusonkénti változásaira. A rendőrség által vezetett statisztikákat felhasználva a 2006 és 2011 közötti időszak adatait évenkénti bontásban mutatjuk be és elemezzük. Ezen időszak során jelentős változások történtek a város életében, hiszen a 2008-ban kezdődő gazdasági válság legmélyebb szakaszai és a 2010-es Európa Kulturális Fővárosa projekt (a továbbiakban EKF) is ebben az intervallumban zajlottak. Ezen kívül az EKF évében, 2010 nyarán került kihelyezésre 33 térfigyelő kamera is, amelyek nagyrészt a felújított közterek környékét figyelik. Feltételezésünk szerint a bűnözés mutatóit, területi rendjét ezek az események jelentősen befolyásolták.

¹ E tényt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 2012 decemberétől az Országos Rendőr-főkapitányság honlapjáról a nyilvánosság számára is elérhető Magyarország bűnügyi ponttérképe (<http://bbterkep.police.hu/mapdisplay/bu.html>).

Úgy véljük, hogy a bizonyos bűncselekmények-típusok erősebb, míg mások gyengébb koncentrációt mutatnak és ezt alapvetően az alábbi három tényező befolyásolja:

- a potenciális áldozatok koncentrációja egy adott területen,
- a potenciális elkövetők koncentrációja egy adott területen² és
- a sikeres elkövetés lehetőségét kínáló helyszínek, szituációk sűrűsödése,

melyek önmagukban, vagy együttesen okoznak magasabb fertőzöttséget egyes városrészekben.

Célunk továbbá a *lakosok véleményének megismerése*, ugyanis a valós, többé-kevésbé mérhető és egyértelműen kártékony hatások mellett nem elhanyagolható tényező a bűnözés által keltett félelem sem, amely jelentősen befolyásolja az emberek mindennapjait. Egy reprezentatív kérdőívezés segítségével felmértük a pécsiek véleményét, félelmeit, tapasztalatait a bűnözéssel, bűnüldözéssel kapcsolatban és az így kapott eredményeket összevetettük a tényleges adatokkal.

Végül, de nem utolsó sorban – mint a legtöbb bűnözéssel foglalkozó tanulmányban – jelen kutatásban is törekedtünk *megoldási javaslatok kidolgozására*. Senki sem vitathatja azt a tényt, hogy az élet bármely területén a problémák, károk megelőzése hatékonyabb és olcsóbb, mint az akut kezelés. Így van ez a bűnmegelőzéssel (profilaxis) kapcsolatban is. Ennek témakörét a külföldön már jól bevált építészeti és környezettervezés általi bűnmegelőzési technikák Pécsen történő alkalmazhatóságának vizsgálatára szűkítettük. Ezt egyrészt a költséghatékony fenntarthatóság, másrészt pedig az EKF-projektek során történt beruházások, köztérátalakítások után tapasztalt pozitív változások indokolták. Úgy gondoljuk, hogy az épített környezet átalakításának elő kell segítenie a közösségépítés folyamatát, amely közösségek ellenőrzés alatt tarthatják lakókörnyezetüket, ezáltal pedig nem csak biztonságosabbá, hanem élhetőbbé is tehetik a város fertőzött területeit.

2. Alapfogalmak meghatározása

Mielőtt egy társadalmi jelenség térbeli megjelenési formáival és térrel alkotott kapcsolatrendszerével kezdenénk behatóbban foglalkozni, elengedhetetlen a vizsgálni kívánt problémakör foglalmának definiálása. Ez a feladat a bűnözés szempontjából különösen nehéz, hiszen számos tudományterület eredményeit kell felhasználnunk annak érdekében, hogy átfogó képet kaphassunk róla. A bűnözés jelenségének vizsgálata során a fő hangsúlyt a *büntetőjog*, a *sociológia* és a *kriminológia* triumvirátusára helyezzük. E három tudományterület az, amely definiálja és tételesen felsorolja a bűncselekményeket (büntetőjog), vizsgálja a bűnözés társadalmi okait és a közösségre gyakorolt hatását (szociológia), illetve feltárja a bűnözés és a bűnözők jellemzőit, megpróbálja felfedni a jelenség okait (kriminológia).

² Jelen esetben a potenciális elkövetők hétköznapi térhasználatára gondolunk.

2.1. Bűn, bűncselekmény, bűnözés, bűnmegelőzés

2.1.1. A bűn

Bűn alatt valamely íratlan vagy írott erkölcsi norma megsértését értjük (LUKÁCS T. 1980). Egy közösség elítéli azon tetteket, vagy a tettek hiányát, esetleg gondolatokat, melyek megsértik az általuk elfogadott erkölcsi elveket. A bűn csakúgy, mint az erkölcs koronként és földrajzi területenként változó, ami mindkét fogalmat viszonylagossá teszi. Ez abból következik, hogy egyik sem természeti törvény, sőt a cselekedeteket jóra és rosszra felosztó szemlélet is emberi találmány, tehát először meg kell alkotni a jó, a helyes fogalmát ahhoz, hogy annak megszegésével a bűn értelmezhetővé váljon (FÖLDES T. 2004). A bűn előfeltétele a közösségen belül mindenki által ismert és elismert erkölcsi törvény megléte (TÓTH I. J. 2004). A filozófia szemszögéből érdekes kérdés a bűnhődés és a büntetés kettőssége. A nem szankcionált bűn is okozhat büntudatot (és ezzel bűnhődést) és fordítva, a büntetés nem feltétlenül vonja maga után a megbánást. Bűnösnek tekinthető-e az, aki nem fogadja el a többség erkölcsi törvényeit, szabályait, normáit? Hiszen ezáltal cselekedhet egy másik értékrend szerint helyesen, miközben a közösség szemében helytelenül jár el.

Ezzel a kérdéssel jutunk át a jog területére, ugyanis el kell választani egymástól az erkölcsi-vallási és a büntetőjogi törvényeket. A büntetőjog tételei általánosságban egy adott földrajzi területre és nem csupán egy közösség tagjaira érvényesek. Bárki is követi el az adott tettet, ha az ütközik az éppen aktuális büntető-törvénykönyv passzusaival, bünt követ el. „A bűn jogi megítélésénél nincs megbocsátás és nincs irgalom: Justitia szemei el vannak takarva, és a mérleget tartó keze sem remeghet meg” (SIMON F. 2004, p. 214.).

2.1.2. A bűncselekmény

A jog egzaktabb kategória, mint az etika: értékmentes, és belső törvényszerűségei irányítják. Számos szabályrendszer létezik egyidejűleg a társadalomban, de a jog az egyetlen, amelyhez az állam által legitímen alkalmazott kényszer társul. A jogalkotó azokat a szabályokat emeli ki az informális társadalmi szabályrendszerből, amelyet elég lényegesnek ítél a közösség jóléte szempontjából ahhoz, hogy az állam erőszak-apparátusát működésbe lendítse (BAYER J. 2004).

Az 1978. évi IV. törvény által elfogadott és jelenleg is hatályban lévő Büntető Törvénykönyv³ (a továbbiakban Btk.) 10.§ (1) bekezdése szerint: *„Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli.”*

³ 2013. július 1-től a 2012. évi C. törvényként elfogadott új Btk. váltja.

A bűncselekmény törvényi fogalma tartalmilag lényegében megfelel a tudományos fogalomnak: „A bűncselekmény olyan cselekmény, amely tényállásszerű (diszpozíciószerű), (büntető)jogellenes és bűnös” (NAGY F. 2010, p. 96.).

A cselekmény a szándékos, a gondatlan, a tevéses és a mulasztásos deliktumokra vonatkozó egyaránt közös fogalmi elem. A cselekményfogalom feladata minden olyan elemet kizárni e kategóriából, amely a büntetőjogi megítélés szempontjából nem releváns.

A tényállások⁴ a büntetőkódexben rögzített, befejezett tettesi cselekményt határozzák meg. A tényállás fogalma három fontos feladatot lát el:

- Garanciális, vagy kriminálpolitikai jelentősége abban áll, hogy csak azon büntetőjog felel meg a nullum crimen sine lege⁵, illetve a nulla poena sine lege⁶ elvnek, amely a tiltott magatartást tényállás révén törvényben rögzíti.
- Rendszerbeli feladata az, hogy összekösse a cselekmény és a jogellenesség fogalmát. A jogalkotó törvényi tényállásban írja körül azt a magatartást, amelynek tanúsítását büntetni rendeli, továbbá mindazokat az ismérveket magában foglalja, amelyek a bűncselekmény megvalósulásához szükségesek.
- Dogmatikai feladata azon objektív ismérvek körülírása, amelyek nem ismerete a szándékosságot kizárja.

A tényállásszerűség és a (büntető)jogellenesség erősen összekapcsolódik. A tényállásszerűség – a jogellenességet kizáró ok hiányában – tehát általában a (büntető) jogellenesség megállapításához vezet(het). Kivételesen azonban az is előfordulhat, hogy a tényállásszerű magatartás, mint például a kisebb értékhatárt (jelenleg Magyarországon 50 000 Ft) meg nem haladó lopás csupán szabálysértésnek minősül. Ilyenkor a cselekmény tényállásszerű is, bűnös is, jogellenes is, de formálisan nem (büntető)jogellenes, vagyis büntetőjogi büntetéssel nem fenyegetett. Emellett a cselekmény nem lehet (büntető)jogellenes a jogellenesség materiális vetülete hiányában sem, tehát nem büntethető, ha nem veszélyes a társadalomra.

A bűncselekmény fogalmának utolsó tartalmi eleme a bűnösség kritériuma. A bűnösség a társadalomra veszélyes cselekmény és az elkövetője közti pszichikus viszony, amelynél fogva a cselekmény az elkövetőjének felróható. A bűnösséget kizáró okok a magyar büntetőjogban a gyermekkor, a kóros elmeállapot, a kényszer és a fenyegetés, illetve a tévedés (NAGY F. 2010).

Ahhoz, hogy egy tett bűncselekménynek minősüljön, mind a négy kritériumnak meg kell felelnie.

⁴ Diszpozícióról a tettességen kívüli más bűncselekményi alakzatok esetén beszélhetünk. Ezek: az előkészület, a felbujtás és a bűnségély.

⁵ nullum crimen sine lege (latin): nincs bűncselekmény törvény nélkül

⁶ nulla poena sine lege (latin): nincs büntetés törvény nélkül

2.1.3. A bűnözés

A szociológia alapvetően a *devianciával* foglalkozik behatóbban, amely jóval tágabb fogalom, mint a bűnözés. Anthony Giddens (2002) szerint a deviancia olyan normáknak, vagy normarendszereknek a megszegése, amelyeket egy közösség vagy a társadalom jelentős része elfogad. A deviáns viselkedések egy bizonyos csoportját, amelyeket az állam a társadalom számára károsnak ítél, tiltanak és büntetéssel szankcionálnak. Ezek a bűncselekmények. Azonban léteznek olyan bűncselekmények is, amelyek nem tekinthetők deviáns viselkedésnek, mivel a társadalom nagy része nem ítéli el azt. Manapság ilyen például a filmek és zenék letöltése, másolása és illegális értékesítése során a szerzői jogok megsértése.

Számos szociológiai elmélet létezik, amely a deviancia kialakulását, terjedését és bűnözéssé eszkalálódását magyarázza. Ezek közül csupán a feszültségelméleteket és abból is a két legismertebbet emeljük ki.

Émile Durkheim (1967) dolgozta ki az *anómia* (vagy normanélküliség) fogalmát, amelyet elsősorban az öngyilkosságok vizsgálatánál használt, de egyéb deviáns viselkedési formákra, így a bűnözésre is alkalmazható. Az anómia a társadalmi rend felbomlása az értékek és normák elvesztése miatt, amelyet az életkörülményekben beálló hirtelen változások indukálnak, legyenek ezek akár negatívak, akár pozitívak. Az urbanizált társadalmakban kialakuló, elszigetelt csoportok igényei és cselekedetei összeütközésbe kerülhetnek más csoportok igényeivel és cselekedeteivel. Ennek hatására a viselkedés kiszámíthatatlanná válik, a rendszer fokozatosan felbomlik és a társadalom az anómia állapotába süllyed.

Durkheim úgy vélte, hogy a bűnözés a társadalom normális működéséhez hozzátartozó jelenség, mely szükséges a közös normák megerősítéséhez. A bűnözés ezen szerepe akkor válik nyilvánvalóvá, amikor egy-egy súlyos bűncselekmény a teljes közösség felháborodását kiváltja és e közösség tagjai a tett egyértelmű és heves elítélésével egyidejűleg a közös értékrendszer iránti elkötelezettségüket is kifejezik. Aggodalomra inkább a bűncselekmények számának hirtelen változása adhat okot, ugyanis ez anómiás folyamatokra utalhat (DURKHEIM, E. 1924).

Az anómia-elméletet, mint a deviancia (és a bűnözés) egyik magyarázatát Robert Merton (2002) fejlesztette tovább. Elmélete szerint az anómiát az olyan társadalmi szerkezet idézi elő, amely ugyanazokat a célokat tűzi ki minden tagja elé, de nem biztosít egyenlő eszközöket azok eléréséhez. Eltérés lép fel aközött, amit a kultúra megkövetel, és amit a társadalom szerkezete lehetővé tesz. Ez pedig feszültséghez vezet, amelynek egyik megjelenési formája a bűnözés. A feszültséget feloldandó, az embereknek alkalmazkodniuk kell valamilyen módon a kulturális célok és intézményesített eszközök rendszeréhez, amelynek Merton szerint ötféle módja van:

- *Konformizmus*: az alkalmazkodás legelterjedtebb típusa, mely során elfogadják a célokat és a cél elérésének törvényes eszközeit egyaránt, még abban az esetben is, ha nem sikerül elérniük a célokat ezen eszközökkel.
- *Újítás*: az újítók elfogadják a társadalmi célokat, de mivel kevés törvényes eszközük van az elérésükre, ezért megalkotják saját eszközeiket, hogy előbbre jussanak, ami így deviáns viselkedéshez, esetleg bűnözéshez vezet. Az újítók deviáns viselkedésének „sikerese” volta révén a rendszer többi tagja egyre kevésbé tartja jogosnak az intézményes normákat, ami fokozza az anómiát, másokat is deviáns viselkedésre sarkall, tehát öngerjesztő folyamattá válik. Itt kap szerepet a közbelépés, az intézményes normák kikényszerítése, tehát a társadalomra káros deviáns viselkedés elleni „harc”.
- *Ritualizmus*: az alkalmazkodás ezen útja során az emberek feladják a kultúra által megfogalmazott célok elérésének szándékát és beletörődnek a jelenlegi életmódjukba, követik a megszokott rutint és a törvényes kereteket sem feszegetik.
- *Visszahúzódnás*: e stratégiát választók a célokat és az eszközöket is feladva visszahúzódnak saját világukba. Ide sorolhatóak a pszichotikus személyek, az autisták, a páriák, a számkivetettek, a csavargók, a kábítószerfüggők és az alkoholisták.
- *Lázadás*: a lázadók mind a célokat, mind a törvényes eszközöket elutasítják, viszont van alternatív elképzelésük egy új társadalmi szerkezetről és törekednek ennek megvalósítására.

Merton szerint hiba egy olyan összetett jelenséget, mint a bűnözés, egyetlen szóval leírni, egyetlen definícióval meghatározni, hiszen ez egészen eltérő bűncselekmény-típusokat, illetve az azok elkövetéséhez vezető igencsak eltérő okokat és következményeket takar.

A kriminológia a bűnözés definiálása során elsősorban a büntetőjogból indul ki, azonban kiegészíti azt:

- a büntetőjogba ütköző, de bűncselekménynek nem minősülő esetekkel (pl. gyermekkorú elkövetők és kóros elmeállapotúak tettei, jogos védelmi helyzetben történő normaszegés stb.),
- a felderítetlen és nem jelentett (látens) bűncselekményekkel.

Emellett figyelmet fordít a bűncselekménynek nem minősülő devianciákra (pl. prostitúció, mértéktelen alkoholfogyasztás), a predelikvens magatartásformákra (pl. iskolakerülés, csavargás) és a kriminális jellegű szabálysértésekre (pl. tulajdon elleni szabálysértések) is.

Mindezek alapján – jelen kutatásban – a bűnözést olyan társadalmi tömegjelenségként értelmezzük, amely az adott közösség éppen aktuális büntetőjogi normáit sértő cselekmények összességéből áll.⁷

⁷ A bűnözés-fogalom büntetőjoghoz való kapcsolását jelen kutatás során a felhasznált bűnügyi adatbázisok indokolták, melyek csak a bejelentett bűncselekményeket tartalmazzák.

Ha egy kutatás – mint jelen esetben – a bűnözésről és e jelenség területi megjelenéséről kíván szólni, ráadásul mindezt egy (magyarországi viszonylatban) nagyváros példáján prezentálja, akkor elengedhetetlen megemlíteni a *bűnözés és a települések mérete, illetve a városi életmód* közötti összefüggést. A városi életmód; a tömeg; a stressz; a közösségek, illetve a személyes kapcsolatok gyengesége, vagy hiánya és a más emberek problémái iránti passzivitás mind-mind hatással van az urbanizált társadalom tagjaira. A nagy embertömeg számos személyiségtípust foglal magába, illetve a legkülönbébb devianciákat tűri el, tolerálja, vagy akár észre sem veszi. (WIRTH, L. 1938; PACIONE, M. 2009/a; HAGGETT, P. 2006). Ez egy falusias, kis létszámú és sok esetben erősen konzervatív közösségben elképzelhetetlen lenne. A városias társadalom ezen jegyei idézik elő a bűnözés bizonyos típusainak nagyobb mértékét.

2.1.4. Bűnmegelőzés

Egy 2008-as tanulmány szerint, amelyet az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) készített: „A *bűnmegelőzés* a bűnözés társadalmi és egyéni okainak, valamint a bűnelkövetés feltételeinek befolyásolására alkalmas stratégiák és eszközök rendszere” (IRK F. 2008/a, p. 18.). „[...] a megelőzés három, egymással egyenrangú célterülete: a (potenciális) elkövető, a bűncselekményi szituáció és a közösség” (IRK F. 2008/a, p. 15.). A szekunder, vagyis a bűncselekményi szituációra összpontosító megelőzés a bűnözéssel felületi szinten küzd meg azáltal, hogy a tettalkalmak struktúráját átalakítja, a sikeres elkövetés lehetőségét csökkenti és a haszon nagyságának valószínűségét minimalizálja.

Jelen kutatásban csupán a *bűncselekményi szituációk* és a *közösség* néhány elemére kívánunk fókuszálni. Ez részben a sikeres elkövetési lehetőségek épített környezet általi csökkentését, részben pedig ezzel összefüggésben a lakókörnyezetekben kialakítható fél-privát védhető terek kialakításának lehetőségeit, illetve az ezzel párhuzamosan megvalósítandó közösségépítési folyamatot foglalja magába.

Ennek a két, mára jelentős mértékben összefonódott prevenciós irányzatnak a születése 1971-re és 1972-re datálható. 1971-ben C. Ray Jeffery publikálta a Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED), vagyis a környezettervezés általi bűnmegelőzésről szóló munkáját, 1972-ben pedig Oscar Newman kidolgozta a védhető terek (Defensible Space) koncepcióját. Ezekre azután egy egész szubdiszciplína épült, amely a környezettervezés általi bűnmegelőzés (a továbbiakban CPTED) lehetőségeit vizsgálja elméletben és valósítja meg a gyakorlatban is. Hazánkban sajnos egyelőre a kevésbé ismert és ritkán említett módszerek közé tartozik, annak ellenére, hogy számos városban bizonyított már.

A *védhető terek* lényege, hogy újrastrukturálja a lakókörnyezet⁸ fizikai paramétereit és ezáltal alakítson ki olyan fél-privát tereket, amelyeket az ott lakók ellenőrzés és kontroll alatt tarthatnak. Ezen területek közé tartozhatnak az épületek körüli járdák, utcák, terek, illetve az épületek belseje (belső udvar, lépcsőház, gang stb.), amelyek sok esetben a „senki földjének”

⁸ Itt alapvetően nagyvárosias, lakótelepi beépítéssel rendelkező területekről van szó.

számítanak. Ezeket a tereket általában senki sem érzi igazán magáénak, senki sem felügyeli, így ideális terep lehet a bűnözők, a deviáns csoportok és a predelikvens cselekményeket folytatók számára. Ez természetesen nem csupán a valós bűnügyi adatokra, hanem a lakosok biztonságérzetére is jelentős hatással van (NEWMAN, O. 1972).

A *CPTED* egy kissé általánosabb koncepció, amely azonban sok ponton átfedésben van a védhető terek elméletével. A lényege, hogy a fizikai környezet segítségével előzze meg az áldozattá válást, a szabálysértő viselkedést és mérsékelje a bűnözés okozta félelmet azáltal, hogy elrettenti az elkövetőket (REYNALD, DANIELLE M. 2010). Főbb elemei a következők:

- *Természetes figyelés/ellenőrzés*: a közterek és használoúk legyenek jól láthatóak. Ezáltal felderíthetők a gyanús vagy egyértelműen jogellenes cselekmények és azok elkövetői, illetve szemtanúkat biztosíthat a későbbi nyomozások, eljárások számára. Ide tartozik a megfelelő közvilágítás biztosítása, a térfigyelő és egyéb kamerarendszerek alkalmazása, az ablakok és ajtók orientációja a felügyelni kívánt területek felé, illetve a szimbolikus (kert, „tájkép”) és valós (kerítés, falak, kapuk) határvonalak kiépítése, amelyek elkülönítik a magán és nyilvános tereket.
- *Territorialitás megerősítése*: egyértelművé és láthatóvá kell tenni, hogy a terület a helyi lakosok kontrollja és figyelme alatt áll. Ennek alapeleme a nyilvános és magánterületek (vagy fél-nyilvános területek) félreérthetetlen elkülönítése fizikai vagy szimbolikus határokkal és esetleg táblákkal, feliratokkal is jelezhető, hogy az adott terület a lakóközösség, vagy egy-egy család/lakó ellenőrzése alatt áll.
- *A hozzáférés ellenőrzése és a célpont erősítés*: ezekre az elkülönített területekre csak azok mehetnek be, akik ott élnek, vagy akiknek ezt egy lakó megengedi. Ha valaki engedély nélkül ott tartózkodik, akkor az ott élők távozásra szólíthatják fel őt. Emellett ezeken a területeken gátolni kell a nyilvános átközeledést. A be- és kijáratok számát mind az épületek, mind az utcák, sőt az egész lakókörnyék esetében érdemes csökkenteni, illetve védelemmel ellátni (kulcs vagy elektronikus beléptetés használata). Ennek hatására az elkövetők nehezebben férhetnek hozzá a célpontokhoz. A célpont erősítés technikái emellett a másodlagos védelmi vonalat jelentik. Ha az elkövető már a célpont közvetlen közelébe jutott, akkor mechanikus védelemnek kell útját állnia. Ezek lehetnek ajtó- vagy ablakzárak, olyan nyílászárók, melyek ellenállóbbak az erőszakos behatolással szemben, törhetetlen ablakok/ablakfóliák használata stb.
- *A tevékenységek támogatása*: a lakókörnyezet kialakítása segítse elő az ott élők önszerveződését, a közösségi terek használatát. Ehhez szükséges, hogy legyenek megfelelő méretű és kialakítású terek, amelyek alkalmasak lehetnek kisebb rendezvények, események megtartására. Ezáltal az ott élők valóban sajátjuknak érezhetik a lakókörnyezet nem privát tereit is és így legitimációt érezhetnek az illegális tevékenységek távoltartására.
- *A terület imázsa*: fontos hogy a lakókörnyezet külső jegyei sugározzák azt is, hogy a terület valóban felügyelt és gondozott. Ez folyamatos karbantartást, tisztántartást igényel,

ami egyrészt visszatartó erővel hathat a potenciális elkövetőkre, másrészt pedig az ott élők biztonságérzetét és pozitív attitűdjeit erősíti, így gátolva a bűnözés okozta félelem terjedését.

Azonban nem feledkezhethünk meg a kritikákról sem. A legfontosabb kérdés talán az, hogy vajon a védett területeken el nem követett bűncselekmények térben és időben áthelyeződnek-e máshova? Mit lehet tenni azokkal a bűncselekménytípusokkal, amelyeket nem lehet a környezettervezés által megelőzni? Előfordulhat-e hogy egyes deliktumtípusokat gátolva más, az áldozatok számára veszélyesebb cselekedetekre tevődik át az elkövetők figyelme?

Viszont előnyei is akadnak szép számmal. Viszonylag olcsó kiépíteni, vagy betervezni a készülő lakóterületek építése során. Emellett költséghatékonyan fenntartható a helyi közösségek által, így nagy terheket vehet le a rendőrség válláról. Eredményei azonnaliak és mind a bűncselekmények számának változásával, mind a lakók biztonságérzetével mérhetővé tehetők (IRK F. 2008/b). Ezen tulajdonságai miatt úgy gondoljuk, érdemes lenne a gyakorlatban is megvalósítani a környezettervezés általi bűnmegelőzést, és a kutatás során ehhez kívánunk Pécsre vonatkozóan alapot szolgáltatni.

2.2. Bűnözésföldrajz

A *bűnözésföldrajz* esetében a definiálás folyamata már nem olyan egyszerű, hiszen egy kevésbé kutatott és kevésbé definiált területről van szó. Szigorúan véve a mostani kutatás valójában a „bűncselekmények földrajzát” (ADLER F. et. al. 2005) takarja, ugyanis csak a bűncselekmények kategóriájának adatait dolgozza fel, azonban a továbbiakban az egyszerűség kedvéért a bűnözésföldrajz kifejezést használjuk.

Kifejezetten a nagyvárosokon belüli bűnözés területiségével foglalkozott a chicagói humánökológiai iskola számos képviselője. Vizsgálódásaik rámutattak a környezet jellemzőinek és a bűnözés mutatóinak összefüggéseire, továbbá a társadalmi kapcsolatokon keresztül átadott viselkedési minták és a bűnözés közötti kapcsolatra (kulturális átörökítés) (KORINEK L. 2012/a). Ezzel a chicagói iskola volt az, amely lerakta a bűnözésföldrajz települési szintű vizsgálódásainak alapjait, így munkájukat részletesebben tárgyaljuk a „Kutatástörténeti áttekintés” című fejezetben.

Hans-Dieter Schwind (2002) német kriminológus a bűnözésföldrajz alatt „a kriminológiai-kriminalisztikai kutatás azon ágát érti, amely a bűnözői magatartást a saját tér és időbeli felosztásában ragadja meg, és specifikus tér és időbeli terjedési és összekapcsolódási mintákon keresztül demográfiai, gazdasági, szociális, pszichológiai és kulturális befolyásának nagyságát próbálja megmagyarázni a bűnözés elleni (elsősorban megelőző) harc céljából. A definíció alapján a tér (mint tényező) csak olyan bűncselekményekre vagy bűncselekménytípusokra alkalmazható, amelyeket térbeli tényezők befolyásoltak, illetve váltottak ki: pl. utcai bűnözés” (SCHWIND, H-D. 2002, p. 290).

Kerecsi Klára (2003) szerint a bűnözésföldrajz a kriminológiához tartozó tudományterület, de a bűnözési térképeket, mint alkalmazott módszert a földrajztudomány szolgáltatja.

A szociálgeográfia oldaláról Berényi István értelmezése emelhető ki, aki a bűnözés földrajza néven említi ezt a témakört és az elnevezést a német „Kriminalgeographie” kifejezésből eredezteti. Értelmezésében a bűnözés földrajza „a szociálgeográfia ágazata, amely a tér, a társadalmi csoportok és a bűnesetek összefüggéseivel foglalkozik.” (BERÉNYI I. 1992, p. 123.)

Kobolka István és Sallai János értelmezésében: „A bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek térbeli struktúráját, területi intenzitását, tendenciáját és dinamikáját; társadalmi hátterét, a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében várható térbeli elmozdulásait vizsgálja a szociálgeográfia egyik viszonylag új, de egyre jelentősebbé váló irányzata a bűnözésföldrajz (bűnügyi földrajz, kriminálföldrajz, kriminálgeográfia), amely a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló interdiszciplináris tudomány.” (KOBOLKA I. – SALLAI J. 2008, p. 88.)

Számunkra a bűnözésföldrajz meghatározásához Tóth Antal doktori értekezésében olvasható fogalom a legalkalmasabb, mely szerint: „A kriminálgeográfia a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgáló alkalmazott szociálgeográfiai ágazat, a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló inter-szubdiszciplína. A bűnözés térbeli struktúráját, terjedelmét, tendenciáját és dinamikáját, területi intenzitását, társadalmi-gazdasági hátterét, a lezajló társadalmi-gazdasági folyamatok ismeretében a várható térbeli elmozdulásait vizsgálja, s hozzájárul területspecifikus bűnmegelőzési stratégiák kidolgozásához” (TÓTH A. 2007, pp. 10-11.).

3. Kutatástörténeti áttekintés

A kriminálgeográfiai kutatások főbb állomásait már számos alkalommal, részletekbe menően írták le tudományos kutatások részeként (pl. KOVÁCS Z. 1989, TÓTH A. 2007, MÁTYÁS SZ. 2008) ezért munkánk során csupán a *településszintű bűnözésföldrajzi vizsgálatok* történetét ismertetjük.

Az első ilyen vizsgálatokat a chicagói humánökológiai-városökológiai iskolához köthetjük. A kezdeti kutatások Robert E. Park nevéhez köthetők, aki a szociológiát az ökológiával ötvözve a települések társadalmát és annak jelenségeit az élővilágban előforduló életközösségekhez hasonlította (PARK, R. E. 1915).

Park kutatásaihoz sokan csatlakoztak, többek közt Ernest W. Burgess és Roderick D. McKenzie, akikkel 1925-ben közösen jelentette meg a *The City* című könyvet. Ebben összefoglalták nézeteiket azokról a környezeti viszonyokról, amelyek egy nagyváros társadalmi jelenségeit befolyásolják és arról, hogy melyek azok a törvényszerűségek, amelyek a társadalom térbeli szerveződésében kimutathatók (MÁTYÁS SZ. 2011). Innen származik továbbá a városok funkcionális szerkezetéről alkotott koncepciók első generációja, amelyet Chicago

koncentrikus övezetei alapján alkottak meg. Erről azonban kiderült, hogy jellemzően csak az észak-amerikai nagyvárosok sajátos történelmi, társadalmi és földrajzi viszonyrendszereiben alkalmazható.

Clifford R. Shaw és Henry D. McKay figyelt fel arra, hogy Chicago egyes területein magasabb a bűncselekmények száma, mint máshol. Ezeket a bűnözés területeinek nevezték és úgy ítélték meg, hogy a város természetes növekedése során bizonyos földrajzi, topográfiai, szociális és kulturális jellemzők alapján határolódnak el más, kevésbé fertőzött területektől.

Louis Wirth szerint a városok patológikus jelenségei a nagy népességgel és népsűrűséggel, illetve a társadalom szerkezetének nagyfokú heterogenitásával magyarázható (LOUIS WIRTH 1938). Ezen elmélettel egy sokáig élő irányvonalat mutatott a településszintű bűnözés-földrajzi analízisek számára.

Herold Horst Nürnberg rendőrfőnöke a rendőrség hatékonyságának növelése érdekében vizsgálta a bűnözés térbeliségét, melyet később a gyakorlatban is hasznosítani tudtak (SCHWIND, H-D. 2002).

Hans-Dieter Schwind és szerzőtársai Bochum ismertté vált és látens bűnözését is vizsgálták a település gazdasági-társadalmi viszonyaival való összefüggésükben. Hasonló léptékű kutatásokat Németország újraegyesítése után a volt NDK területén is végeztek.

C. Ray Jeffery 1971-ben publikálta a CPTED koncepcióját, Oscar Newman pedig 1972-ben alkotta meg a védhető terek elméletét. Mindkét elmélet eredménye egy alapvetően városi környezetre alkalmazható bűnmegelőzési módszer kidolgozása és gyakorlati alkalmazása lett.

Az 1980-1990-es években Paul J. Brantingham és Paul L. Brantingham vizsgálatokat végeztek a bűnözés geometriai mintáival kapcsolatban, amelyekre szerintük jelentős hatással vannak a környezeti tényezők, az egyes csoportok térhasználata és az ezáltal létrejövő szituációk (BRANTINGHAM, P. J. – BRANTINGHAM, P. L. 1981, 1993).

Magyarországon a bűnügyi kutatások alapjait Földes Béla munkája teremtette meg a 19. század végén, mely során a bűncselekményekről statisztikai felmérést készített. Őt később számos kutató követte, azonban a második világháború után a politikai helyzet hatására megszűntek a kutatások ezen a területen.

1960-ban az Országos Kriminológiai Intézet, 1983-ban pedig a Magyar Kriminológiai Társaság alakul meg.

A földrajzi kutatásokat a bűnözés témájában az 1980-as években lehetett megkezdni. Ez a hosszú szünet alapvetően befolyásolja napjaink magyar kriminálgeográfiáját is. Hazánk településszintű bűnözésföldrajzi vizsgálatai elsősorban Budapestet kezdték elemezni, így több kerület esetében is készültek részletes kutatások. (Kovács Zoltán a VIII. kerületet, Kerecsi Klára és munkatársai az V., a IX. és a XXII. kerületet vizsgálták részletekbe menően, Balázs Andrea pedig a XV. kerületi bűnözés földrajzi jellemzőit vetette papírra).

Michalkó Gábor a nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusait vizsgálta a fővárosban 1996-ban. Irk Ferenc Budapestet és négy másik európai nagyvárost hasonlított össze 2005-ös munkájában a félelem, a bűnözés és a bűnmegelőzés tekintetében.

Kobolka István és Sallai János 2008-ban az egész főváros bűnügyeinek területiségét vizsgálták arra az időszakra visszamenőleg (1965-1980), amikor még nem lehetett ilyen kutatásokat folytatni.

A főváros mellett eddig még csak Debrecen kapott nagyobb hangsúlyt a kriminálgeográfiai kutatások terén. Tóth Antal több ízben foglalkozott Hajdú-Biharral és azon belül Debrecennel, illetve Hajdúböszörménnyel, Kozma Gábor 1997-ben, Mátyás Szabolcs pedig 2008-ban végzett ilyen irányú kutatásokat a második legnagyobb magyar városban.

Bár nem települési szintű vizsgálatok, de témánk szempontjából mindenképpen említést érdemelnek Nemes Alajos (1963), Fehér László (1996) és Dakos József (2009) Baranya megye kriminalitását vizsgáló tanulmányait.

4. A kutatás módszerei

A kutatás gerincét azok a *ponttérképeket* alkotják, amelyek Pécs bűnözéssel való fertőzöttségét ábrázolják. Ezekhez a 2006 és 2011 közötti, közterület szintű, bűncselekménytípusonkénti adatokat a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság (BMRFK) Elemző-Értékelő Osztálya biztosította. A Robotzsaru NEO elektronikus ügyviteli rendszerből letöltött adattáblákra azért volt szükség, mert a nyilvános, interneten elérhető ENyÜBS⁹ adatbázisok csak a kapitányságok illetékeségi területeinek szintjéig tartalmazznak információkat a bűncselekmények helyszíneit illetően. A Robotzsaru NEO rendszer és az ENyÜBS adatai emellett az évenkénti adatösszesítésben sem feleltethetők meg egymásnak, mivel az ENyÜBS a befejezett ügyeket, a Robotzsaru NEO pedig a még folyamatban levőeket is tartalmazza. Az adatbázis szerkesztése, az adatok tisztítása és a diagramok szerkesztése a Microsoft Excel 2010 programmal, a térképek készítése pedig a Quantum GIS (QGIS) 1.8.0. – Lisboa szoftver segítségével történt.

Az utcaszintű adatok legfőbb hiányossága az, hogy csak utcaszintűek, tehát az adott bűncselekményeket nem lehet ez alapján egy adott koordinátahoz kötni. A térképek pontosságát növelni kívántuk, amelyet *interjúk* készítésével és az így kapott információk elemzésével véltünk megoldhatónak (HÉRA G. – LIGETI GY. 2006). A rendőrség munkatársaitól kapott válaszok kiértékelésével pontosabb eredményeket kaptunk azokon a területeken, amelyek esetében a gócpontok lokalizálása nehézségekbe ütközött.

A lakosság körében végzett *kérdőíves felmérés* 2012. november 15-e és november 30-a között zajlott¹⁰. A 883 megkérdezettből álló minta Pécs, 18. életévét betöltött lakosságának

⁹ Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika

¹⁰ A kérdőívezést kérdezőbiztosok végezték Pécs forgalmasabb közterületein.

nemi és korcsoportonkénti megoszlását reprezentálja¹¹, amelyet a mintavételi eljárás során, illetve a minta elemeinek utólagos súlyozásával értünk el (HUNYADI L. et al. 2000). A mintavétel során törekedtünk a véletlenszerű kiválasztásra¹², illetve arra, hogy a megkérdezettek lakóhely szerinti eloszlása is megközelítőleg reprezentatív legyen. Az adatok kiértékelése és a diagramok elkészítése szintén a Microsoft Excel 2010 szoftverrel zajlott.

A dolgozat további fejezeteiben említett városrészek, közterületek megtalálhatóak a dolgozat hátuljában mellékelt várostérképen (6. melléklet).

5. A vizsgált földrajzi terület társadalmi-gazdasági viszonyainak rövid jellemzése

A vizsgált terület, vagyis Pécs, társadalmi-gazdasági jellemzése fontos részét képezi a kutatásnak, hiszen ezek az információk elengedhetetlenek ahhoz, hogy a bűnözés területiségének, a térbeli gócpontok változásainak okait, a bűnözés és az egyéb társadalmi folyamatok közötti kölcsönhatásokat felismerjük. A címben szereplő rövid jellemzés arra utal, hogy csupán azokat az alapadatokat szeretnénk ismertetni, amelyeket a téma szempontjából relevánsnak vélünk, vagyis amelyek hatással lehetnek a bűnözésre. A fejezet írása során több ponton felhasználtuk a Központi Statisztikai Hivatal honlapján és a Pécs M. J. V. Integrált Városfejlesztési Stratégiájában szereplő adatokat, ezért itt e két forrásra való tételes szöveggközi hivatkozástól eltekintettünk.

5.1. Népeség, népsűrűség, nemek és korcsoportok

A lakosság jellemzői alapvetően befolyásolják a bűnözés mutatóit, hiszen mind az elkövetők, mind az áldozatok közülük kerülnek ki¹³. Nagyobb népeség és ezzel együtt a nagyobb népsűrűség nagyobb arányú bűnözést is jelent. A nemek aránya, illetve a korszerkezet elemzése pedig azért lényeges, mivel számos kutatás és a statisztikai adatok is azt igazolják, hogy fiatalok (30 év alattiak) és a férfiak jóval hajlamosabbak bűncselekményeket elkövetni (ADLER, F. 2005).

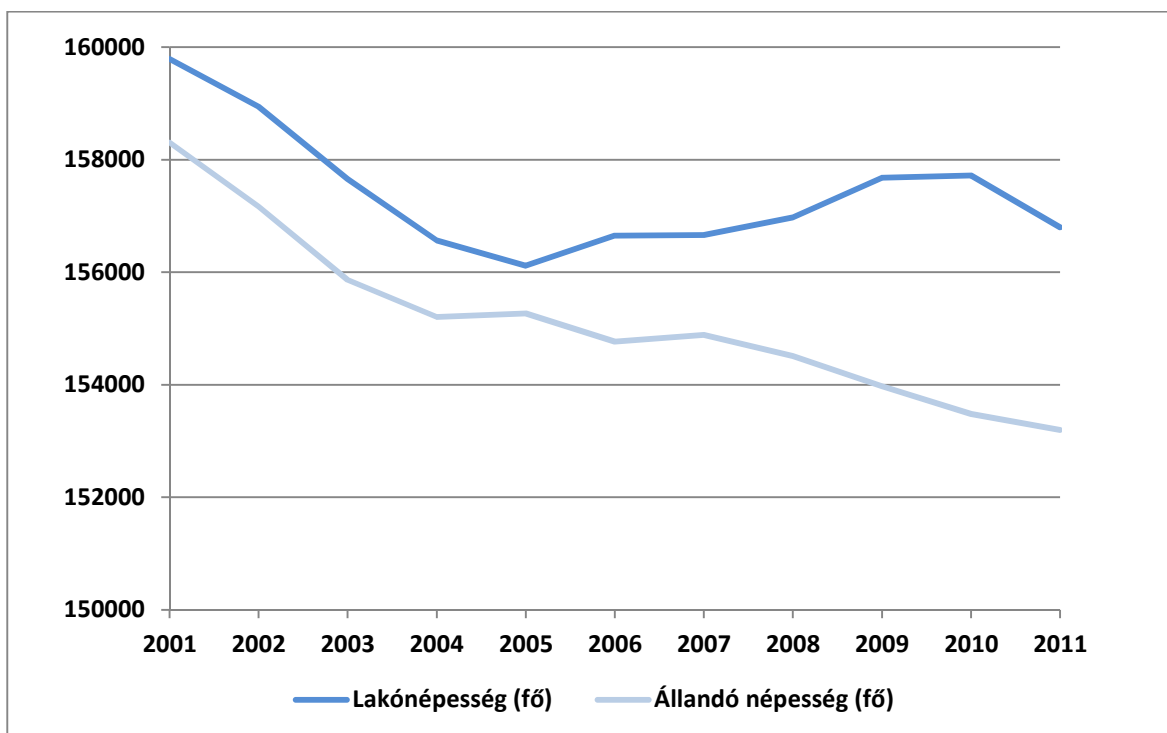
¹¹ Pécs teljes lakosságának nemi és korcsoportonkénti megoszlásának elemzésekor a 2011-es adatokat használtuk fel.

¹² A vizsgálat módjából kifolyólag sajnos nem lehetett garantálni a statisztikai értelemben véletlenszerű mintavételt.

¹³ A bűncselekmények azon csoportjánál, melyek nem egy adott személy, vagy egy személy javai ellen irányulnak (pl. bolti lopás, sikkasztás, biztosítási csalás, köztulajdon rongálása stb.) áldozatok helyett célpontokról beszélhetünk.

5.1.1. Népeség

A város lakosságszáma a rendszerváltást követő évekig folyamatosan növekedett, 1993-ban pedig meghaladta a 174 ezer főt. Azóta a változás negatív irányt vett és 2011 végén 153 195 fő volt, ami 96,7%-a a 2001-es és csupán 90%-a az 1993-as adatoknak. Ezekkel az értékkel a baranyai megyeszékhely az ötödik legnagyobb város Magyarországon. Az állandó népesség folyamatos csökkenése részben az előregedésnek, részben pedig a szuburbanizáció folyamatának (BAJMÓCY P. 2000), illetve a távolabbi területekre történő – főleg a fiatalokat érintő – migrációnak köszönhető. A lakónépesség száma 2011 végén 156 801 fő volt, ami 98,1%-a a tíz évvel korábbi adatnak, azonban az állandó népesség létszámával ellentétben, csökkenése nem volt folyamatos (1. ábra).

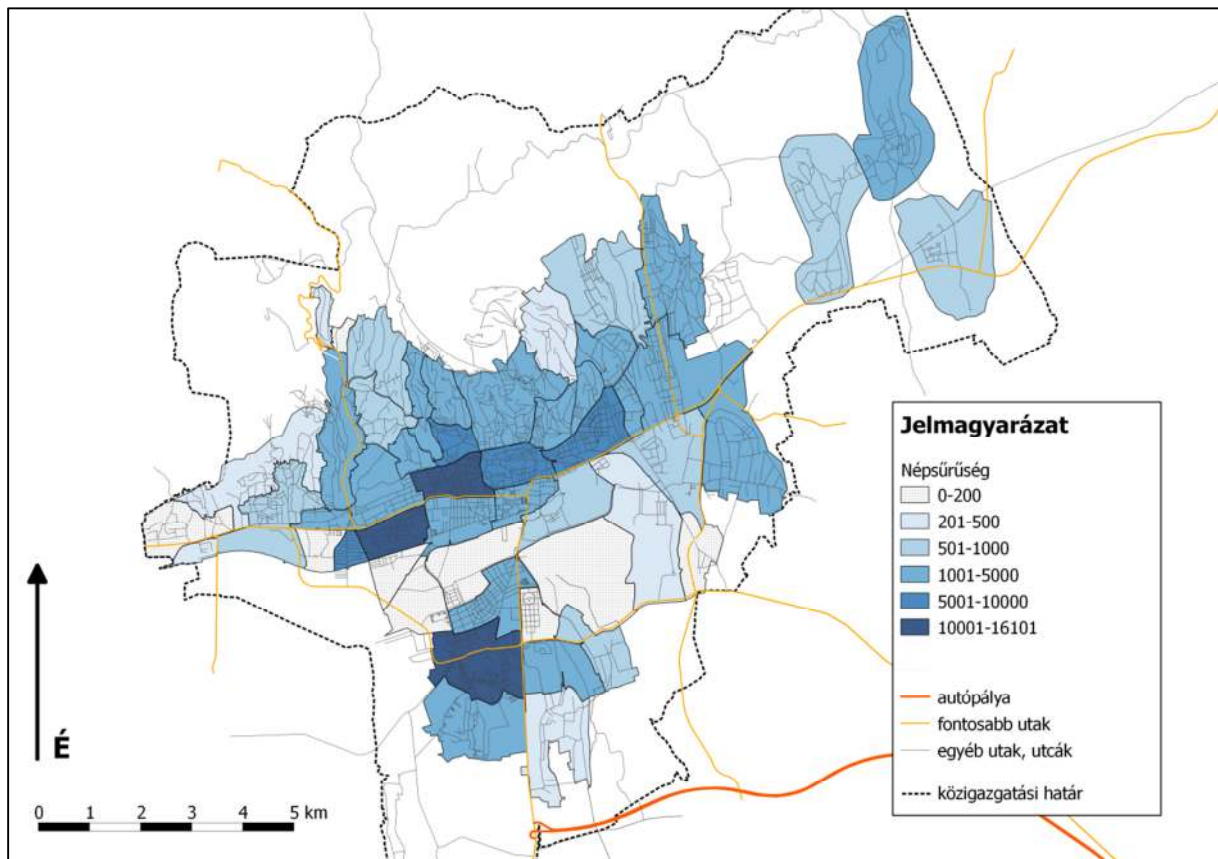

1. ábra: Pécs állandó és lakónépességének (fő) változása 2001 és 2011 között
(saját készítésű ábra, adatok: www.ksh.hu)

Az lakónépesség nagyobb létszáma és az időnkénti növekedése a város által a térségben betöltött kiemelt gazdasági és oktatási szerepkörnek tudható be, a 2005-től tapasztalható növekedést pedig valószínűleg a Pécsi Tudományegyetem (a továbbiakban PTE) hallgatói létszámának növekedése és az EKF megvalósítása során más területekről érkezett munkaerő együttesen generálta.

5.1.2. Népsűrűség

A város népsűrűsége 2011-ben 963 fő/km² volt, ez azonban a Pécs teljes területére vonatkozik, tehát a beépíthetetlenekre is, emellett pedig elfedi az egyes városrészek közötti különbségeket. Sokkal pontosabb képet ad, ha megvizsgáljuk, hogy a különböző beépített területek milyen értékekkel rendelkeznek (2. ábra).

2. ábra: Pécs népsűrűsége (fő/km²) városrészenként 2001-ben
(Pécs M. J. V. Polgármesteri Hivatalának térképe alapján saját szerkesztés
adatok: BERETTYÁNNÉ HALAS JUDIT et al. 2003)

A népsűrűség értékeiből kiderül, hogy a város beépített területének jelentős részén a négyzetkilométerenként több mint ezer ember él, a tömbös, illetve panelházas területeken pedig a 10 000 fő/km²-t is meghaladja ez az érték. Feltűnő viszont az, hogy a városközponttól nagyjából kelet és nyugati irányban elterülő sűrűn benépesült övezetet egy igen ritkán lakott zóna – amely főleg ipari és nagykereskedelmi területeket, illetve a vasútvonalat foglalja magába – választja el a 20. században kiépült déli városrészekről. A legsűrűbben lakott terület Megyerváros (16 101 fő/km²), ahol 2001-ben több mint 35 ezer ember élt. A legkevesebb lakossal az egybefüggő ipari/üzemi területek rendelkeznek (pl. Tüskésrét, Északmegyer, Füzes).

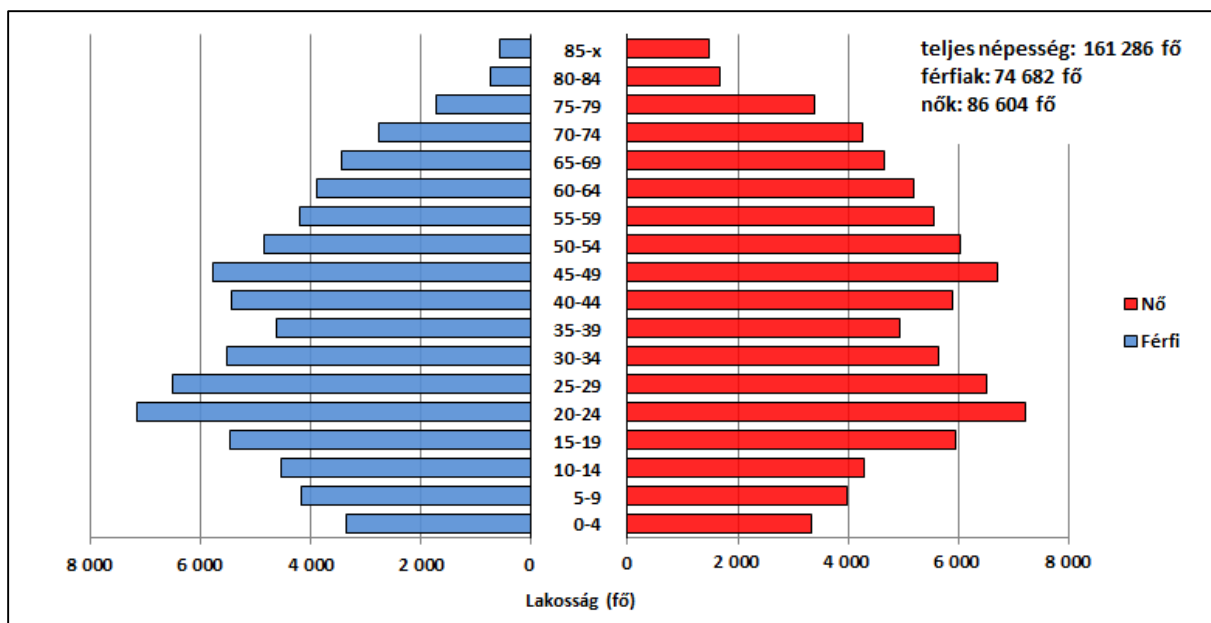
5.1.3. A nemek aránya és korcsoportok megoszlása

A nemek arányát és a korcsoportokat *korfán* lehet a legjobban ábrázolni és ezen keresztül értelmezni (3. ábra). Első ránézésre feltűnik a jelentős nőtöbbség (53,7%), főleg a felsőbb korosztályoknál, amely Magyarországon (és más fejlett országokban is) általános jelenség. A férfiak fiatalkori többletét a magasabb halálozási arány az idősebb korosztályok felé haladva hamar átbillenti. Pécs népességének szerkezete tulajdonképpen öt évtizede folyamatos és jelentős átalakulásban van. A szocializmus fejlesztései tömeges munkaerő-beáramlást indukáltak, majd a rendszerváltás után ez az erőltetett lakosságszám-növekedés a visszájára fordult és elkezdett csökkenni az itt élők száma. Ennek hatására korfa alapja az utóbbi két évtizedben elkeskenyedett, a legfelső része pedig szélesedett, ami a születésszám visszaesésének, a fiatalok elvándorlásának, kiköltözésének és a növekvő élettartam okozta előregedésnek köszönhető. Felfelé haladva a korfán az első kiugró érték a 15-29 évesek korcsoportjait érinti. Ezt egyrészt Pécs oktatásban betöltött központi funkciója, másrészt pedig a Ratkó-korszak (1952-56) idején bekövetkezett születési többség második hulláma okozza.¹⁴ Tovább haladva a második csúcs már közvetlenül a Ratkó-korszak születési többletét, illetve az 1960-as évekbeli népessedéspolitikai intézkedések nyomán emelkedő születési arányt is tükrözi.¹⁵

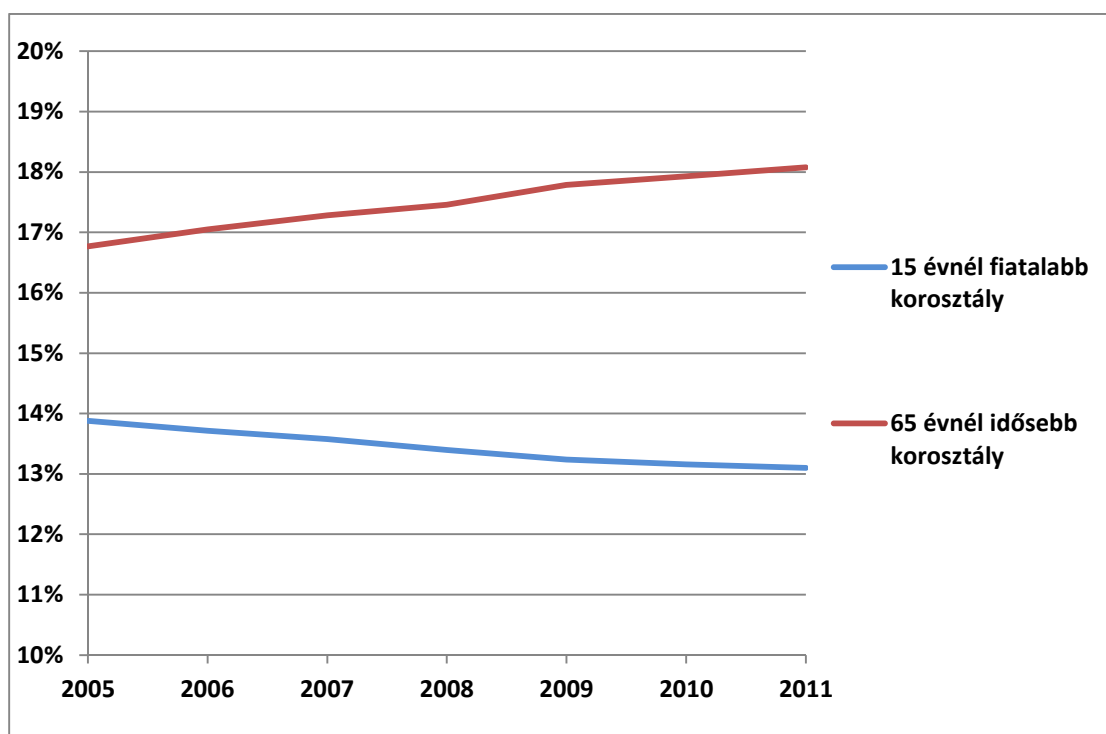
A korfa súlypontjának további eltolódását a 2005 és 2011 közötti az előregedési tendenciát mutató adatsorok is előre vetítik (4. ábra). A fiatal korosztályok egyre csökkenő létszáma a bűnözés mérséklődéséhez vezethetne, azonban a jelentős oktatási szerepkör miatt ezek a bűnözésben leginkább érintett korcsoportok újratermelődnek és így folyamatosan jelen vannak Pécsen.

¹⁴ A Ratkó-korszakban született népesebb generáció nagy része a 1970-es második és az 1980-as évek első felében alapított családot, tehát az ő gyerekeik 2011-ben részben a 25-29 éves korosztályt népesítik.

¹⁵ Emellett nem feledkezhetünk meg a korábban említett népességszám növekedésről sem, amelynek során főként fiatal – tehát szülőképes korú – népesség beáramlása zajlott. Ez a folyamat tovább növelte a rendszerváltás előtt született korosztályok létszámát. Napjainkban ennek a fordítottja zajlik, vagyis a fiatalok, kisgyermekes családok vidékre, illetve más városokba történő migrációja.

3. ábra: Pécs lakosságának korfája 2011. december 31-ei adatok alapján
 (saját készítésű ábra, adatok: www.ksh.hu)

4. ábra: A fiatal és az idős korcsoportok arányának változása Pécs állandó lakosságának körében 2005 és 2011 között
 (saját készítésű ábra, adatok: www.ksh.hu)

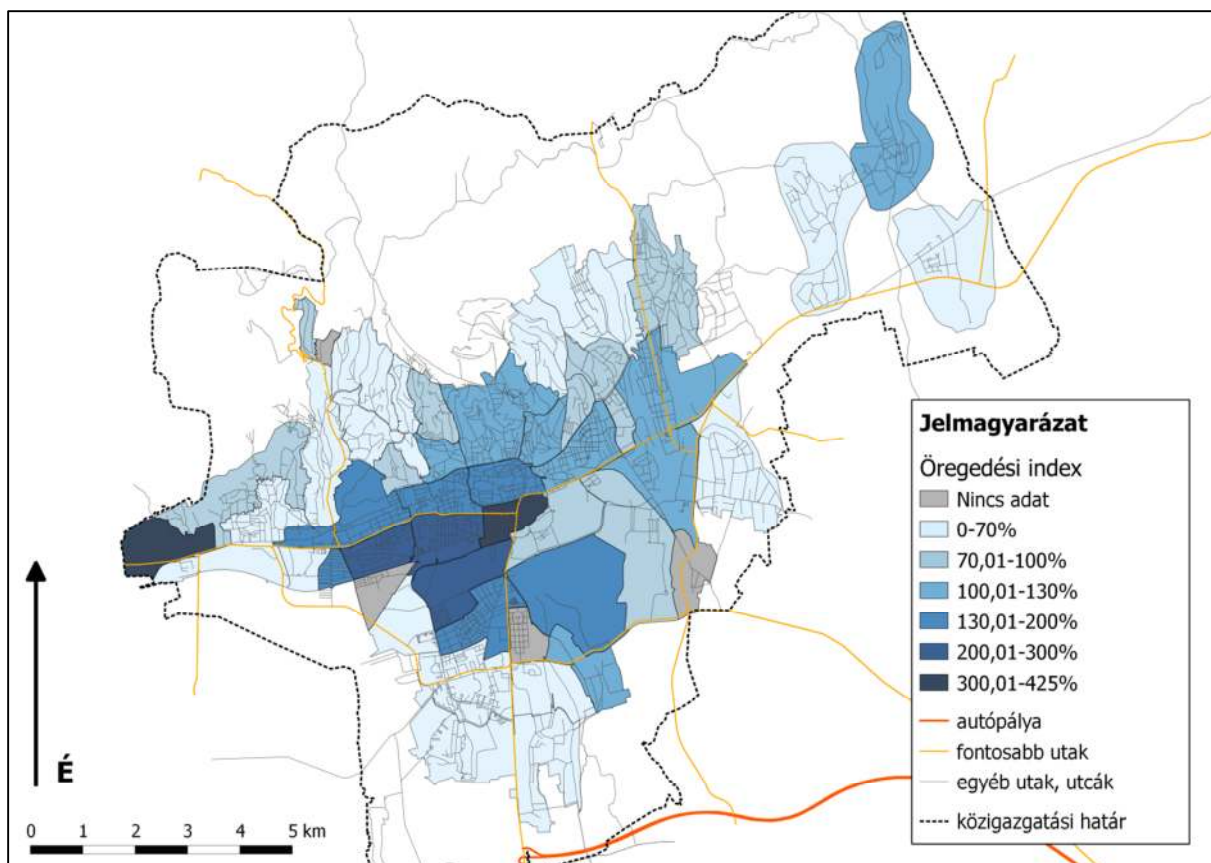
A városrészenkénti *öregedési indexet*¹⁶ vizsgálva megállapítható, hogy a Pécsre vonatkozó 105%-os átlag mögött igen nagy szélsőségek húzódnak meg (5. ábra), azonban az sem

¹⁶ Az öregedési index a száz 15 év alatti lakosra jutó 65 évnél idősebb lakosok számát mutatja meg.

hagyható figyelmen kívül, hogy a legmagasabb értéket képviselő Zsebedombon (425%) 16 fiatal és 68 időskorú élt, míg a legalacsonyabb értéket mutató Bolgárkert (0%) területén a 4 fiatalra egyetlen 65 év feletti lakos sem jutott. Ebből is látható, hogy a legszélsőségebb adatok a kis lakosságszámú területekre vonatkoznak, azonban a következő „legöregebb városrész” a 383%-os indexszel rendelkező Siklósi külváros már 3577 állandó lakossal produkált ilyen magas értéket. A gyermekes családok zöldövezetbe való költözésének tendenciája miatt gyakorlatilag az összes belső lakóterület előregedő tendenciát mutat. Ennél még érdekesebb Uránváros és a Szigeti külváros magas öregedési indexe. Ezekben a városrészekben az egyetem Orvostudományi, Természettudományi, Bölcsészettudományi és a Pollack Mihály Mérnöki és Informatikai Karára járó nagyszámú hallgató is megtalálható, így – bár a 15 évnél fiatalabbak aránya alacsony – a városrészek fiatal felnőttekből álló közössége cserélődik, és folyamatos utánpótlást kap.

Egészen szélsőséges értékeket mutat a Rókusdomb és a Csoronika városrész is. Itt ugyan a fiatalok és az idősök aránya is alacsonynak mondható, a fiatal felnőttek (15-39 év) azonban abszolút többségben vannak. Ez annak köszönhető, hogy egy több mint 600 (Jakabhegyi) és egy 800 férőhelyes (Boszorkány) egyetemi kollégium található itt. Még egy városrészben mutat 50% feletti értéket fiatal felnőttek aránya, a Balokány területén, ahol pedig egy 550 férőhelyes (Szalay László) kollégium okozza az extrém értéket.

Tulajdonképpen csak a város peremein levő lakóterületek esetében beszélhetünk 100% alatti öregedési indexről. Ezek egyrészt zöldövezetiek vagy falusias jellegűek (a Mecsekre felkúszó városrészek, Szabolcs, Újhegy, Hird, Somogy, Postavölgy), másrészt lakótelepiek (Árpádváros, Megyerváros), esetleg vegyes beépítésűek (Málom). Kivételt jelent ezek közül a Balokány és a Basamalom területe, mely ugyan a városközpont közelében található, mégis fiatalosabb korösszetétellel rendelkeznek. Ezt alapvetően a sajátos felépítésüknek köszönhetik. Mindkét városrész esetében alacsony népsűrűségről, kiterjedt iparterületekről és az ezekbe ékelődő nagyobb szegregátumokról beszélhetünk. Ezen tényezők hatására az itt található szegregátumokra jellemző magasabb népszaporulat erősebb hatással van a teljes városrész értékeire.

5. ábra: Az öregedési index értékei (%) az egyes városrészekben 2001-ben
(Pécs M. J. V. Polgármesteri Hivatalának térképe alapján saját szerkesztés
adatok: BERETTYÁNNÉ HALAS JUDIT et al. 2003)

5.2. Pécs funkcionális szerkezete

A bűnözés területi eloszlása szempontjából mindenképpen fontos kérdés, hogy milyen is a település egyes funkcióinak térbelisége. Nyilvánvaló, hogy erőszakos bűncselekmény csak ott fordulhat elő, ahol emberek is megfordulnak, a lopás ott gyakoribb, ahol sok érték van egy helyen és kisebb a lebukás lehetősége, a betöréses lopások elkövetéséhez pedig „ingatlanokra van szükség”. Ezért fontos megvizsgálnunk Pécs funkcióinak térbeli elhelyezkedését, amelyre a térképi megjelenítés a legalkalmasabb (6. ábra). A térképen a lakóterületek különválasztásához településmorfológiai alkategóriákat alkalmaztunk, az „egyéb beépített terület” elnevezés pedig főként a nagyobb területű oktatási, egészségügyi, rendvédelmi, kulturális stb. intézményeket takarja, de ide soroltuk az állatkertet és Pécsi Köztemetőt is.

A város tengelye mentén fekvő területek funkcionálisan széttagoltak, főképp a 6-os főút környékén, illetve a történelmi belvárostól nyugatra, de az egész településre jellemző a folt-szerűség, mind a beépítés, mind a funkciók tekintetében. A legnagyobb egybefüggő területet a Mecsek déli lejtőire felkúszó villanegyedek, illetve a vasútvonal mentén lévő ipari és nagykereskedelmi zóna jelenti.

A kiskereskedelmi központok nagy része a fontosabb közlekedési útvonalak mentén terül el és ennek hatására a városközpont funkcióinak egy része is a történelmi belvárosból déli irányba, a 6-os út felé húzódott. Az egykori városfallal körülvett területek kereskedelmi funkciói nagymértékben az idegenforgalom kiszolgálására szorítkoznak. Emellett a város hivatali, kulturális, vallási súlypontja is ezen a területen maradt. Az EKF beruházásoknak köszönhetően a belváros keleti irányba terjeszkedett a Zsolnay Vilmos út mentén (7. ábra), azonban egyes építkezések a Búza tér és a 48-as tér környékén befejezetlenül maradtak. Ezekkel a fejlesztésekkel próbálták – több-kevesebb sikerrel – a belvárostól keletre eső leromlott lakóterületeket és barnamezőket rehabilitálni, visszakapcsolni a város vérkeringésébe.

Alközpontként említhetjük az Uránváros centrumában helyet foglaló Uránbányász teret (4. melléklet), illetve a 6-os és 66-os utak csomópontjában található Budai vámot, amely azonban csak kiskereskedelmi és közlekedési csomópontként tölt be szerepet. Funkcióiban gazdagabb, azonban méreteiben kevésbé jelentős a keleti városrész másik központja, amely a Szondi György sétány, illetve a Komját Aladár utca környékén található. A 2010-es köztér rekonstrukció itt (is) elősegítette a terület alközponti jellegének erősödését.

A déli területeket az ipari-nagykereskedelmi zóna szinte teljesen leválasztja a város testéről, a központba csupán egy nagyobb kapacitású út (58-as út) vezet. Ennek ellenére itt nem alakult ki jelentősebb alközpont¹⁷, ezek a viszonylag homogén városrészek alvóváros jelleget öltöttek (4. melléklet).

A szinte egybefüggő ipari sávban jelentős területeket foglalnak el a barnamezők, illetve a hőerőmű szomszédságában lévő Tüskésrét egykori, illetve jelenleg is működő zagytavai. Ez a terület – a rekultivációt követően – talán Pécs zöld szívévé válhat és pótolhatja a településről hiányzó nagyobb, egybefüggő vízfelületet is.

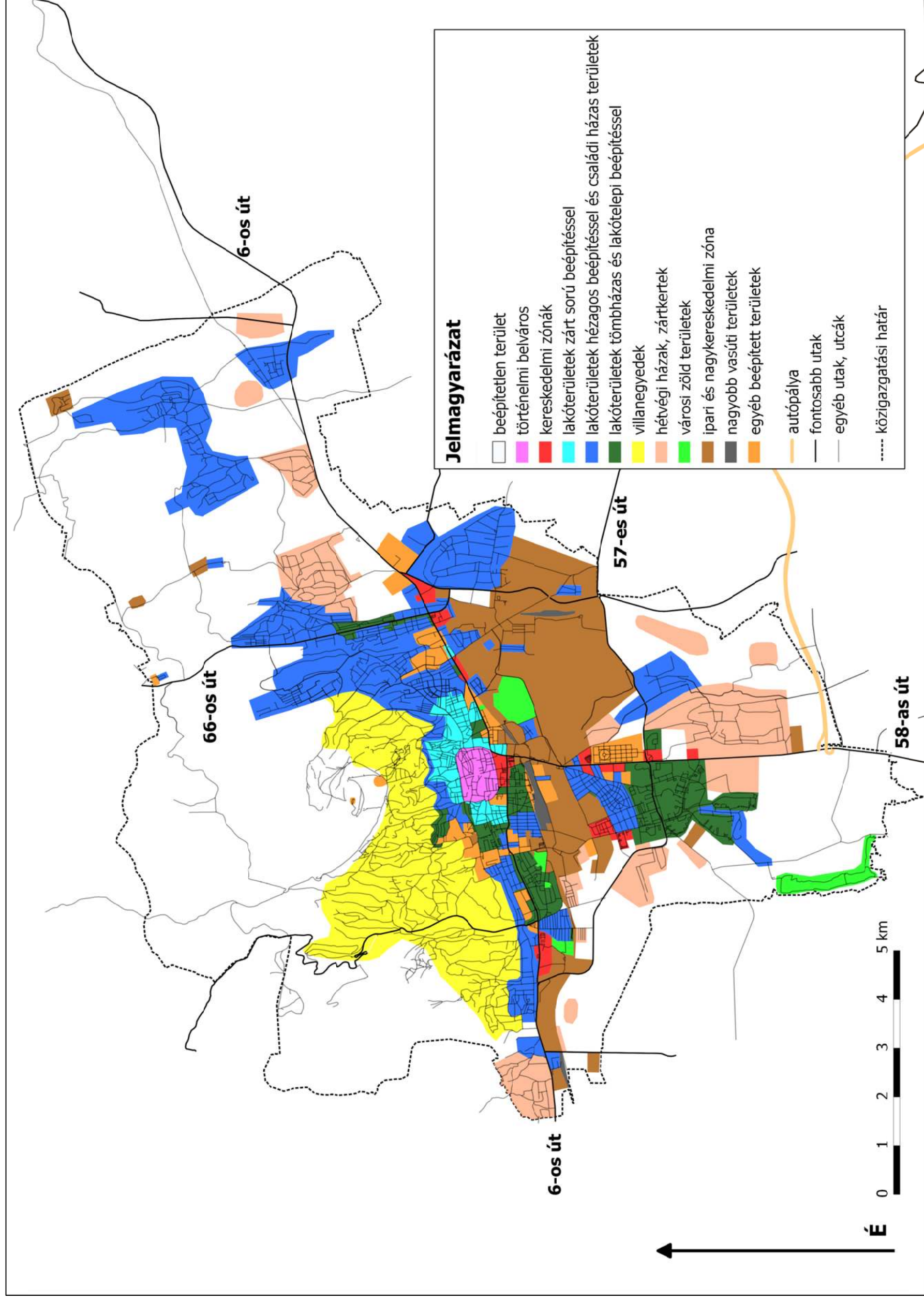
A város bizonyos területein¹⁸ a lakásállomány meglehetősen régi és leromlott állapotú, ami számos probléma forrása, többek közt a szegregációnak.

A bűnözés visszaszorítása érdekében tett lépést a városvezetés, amikor a 2010-ben felújított közterekre és környékekre 33 térfelügyelő kamerát helyezett el (8. ábra).

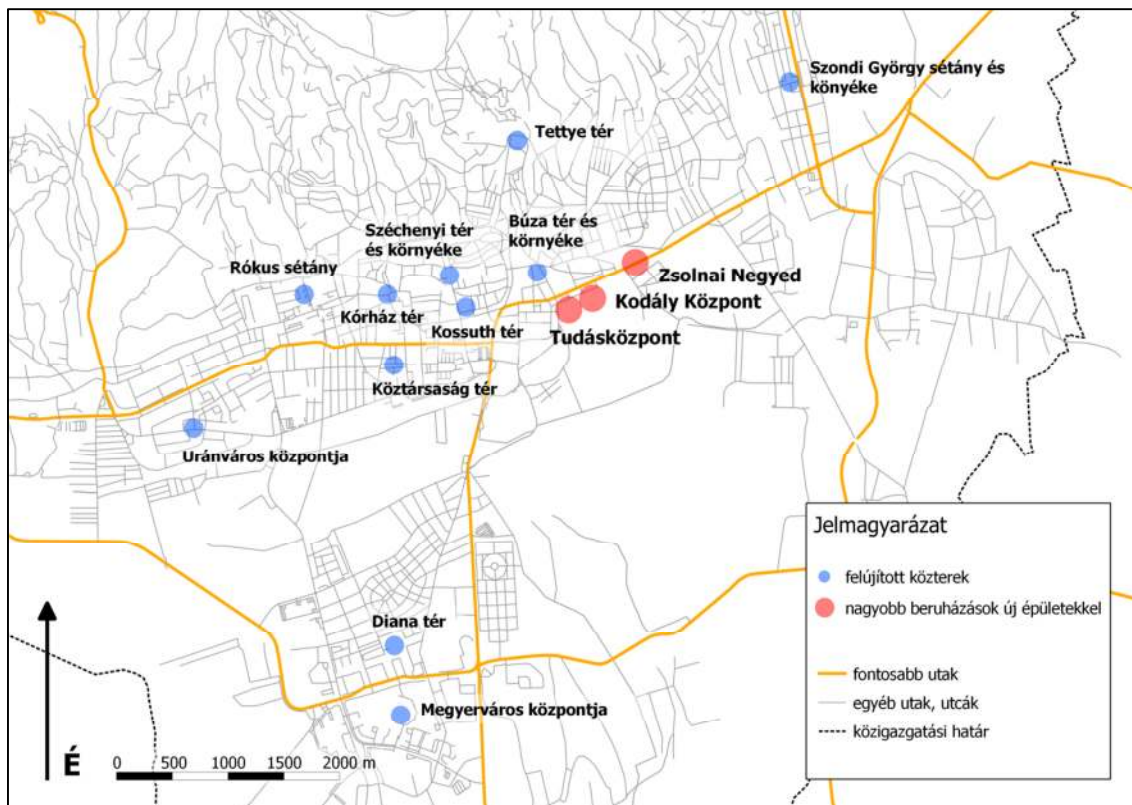
A funkciók területiségének további elemzését a fertőzöttségi térképekkel egybevetve végezzük el az „Eredmények” fejezetben.

¹⁷ Az itteni alközpontok a lakosság számhoz viszonyítva mondhatók kicsinek. Kettő ilyet lehet kiemelni: a Diana teret és környékét, illetve a Csontváry utca környékét.

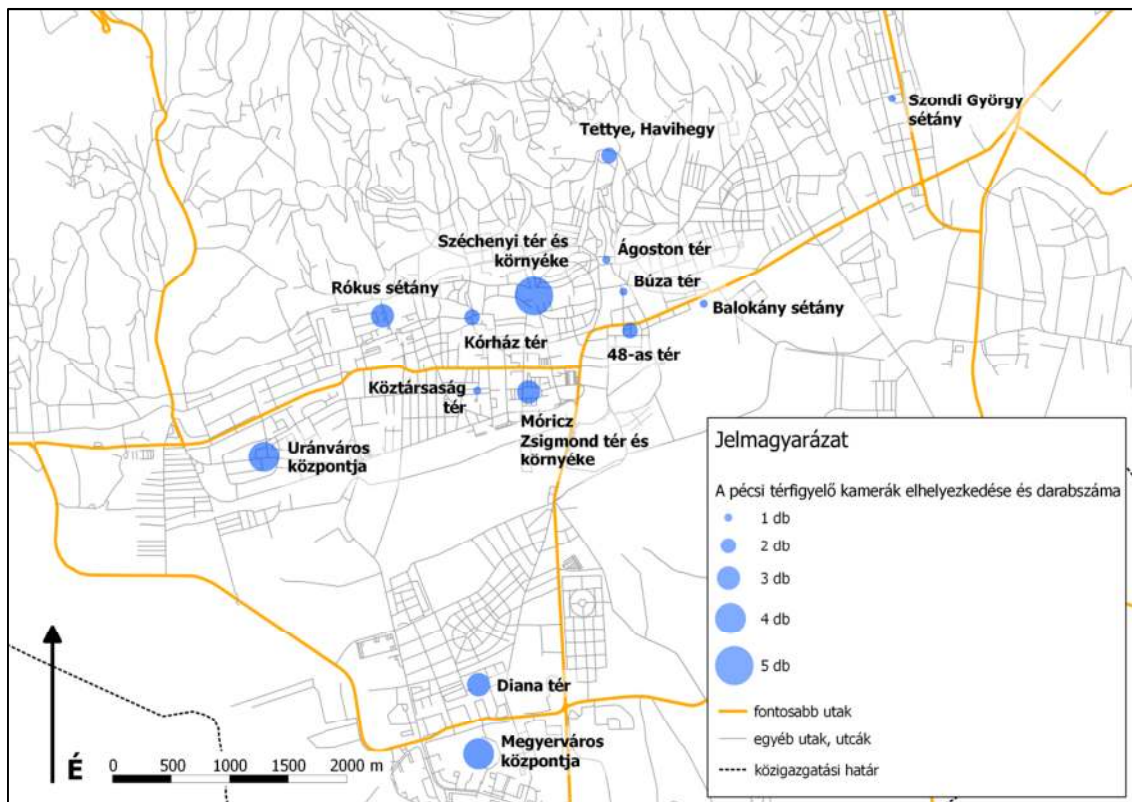
¹⁸ A történelmi belváros és az azt körülvevő, tömbös és zárt soros beépítésű területek egyes részei, a meszesi lakótelep, a Hősök tere környéke-Györgytelep, illetve a város testétől elkülönülő egykori bányászkolóniák (Somogy, Vasas, Rücker-akna, István-akna stb.) tartoznak ide.

6. ábra: Pécs funkcionális szerkezete ([CSAPÓ T. 2005], és PIRISI G. ábrája alapján [In: TRÓCSÁNYI A. 2011, Fig. 3], saját készítésű ábra)

7. ábra: A nagyobb EKF-beruházások és a felújított közterek elhelyezkedése Pécsen
(saját készítésű ábra)

8. ábra: A 2010-ben felszerelt térfigyelő kamerák elhelyezkedése és darabszáma
(saját készítésű ábra, adatok: www.varoslako.pecs.hu)

5.3. Gazdasági helyzet, foglalkoztatottság, munkanélküliség

Véleményünk szerint a pécsi bűncselekmények 60-65% kitevő vagyon elleni bűnesetek bizonyos része összefüggésbe hozható a *gazdasági helyzettel*¹⁹. Emellett a gazdaság átalakulása – és az ebből eredő élethelyzet-változások – egyéb deliktum-típusokra is hatással lehetnek (pl. a házasság, a család, az ifjúság és nemi erkölcs elleni, a személy elleni, a közrend elleni bűncselekmények).²⁰

A város gazdaságában – a településrendszerben elfoglalt pozíciójából és nagyfokú beépítettségéből következően – a mezőgazdaságnak nincs túl nagy szerepe. A munkavállalók mindössze 1%-a dolgozik e területen.

A szekunder szektor mostanáig sem volt képes kiheverni a rendszerváltás utáni leépülést. A szén és az uránérc bányászatának kapacitáscsökkenése, majd beszüntetése hatalmas csapást jelentett Pécs iparára. A hagyományos gyárak sorra zártak be és ezzel együtt nőtt a munkanélküliség. A 2011-es évben újabb gondot jelentett a helyi termelés számára, hogy a válság hatására bezárt az egyik legnagyobb foglalkoztató, az Elcoteq Magyarország Elektronikai Kft. és ezzel több, mint kétezer munkahely szűnt meg. Biztató jel viszont, hogy a képzett munkaerő vonzó hatásából kifolyólag alig egy évvel később már több új elektronikai cég is érkezett a városba és megkezdték termelésük felfuttatását.

Pécs számára a jövőt a – főként a bányaterületek rekultivációja során szerzett tapasztalatokra építő – környezetvédelmi ipar, a kulturális ipar, illetve az egészségipar jelenthetné, azonban valószínűleg ezek együttesen sem lennének képesek húzóágazatként funkcionálni egy ekkora város számára. A gépgyártás, az elektronikai és elektrotechnikai termelés esetleg betölthetné ezt a szerepet, azonban ma jelenleg még nincs kilátásban olyan beruházás, amely ennek lehetőségét megteremthetné. Jelenleg a pécsi munkahelyek kb. 20%-át az ipar biztosítja.

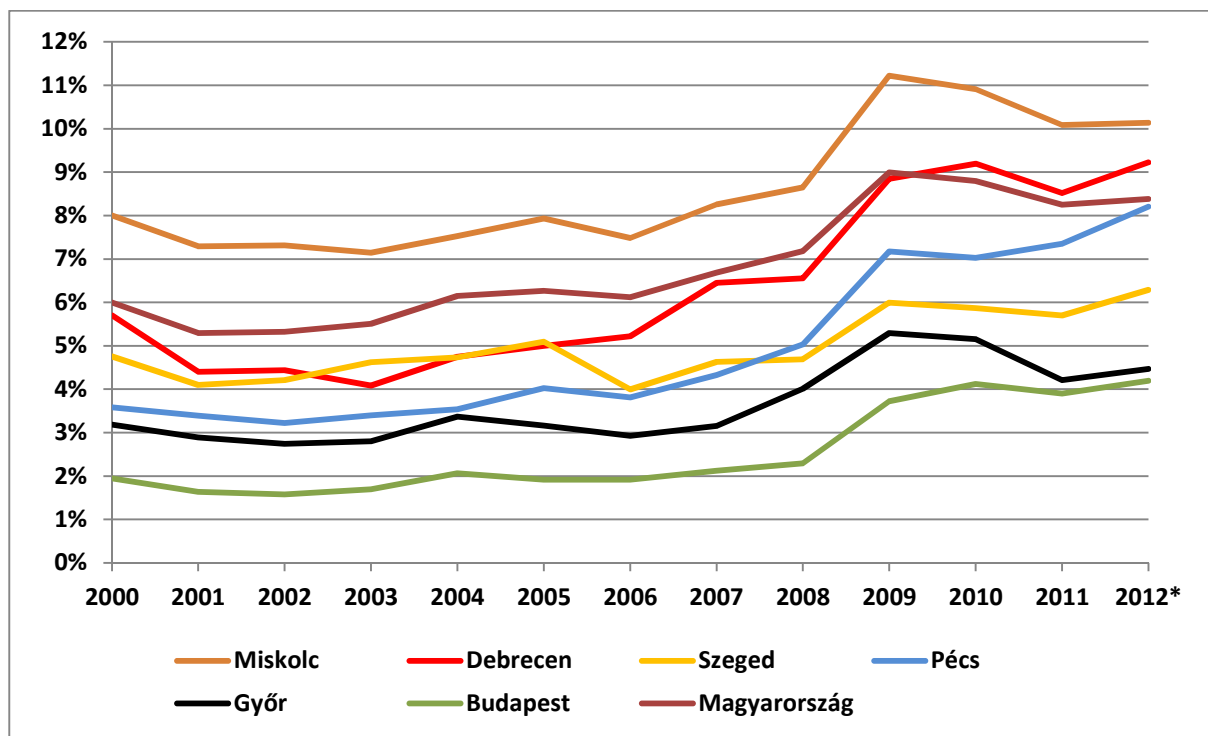
Napjainkban a szolgáltató szektor (e város életében is) rendkívül fontos szerepet tölt be. A munkavállalók nagyjából 75%-ának megélhetését ezek a munkahelyek biztosítják. Az egyetem a legnagyobb foglalkoztató körülbelül 6500 dolgozóval, az oktatási szféra pedig összességében a munkavállalók negyedét alkalmazza. A foglalkoztatás szempontjából kiemelt tercier ágazat még a közigazgatás, a kereskedelem, a szállítás-raktározás és az egészségügy.

A *munkanélküliség* a 2000-2007 közötti 3-4%-os értékről 2008-ra 5-ig, majd pedig újabb egy év leforgása alatt 7%-ig emelkedett (9. ábra). A 2008-as hirtelen növekedés a válság hatása, ami a többi város adatsorain és az országos értékeken is nyomon követhető. Jelen-

¹⁹ Tanulmányok szerint az Egyesült Államokban a jelenlegi gazdasági válság nem okozta a bűncselekmények nagyarányú növekedését, mivel elsősorban a középosztályt érintette (az USA-ban!), amely rétegnek összességében nem áll érdekében a bűnözés felé fordulni (PAUL (LISH) HARRIS 2011). Azonban a rendőrségi kiadások visszavágása negatív tendenciákat indíthat el (DARELL D. IRWIN 2011).

²⁰ Bár egy amerikai tanulmány szerint a „partnerek által elkövetett nők elleni erőszakos bűncselekmények” száma csupán gyenge kapcsolatot mutat a foglalkoztatottsági/munkanélküliségi adatokkal (RICHARD R. PETERSON 2011).

leg az elmúlt 13 év legmagasabb, 8% fölötti, munkanélküliségi értékei jellemzik Pécsét, ez azonban a hasonló méretű magyar városokhoz képest nem kiugróan negatív eredmény.

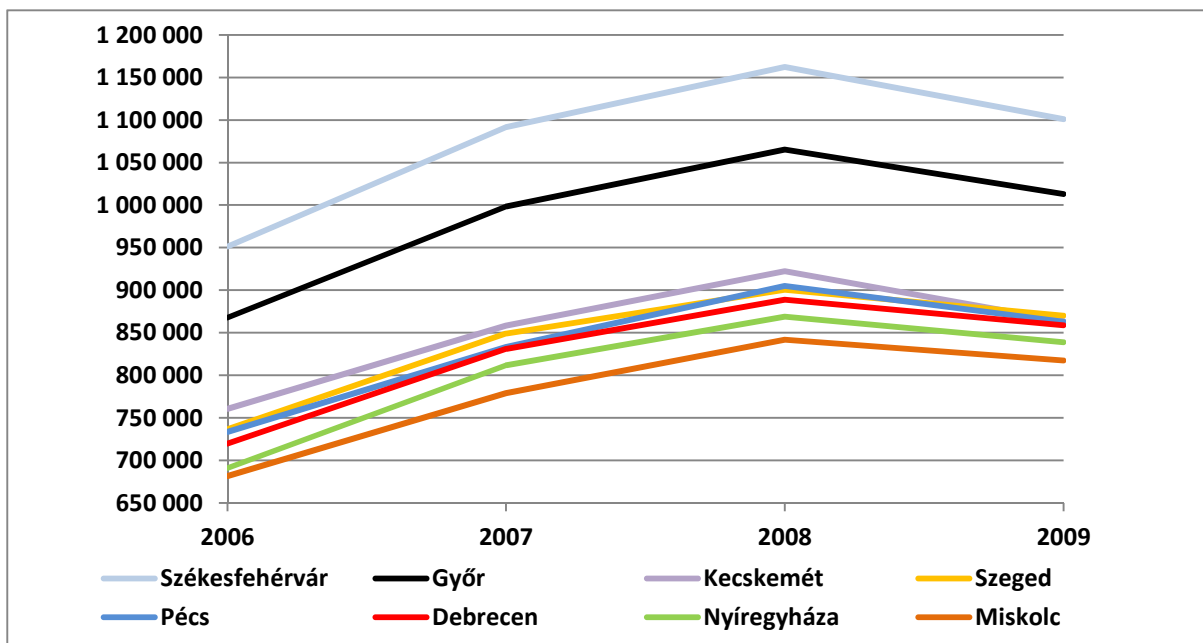
9. ábra: A munkanélküliség (%) változása néhány magyarországi nagyvárosban 2000 és 2012 között

(saját készítésű ábra, adatok: www.ksh.hu, www.afsz.hu)

*a 2012. év adatai a január és november közötti időszakra vonatkoznak

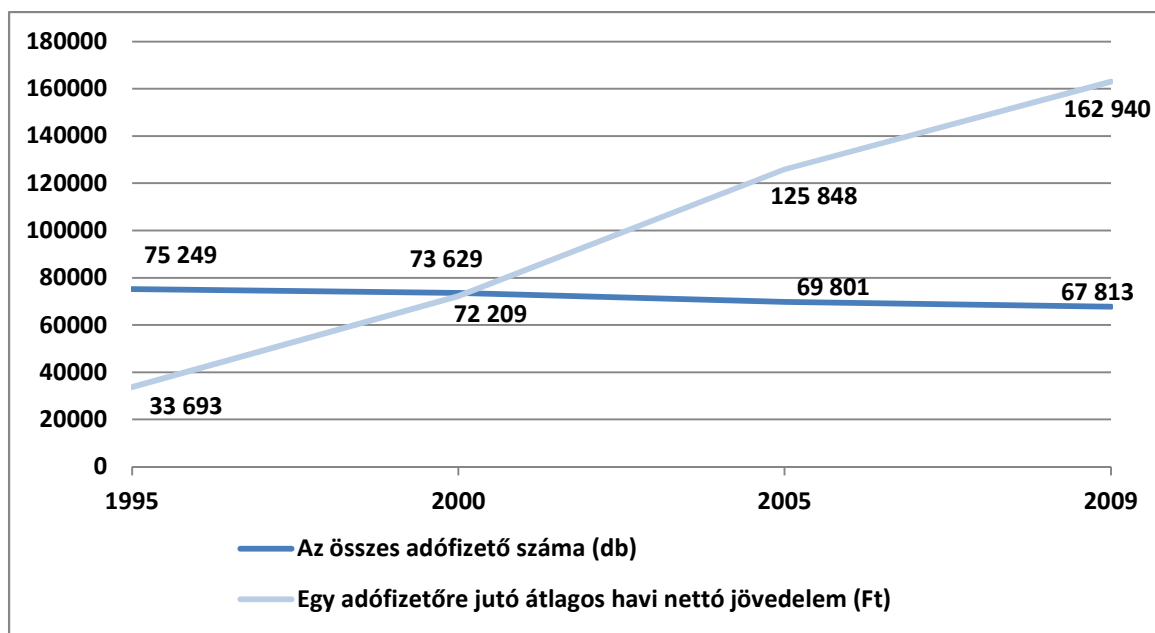
5.4. Jövedelem, szociális helyzet és szegregáció

2009-es adatok szerint az adózók 30%-a minimálbér alatti jövedelemmel rendelkezik, további 37% pedig átlag alatti jövedelemről ad számot, tehát csak 1/3-uk keres az átlag felett. Ez azt jelenti, hogy a szociális ellátórendszerekre hatalmas súly nehezedik, hiszen a város lakóinak egy jelentős része nem, vagy csak szűkösen képes megélni a jövedelméből. Az átlagos jövedelmi helyzet más, hasonló méretű városokhoz képest nem kedvezőtlen (10. ábra), azonban igen nagy belső egyenlőtlenségeket takar. A 2009-ben bekövetkező csökkenés nem csak Pécsét érintette. A korábbi folytonos emelkedést megtörő hatások egyértelműen a gazdasági válsághoz köthetőek.

10. ábra: Az egy főre jutó adóalap összege (Ft) a 100 000 főnél népesebb magyarországi városokban (Budapest nélkül) 2006 és 2009 között
(saját készítésű ábra, adatok: IVS)

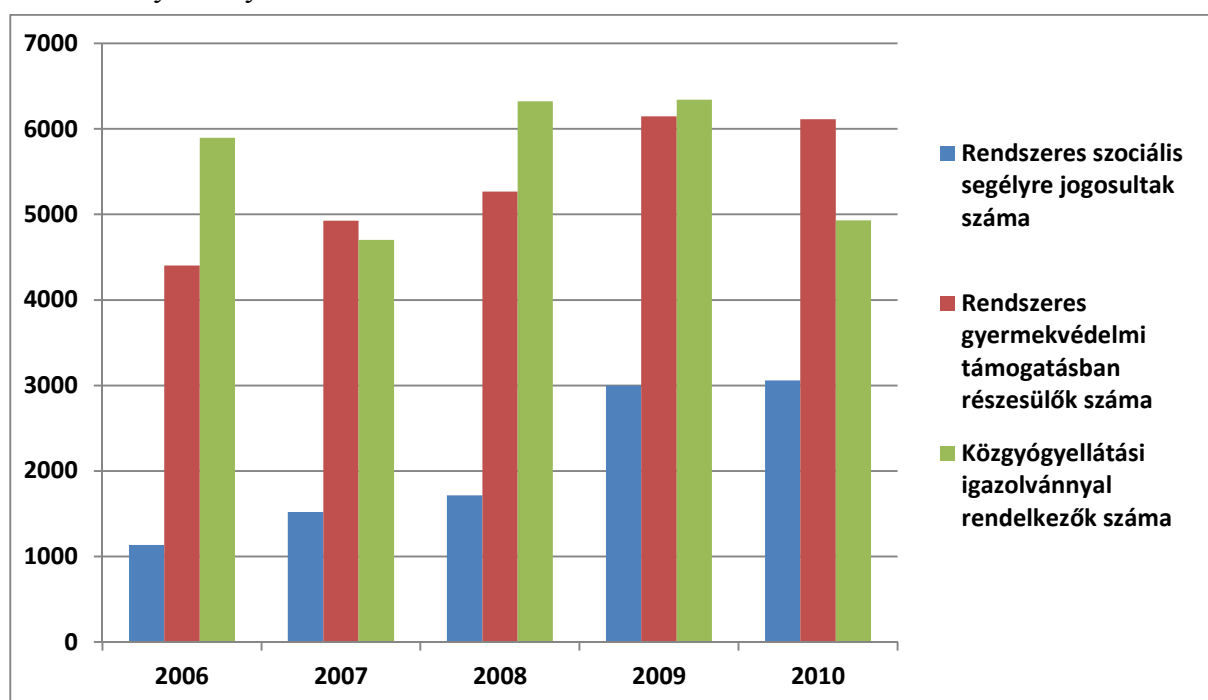
1995 és 2009 között az adófizetők száma 10%-os csökkenést mutatott, míg a nettó jövedelmek eközben megötszöröződtek, ez azonban az infláció miatt nem jelent reálkereset növekedést (11. ábra). A 2009-es adat alapján ezer lakosból 440 fizetett adót, vagyis kevesebb, mint a lakosság fele.

11. ábra: Az adófizetők számának és az átlagos havi nettó jövedelem változása Pécsen 1995 és 2009 között
(saját készítésű ábra, adatok: IVS)

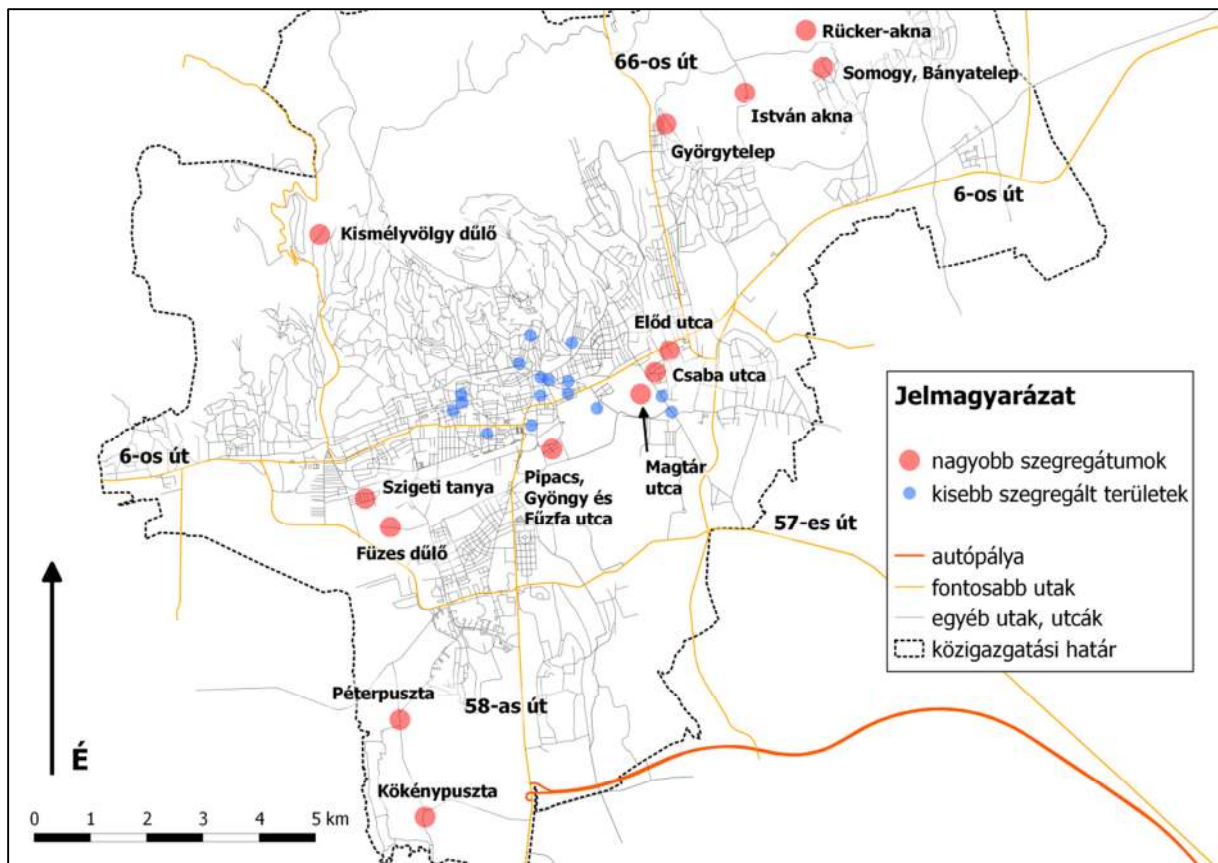
A fent említett jövedelemadatokból az szűrhető le, hogy a pécsi lakosság jelentős része él jövedelmi szegénységben, s valószínűleg nagyobb az arányuk, mint az országos átlag (2010-ben 12%), amit alátámasztanak a segélyezési adatok is (12. ábra).

A *szociális helyzet* elemzése kapcsán fontos a jövedelmi adatok mellett az egyéb hátrányokról, megkülönböztetésekről is szót ejtenünk. Ide sorolhatók a társadalmi kirekesztődés különböző formái, például a munkaerő-piaci hátrányok, az iskolai szegregáció, vagy az oktatási rendszerből való teljes kiszorulás, a lakóhelyi szegregáció, az időskorúak és a fogyatékkal élők hátrányos helyzete stb.

12. ábra: Rendszeres szociális segélyekben részesülők száma Pécsen 2006 és 2010 között
(saját készítésű ábra, adatok: IVS)

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség (DDRFÜ) vizsgálata szerint Pécsen 35 *szegregátum* található, amelyek közül 29-et meg is neveznek egy másik dokumentumban. Ezek térbeli megjelenését vizsgálva (13. ábra) megállapítható, hogy a nagyobb, egybefüggő szegregátumok javarészt az egykori bányatelepekből, illetve az ipari zóna munkáskolóniáiból alakultak ki. A város déli határában található két szegregátum (Péterpuszta, Kőkénypuszta) mezőgazdasági területeken alakult ki. A kisebb szegregálódott területek a történelmi belváros körüli, régebbi építésű lakóterületeken koncentrálódnak. A 35 területegységen élő lakosság az összesítés idején 1356 fő volt. Úgy véljük, hogy ezek a társadalmilag-gazdaságilag leszakadó területek a potenciális elkövetők bizonyos fokú koncentrációját is magukban hordozzák, és így a bűncselekmények sűrűsödésére is hatással vannak.

13. ábra: Szegregátumok Pécs területén
(saját készítésű ábra, adatok: DDRFÜ)

A szegregátumokat négy ismerv alapján határolták le:

- az átlagosnál magasabb munkanélküliség,
- a szociális támogatásra szorulóknak nagy száma,
- rossz lakáskörülmények,
- az infrastruktúra fejletlensége.

A felmérés során a régió szegregátumainak és azok lakóinak számos jellemzőjét állapították meg, melyek közül néhányat érdemes kiemelni:

- „Szegregált lakóterületeken él a régió lakosságának 2,4%-a” – Pécsen ez az érték a fent említett adat szerint csupán 0,9% körüli.
- „A szegregálódott területeken a munkanélküliség mértéke háromszor-négyszer magasabb az átlagos értéknél.”
- „A lakások általában nagyon rossz minőségűek, egészségtelenek, felújításukra 20-30 éve nem került sor. A lakások jelentős része magántulajdonban van.”
- „Több településen nem lakásként nyilvántartott ingatlanokban (gazdasági épületek, raktárak, szerszámos kamrák stb.) élnek családok.”

- „A háztartások jelentős része komoly közüzemi tartozásokat halmozott fel. (csak példaként: az egykori pécsi bányászkolóniákban levő 182 önkormányzati bérlakásban 2001-ben 23 796 981 Ft lakbérhátralékot mutattak ki).”
- „A régió nagyobb városi szegregátumaiban megfigyelhető a vidéki szegregátumokból való beköltözések tendenciája.”
- „A szegregálódott krízisterületek terepei a társadalmi problémák újratermelődésének, nagymértékben befolyásolják a szocializációt, konzerválják a hátrányokat.”

6. Eredmények

6.1. Magyarország és Pécs bűnözési tendenciáinak áttekintése

Érdekes röviden kitekinteni a *magyarországi bűnözés* jellemzőinek múltbéli változásaira (14. ábra). Az 1980-as évek folyamán, amikor is a szocialista állam kudarca kezdett egyre nyilvánvalóbbá válni, a bűncselekmények száma az addigi viszonylag alacsony szintről emelkedni kezdett. 1985-ig enyhébben, majd 1989-ig erősen, 1989-től pedig robbanásszerűen eszkalálódott az éves deliktumszám. Míg 1980-ban nagyjából 130 ezer, addig 1985-ben 170 ezer eset ügyében indult eljárás, majd az 1998-as évben elérte az eddigi legmagasabb csúcst (600 621 eset).²¹ Ezt követően az ezredforduló idején 450 ezerre, majd az alá csökkent és az elmúlt évek során – egészen 2011-ig – alatta is maradt.

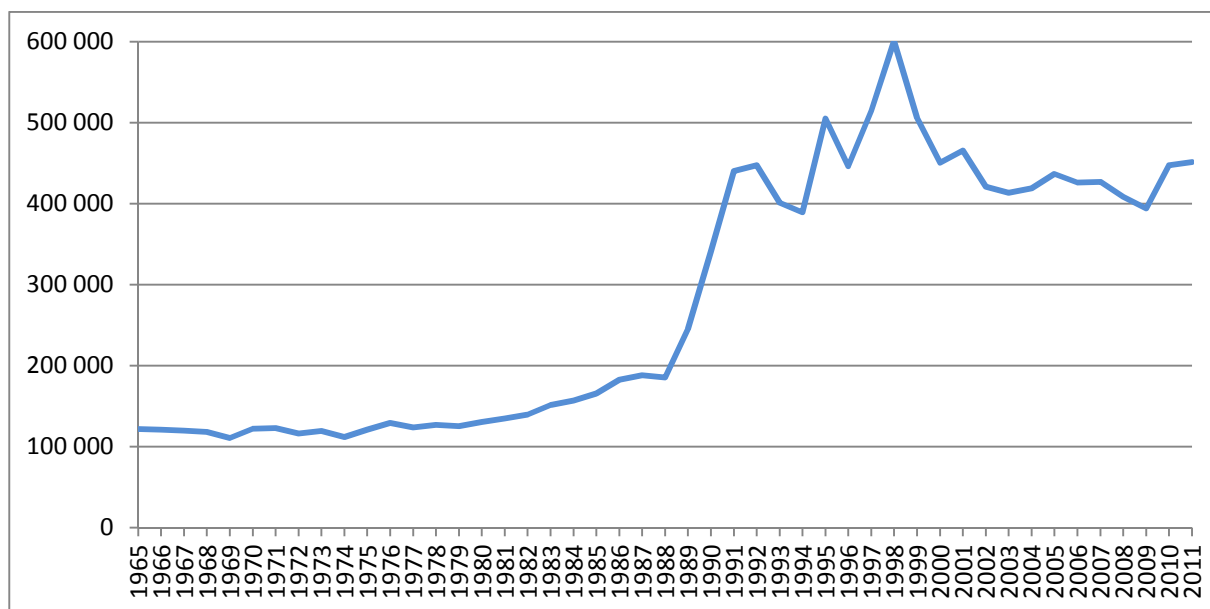
A növekvő számok mögött elsősorban a vagyon elleni bűnözés növekedése áll tehát a többi bűncselekmény-főcsoportba tartozó esetek aránya csökkent az 1980 előttiékhöz képest. Ezen időszak során a társadalom szerkezete átalakult, polarizálódott. A korábbi átlagos életkörülmények között élő tömegekből kevesek felfelé, jóval többen viszont lefelé mozdultak el a társadalmi-jövedelmi ranglétrán. Ebből vezethető le a bűnözés növekedésének mennyiségi oldala. Ez az úgynevezett szükséglet szülte megélhetési bűnözés, vagyis a vélt, vagy valós szükségletek bűncselekmények révén történő kielégítése (TAUBER I. 1995).

Emellett minőségi változások is bekövetkeztek, melyeket négy fontosabb, egymással is összekapcsolódó jelenség magyarázza:

- Az alsóbb rétegek szubkulturális csoportjai, amelyek közelebb állnak a bűnözéshez, folyamatosan és bővített formában újratermelődnek.
- Az 1980-as évekbeli úgynevezett előprivatizációs folyamat lehetővé tette, hogy a szervezett bűnözés révén felhalmozódott pénz behatoljon a gazdaságba és kialakuljon a klasszikus szervezett bűnözés.

²¹ Az 1998-as kiugróan magas bűnözési értékhez egy fővárosi csalássorozat is hozzájárult, amely kb. 78 ezer esettel járult hozzá a statisztikához.

- Az évtized utolsó harmadában felélénkülő nemzetközi migráció és a környező országokban lezajló változások (pl. nagyarányú amnesztiák) révén sok bűnöző érkezett hazánkba.
- Élénkült a nyugat- és dél-európai szervezett bűnözői csoportok érdeklődése hazánk iránt. (TAUBER I. 1995)

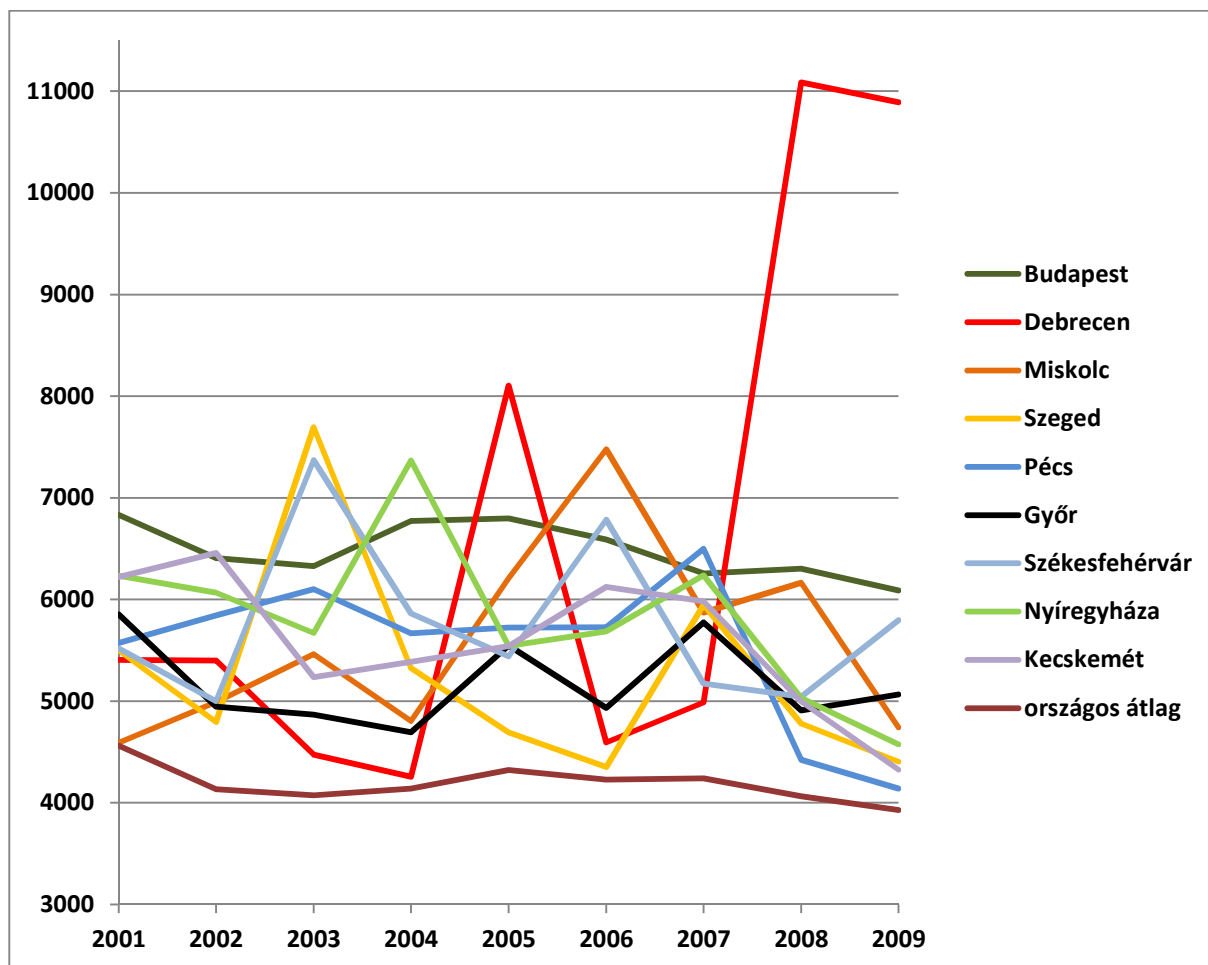

14. ábra: A bűncselekmények számának alakulása Magyarországon 1965-2011 között
(saját készítésű ábra, adatok: Mátyás Sz. 2011, ill. KSH)

Pécs mutatóit vizsgálva és összehasonlítva a százezer főnél népesebb településekkel, az látható, hogy az adatok (Budapestet kivéve) igen hektikusan változnak (15. ábra), csak a fővárosi és az országos értékek mondhatók stabilak. Természetesen az ismertté vált bűncselekmények száma nem csak a valós bűnügyi helyzettől, hanem a bejelentési hajlandóságtól és a nyomozó hatóságok tevékenységétől is erősen függ. Emellett olyan kirívó esetek is előfordulnak, melyek során egyszerre több száz vagy akár több ezer bűncselekményre derül fény egyszerre. Ilyenek például okirat-hamisítási ügyek, amikor is minden egyes irat hamisítása külön bűncselekménynek számít. Interneten, telefonon vagy a tömegtájékoztatáson keresztül pedig rövid idő alatt nagyszámú bűncselekményt lehet elkövetni.²² A budapesti és az országos statisztikát kevésbé befolyásolják az efféle nagyobb volumenű deliktum-sorozatok, mivel az esetszámaik nagyságrendjéhez mérten ezek aránya elenyésző. Pécs ezen időszak során nagyjából a középmezőnyben foglalt helyet, sőt a 2008-2009-es években az országos átlaghoz kö-

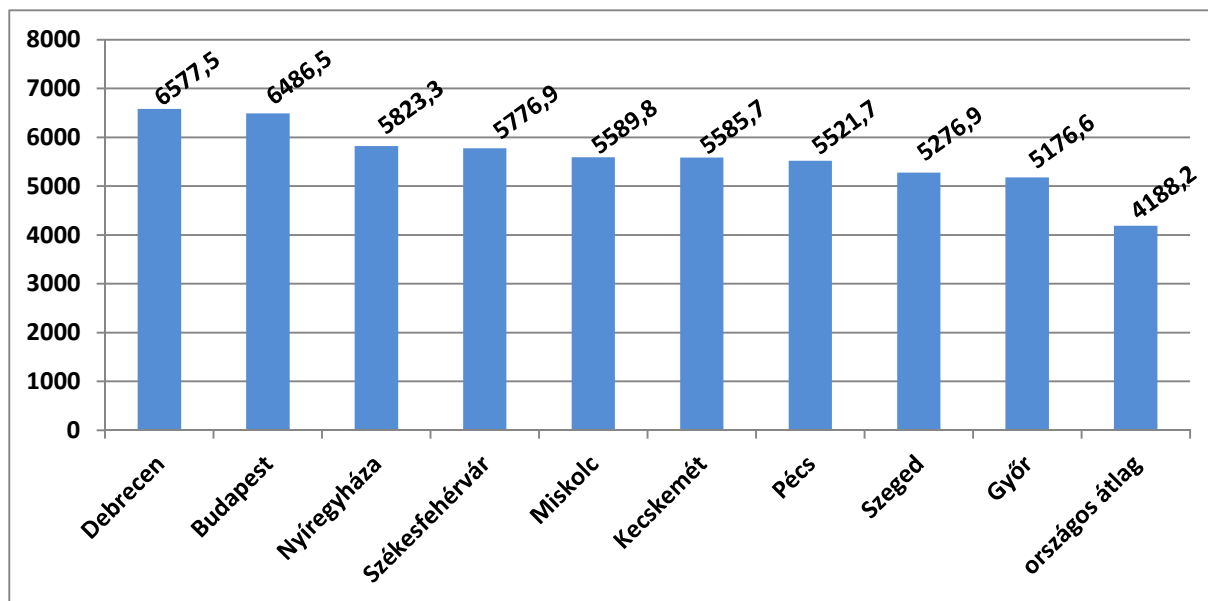
²² Egy ilyen eset okozta Debrecen a 2005-ös, illetve 2008-2009-es kiugró értékeket is. 2005-ben 2804 rendbeli tiltott pornográf felvétellel való visszaélés és 4280 rendbeli szerzői- és szomszédos jogokkal való visszaélés történt. 2008-ban pedig egy nem létező munkahelyet kínáló újsághirdetésre jelentkezők vádoltak meg egy céget nem kevesebb, mint 11 940 rendbeli csalással, emellett pedig 732 rendbeli a választás a népszavazás és a népi kezdeményezés elleni bűncselekmény történt, amelyet egy postás okozott azzal, hogy kézbesítés helyett elásta a fent jelzett számú választási értesítőt (MÁTYÁS SZ. 2011).

zelítve a legalacsonyabb értékkel rendelkező „százezres várossá” vált, legalább is, ami a lezárt ügyeket illeti.

15. ábra: A százezer lakosra jutó ismertté vált bűncselekmények száma 2001 és 2009 között a százezer főnél népesebb magyarországi településeken
(saját szerkesztésű ábra, adatok: ENyÜBS)

A kilenc év átlagát tekintve Pécs helyzete meglehetősen pozitívnak értékelhető, persze csak akkor, ha feltételezzük, hogy a kisszámú lezárt eset mögött valóban kevés bűncselekmény áll (16. ábra). Természetesen az országos átlag mind az egyes években, mind a vizsgált időszak átlagában jóval a sűrűn lakott települések átlaga alatt marad.

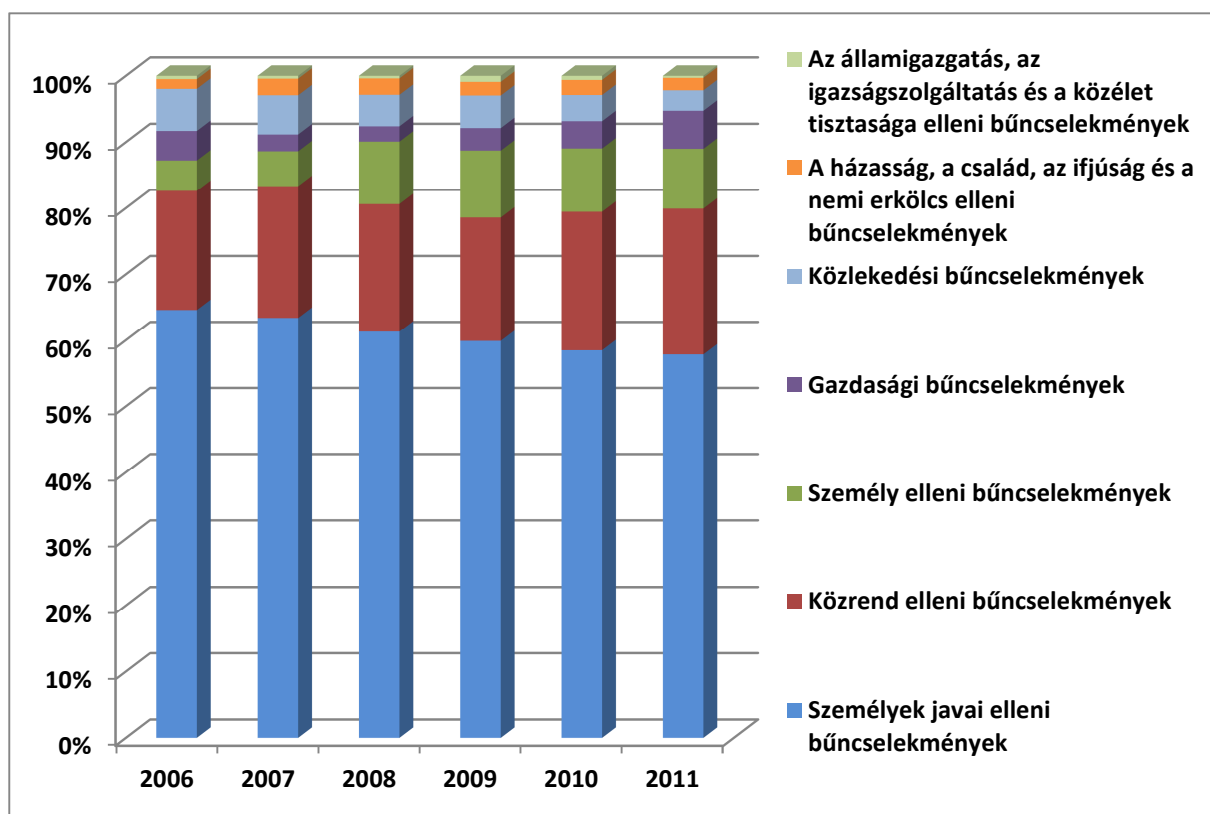
16. ábra: A százezer főre jutó bűncselekmények évenkénti átlagos száma a 2001 és 2009 közötti időszakban
(saját szerkesztésű ábra, adatok: ENyÜBS)

Ha a Btk.-ban szereplő hét *bűncselekmény-főcsoport*²³ szerint vizsgáljuk a Pécsen történt eseteket, akkor a személyek javai elleni bűncselekmények arányának folyamatos csökkenése, illetve a személyek elleni és a közrend elleni bűncselekmények arányának éppen fordított változása figyelhető meg (17. ábra).

A vizsgált időszakban a bűncselekmények nagy részét kitevő lopások büntethetőségének alsó értékhatára éppen a 2006-os évben változott (akkor 10-ről 20 ezerre, azóta pedig már 50 ezer forintra emelték 2012-ben), ezért a vizsgált időszak adatait és magát a csökkenő tendenciát ez nem befolyásolhatta. Azonban az inflációs trendek igen, mivel a vagyon elleni bűncselekmények esetén megállapított kár értéke az aktuális forgalmi értékekhez vannak kötve.²⁴ A közlekedési bűncselekmények visszaszorulásának tendenciáját a zéró tolerancia 2008-as bevezetése okozta. A korábbi évek 330-340 körüli ittas vezetési esetből a bevezetés évében 232, 2009-ben 249, 2010-ben 183, 2011-ben pedig már csak 141 eset lett.

²³ A Btk.-ban valójában tizenegy bűncselekmény-főcsoport található, azonban mivel a vizsgált időszakban nem követtek el állam elleni, emberiség elleni és honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények kategóriájába tartozó deliktumokat Pécsen, illetve a rendőrségi adatbázisok nem tartalmazzák a katonai bűncselekmények adatait, ezért a továbbiakban csupán a másik hét főcsoportról fogunk beszélni.

²⁴ Így előfordulhat, hogy egy ugyanolyan tárgy ellopása az egyik időpontban még nem számított bűncselekménynek, azonban később – a forgalmi értékének növekedése miatt – már átlépte a 20 000 ezer forintos határt.

17. ábra: A Pécsen elkövetett bűncselekmények főcsoportonkénti megoszlása 2006 és 2011 között (saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

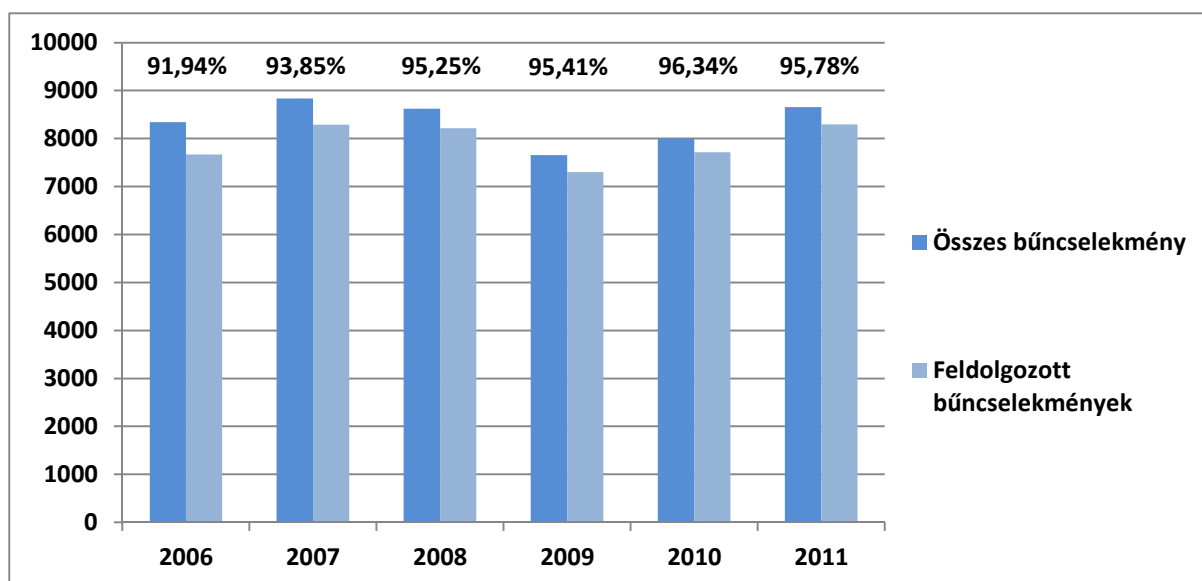
6.2. A bűnözés területi aspektusai Pécsen

A kutatás során elsődleges szempontnak tartottuk, hogy a bűnözés térbeliségét a lehető legtöbb időkeresztmetszet segítségével vizsgáljuk, hogy elkerülhető legyen a téves következtetések levonása. Ezért egy hatéves periódust választottunk ki, amelyet éves bontásban elemeztünk, így hat egymás utáni metszeten láthatjuk a bűnözés területiségét a baranyai megyeszékhelyen.

A pécsi bűncselekmények területi eloszlásának vizsgálata során a használt adatok egy része nem volt feldolgozható. Ezek többségében „nincs utca” jelzéssel szerepeltek a táblázatokban, de előfordult, hogy a megnevezett helyszín nem a város területén volt, vagy nem lehetett beazonosítani. Ennek ellenére mind a hat vizsgált évben 90% fölötti volt a feldolgozottság (18. ábra).

A továbbiakban bemutatjuk a pécsi bűncselekmények területi eloszlását néhány bűncselekménytípus esetein keresztül.²⁵ Ilyen lesz a személy elleni bűncselekmények közül a *testi sértés*, a vagyon elleni bűncselekmények köréből pedig a *lopás*, a *betöréses lopás* és a *rablás*.

²⁵ Ezen körbe olyan bűncselekménytípusokat választottunk, amelyek elkövetése során meglátásunk szerint relevánsabbak a helyszínnel kapcsolatos kritériumok, tényezők.

18. ábra: A 2006 és 2011 között Pécsen elkövetett összes, és az ezek közül kartográfiai feldolgozásra került bűncselekmények száma, illetve a térképre került esetek teljes adatmennyiséghez viszonyított aránya (%)
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

A BMRFK Elemző Értékelő Osztályának vezetőjével készített interjú elemzésével olyan hasznos információkhoz jutottunk a pécsi bűncselekmények területiségével kapcsolatban, amelyek lehetővé tették az adatok pontosítását:

- Általánosságban elmondható, hogy a bűncselekmények súlypontjai a forgalmas helyeken találhatók, ahol rendszeresen nagy tömegek fordulnak meg. Minél nagyobb ember-tömeg található meg egy területen, annál nagyobb az esélye a hivatásos bűnözők és az alkalmi elkövetők felbukkanásának is. Emellett a konfliktusok is gyakoribbak azokon a helyszíneken, ahol magasabb az interperszonális kapcsolatok száma, illetve a csomóponti jellegből adódóan a területet használók csoportja nagyfokú társadalmi heterogenitást mutat.
- A betöréses lopások esetében a védtelen és/vagy nagy értékű célpontok sűrűsödése jelenti a fő koncentrációerőt és jellemzőek az egy területre eső, rövid idő alatt végrehajtott sorozatos elkövetések. Ez a lakások és lakóházak mellett a társasházak tároló helyiségeit, a garázsokat, a kiskertek szerszámtárolóit és a kisboltokat is ideális célpontokká teszi.
- A gépkocsikat feltörő vagy ellopo elkövetők a szabadtéri, eldugott, nem túl forgalmas parkolóknál találják meg a legalkalmasabb környezetet.
- Zsebtolvajlás leginkább a zsúfolt helyeken (pl. szórakozóhelyek, forgalmas kiskereskedelmi egységek, tömegközlekedési eszközök, éttermek stb.) fordul elő. Ehhez plusz lehetőséget kínál az emberek figyelmetlensége, ami a fent felsorolt helyszíneken (is) jellemző és ezt az elkövetők ki is használják.
- Az erőszakos bűncselekmények sűrűsödése egyes lakóterületeken jellemző, mivel ezen esetek nagy aránya családon/háztartáson belül történik. A zsúfolt, szegregált lakókör-

nyezetek szintén veszélyeztetettek ebből a szempontból. Itt a lakosok között könnyen keletkezik feszültség és talán az adott társadalmi közegben az erőszakos problémamegoldás elfogadottsága jellemzőbb. Ilyen sűrűsödést okozhatnak még bizonyos szórakozóhelyek, kocsmák, illetve az éjszakai élet által használt közterek, ahol a konfliktusok az ital hatására könnyebben kialakulhatnak és eszkalálódhatnak a szélsőséges megoldások irányába.

Ezek alapján lehetőségünk nyílt pontosabb térképek elkészítésére. A továbbiakban a négy kiválasztott bűncselekménytípus területi jellemzőit vizsgáljuk. Az alábbi táblázat ezek térképen ábrázolt esetszámait tartalmazza (1. táblázat). A térképeken minden pont egy bűncselekménynek felel meg. A pontok deliktum-típusonkénti eltérő méretezése csupán a különböző esetszámok okozta nehéz átláthatóságot küszöböli ki. Minden térképen elsődleges és másodlagos gócterületeket határoltunk le vizuális elemzés segítségével. Ennek során a bűncselekmények sűrűsödésének területeit a pontok sűrűsége, illetve a pontok átfedése esetén a szín tónusa alapján határoztuk meg.

Hipotézisünk alapján a gócterületeket döntően három tényező hívja életre:

- *A potenciális áldozatok/célpontok „sűrűsödése”*: A potenciális áldozatok sűrűsödése alatt a forgalmas, nagy embertömegeket vonzó helyeket, helyzeteket értjük, vagyis tulajdonképpen ez esetben mindenki potenciális áldozatnak számít. A potenciális célpontok elnevezés pedig főleg a vagyon elleni bűncselekmények esetében indokolt, amikor az elkövetési magatartás nem személyek ellen, hanem tárgyak megszerzésére irányul. Célpontoknak tartjuk a kiskereskedelmi egységeket (bolti lopások), az egyéb üzleteket, hivatalokat (lopások, rablások), az emberek értéktárgyait (zsebtolvajlás) és az ingatlanokat, illetve az ott lévő ingóságokat (betöréses lopás).
- *A potenciális elkövetők „sűrűsödése”*: Ez esetben – a korábban említett társadalmi elméletek alapján – feltételezzük, hogy a potenciális elkövetők a szegregált területeken, illetve a leromlott állapotú városrészekben nagyobb arányban fordulnak elő és így ezeken a területeken több bűncselekmény fordul elő, mint más lakókörnyezetben.
- *A sikeres elkövetés lehetőségeinek nagy száma*: Sikeres elkövetés alatt a célját elérő bűncselekményt értjük, melynek végrehajtása során, illetve utána a tettes jó eséllyel elkerülheti a felelősségre vonást. Ilyen lehetőséget kínálhat az áldozatok figyelmetlensége, felelőtlen viselkedése, a védtelenül és felügyelet nélkül hagyott célpontok, illetve a környezet teremtette lehetőségek (pl. zezugos utcák, bozótos-bokros területek, rossz közvilágítás, gyér forgalmú közterületek stb.).

1. táblázat: Az összes és a térképen ábrázolt testi sértések, lopások, betöréses lopások és rablások száma Pécsen 2006 és 2011 között
(adatok: Robotzsaru NEO)

	Testi sértés		Lopás		Betöréses lopás		Rablás	
	Összes eset	Térképen ábrázolt	Összes eset	Térképen ábrázolt	Összes eset	Térképen ábrázolt	Összes eset	Térképen ábrázolt
2006	257	250	3247	3096	827	816	121	117
2007	310	298	3153	3021	1106	1089	115	112
2008	327	319	2655	2551	1231	1211	82	77
2009	336	325	2369	2289	786	758	68	66
2010	318	314	2431	2369	861	839	53	51
2011	296	294	2575	2495	1085	1070	67	66

6.2.1. Testi sértések

A Btk. 170. § (1) szerint: „Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a sérülés vagy a betegség nyolc napon belül gyógyul, a könnyű testi sértés vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A törvény a szándékos testi sértés egyetlen alapesetét fogalmazza meg, ez a könnyű testi sértés, a további testi sértések ennek minősített esetei (BELKOVICS E. 2005).

Ezen deliktumtípus száma a vizsgált időszakban 250 és 325 között mozog, kezdetben emelkedő, majd csökkenő tendenciát mutatva. A súlypont az összes vizsgált évben a történelmi belvárosban és annak környékén található, azonban 2011-ben ez a sűrűsödés jelentősen mérséklődött (19-24. ábra). Ez feltételezésünk szerint az átépítéseknek, a térfigyelő kamerák által történő hatékonyabb felderítésnek és az ebből eredő visszatartó erőnek köszönhető, azonban ezt csak akkor lehet biztosan kijelenteni, ha a változás tartósnak bizonyul.

Megfigyelhető, hogy permanensen súlyos fertőzöttséget mutató terület a történelmi belváros északkeleti negyede, ahol a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete, a Pécsi Gyermekotthon, illetve egy általános és szakiskola is megtalálható, amelyek együtt magyarázhatják a jelentős fertőzöttséget.

A másik ilyen állandó területet a Bajcsy-Zsilinszky utca jelenti. A számottevő nappali forgalom mellett pezsgő éjszakai élet is jellemzi ezt a környéket, több szórakozóhely is található a közelben.

A központot közvetlenül körülvevő területek általában nagyobb kiterjedésű másodlagos gócoknak számítanak. Szinte állandó problémát jelent a belvárostól kelet felé nyíló, az Ady Endre utca és a Zsolnay Vilmos út közötti zóna, amely azonban 2011-ben szintén eltűnt és a korábbi egy-két tucatnyi eset felére-harmadára csökkent, amiben szintén közrejátszott a részben végrehajtott városrész rehabilitáció.

A belvárostól nyugati-délnyugati irányban szintén jellemző az aktívabb éjszakai élet, a fiatalok, főleg egyetemi hallgatók nagyobb aránya, illetve egyes területein jelentős a forgalom

is. Ezen a vegyesen beépített lakóterületen a népességszám magasnak mondható és előfordulnak kisebb szegregátumok is.

Vissza-visszatérő gócpont a vasútállomás környéke és a Zsolnay-szobor, illetve a kettő között húzódó Szabadság utca. A Szabadság utca mindkét végén jelentős csomópont található, ami majdnem minden évben generál néhány testi sértésbe torkolló konfliktust. Emellett az Indóház tér területén jellemző más bűncselekmények tömeges előfordulása is, ami szintén elősegítheti a személyek elleni erőszakos bűncselekmények elterjedtségét.

Uránvárosban évről-évre igencsak változó helyzetben lévő gócok alakulnak ki, azonban az megállapítható, hogy ezek a forgalmasabb területeken (Ybl Miklós utca, Esztergár Lajos utca), illetve időszakosan a vasúttal párhuzamosan futó, majd a Nendtvich Andor út irányába kanyarodó Páfrány utcában jellemzőek. Ez utóbbi környék több szempontból is veszélyeztetett. Egyrészt a városrész szélén található, kevésbé forgalmas lakóterület, amelynek déli oldalán garázssorok és a vasút menti bozótos területek, illetve a Szigeti tanya szegregátuma található.

A déli városrészek közül csupán Megyervárosban találhatóak gócterületek, ami azonban a rendkívül magas népsűrűség miatt nem meglepő. Az esetszámok nagyjából állandóak, 40-50 körüliek és vagy kisebb elsődleges, vagy nagyobb kiterjedésű másodlagos gócterületekbe tömörülnek. Kiemelt helyzetűnek mondható az Aidinger János, a Sztárai Mihály és a Nagy Imre út, illetve a Csontváry utca, azonban a lakónépességhez viszonyítva a fertőzöttség alacsony.

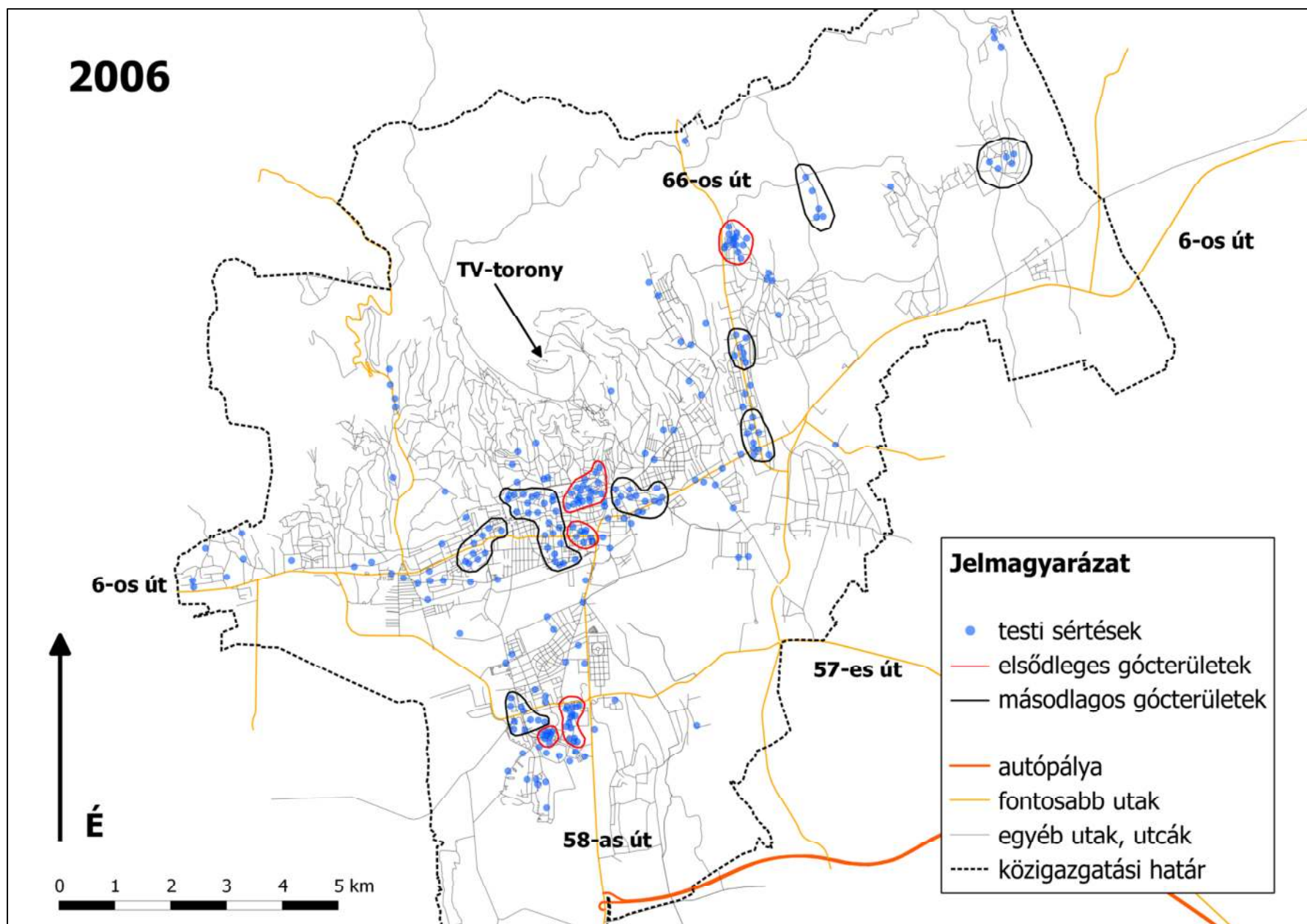
Pécs keleti részén, a 66-os út (Komlói út) mentén több erősen fertőzött terület is található, de ezek közül mindenképpen kiemelkedik az egyik legnagyobb szegregátum, a Hősök tere és környéke, amely minden évben gócterületet jelentett a testi sértések terén. Magasabb esetszámú terület még a Budai vám csomópontja és a Komlói úttal párhuzamos, annak keleti oldalán lévő tömbházas részek (Frankel Leó utca, Szeptember 6. tér, Corvin utca, Feketegyémánt tér). Emellett még a Komlói útból nyugati irányba kiágazó Komját Aladár utca is – amely a tőle délre levő utcákkal együtt Meszes központjaként funkcionál – magas esetszámmal rendelkezik. Érdekes, hogy 2011-ben a Komlói út mentén is pozitívan változott a bűnügyi helyzet, azonban a fertőzöttebb keleti oldalt semmiféle köztér-átépítési projekt nem érintette. Azok kizárólag a nyugati oldalra, és ott is csak a már előbb említett meszesi központra korlátozódott. Emiatt tehát korai lenne ezeknek az intézkedéseknek tulajdonítani a gócpontok megszűnését, ezek lehetnek csupán átmeneti változások eredményei is.

Alkalmanként megjelennek sűrűsödések más területeken is, például a Csaba utcában, István-aknán és Vasason. Ezek szegregátumokkal és egykori bányászkolóniákkal esnek egybe, azonban az itt élő közösségek saját, belső szabályrendszereiből eredő stabilitás és/vagy az elszigeteltség okozta alacsonyabb bejelentési hajlandóság a testi sértések nem túl magas számához vezet a statisztikában.

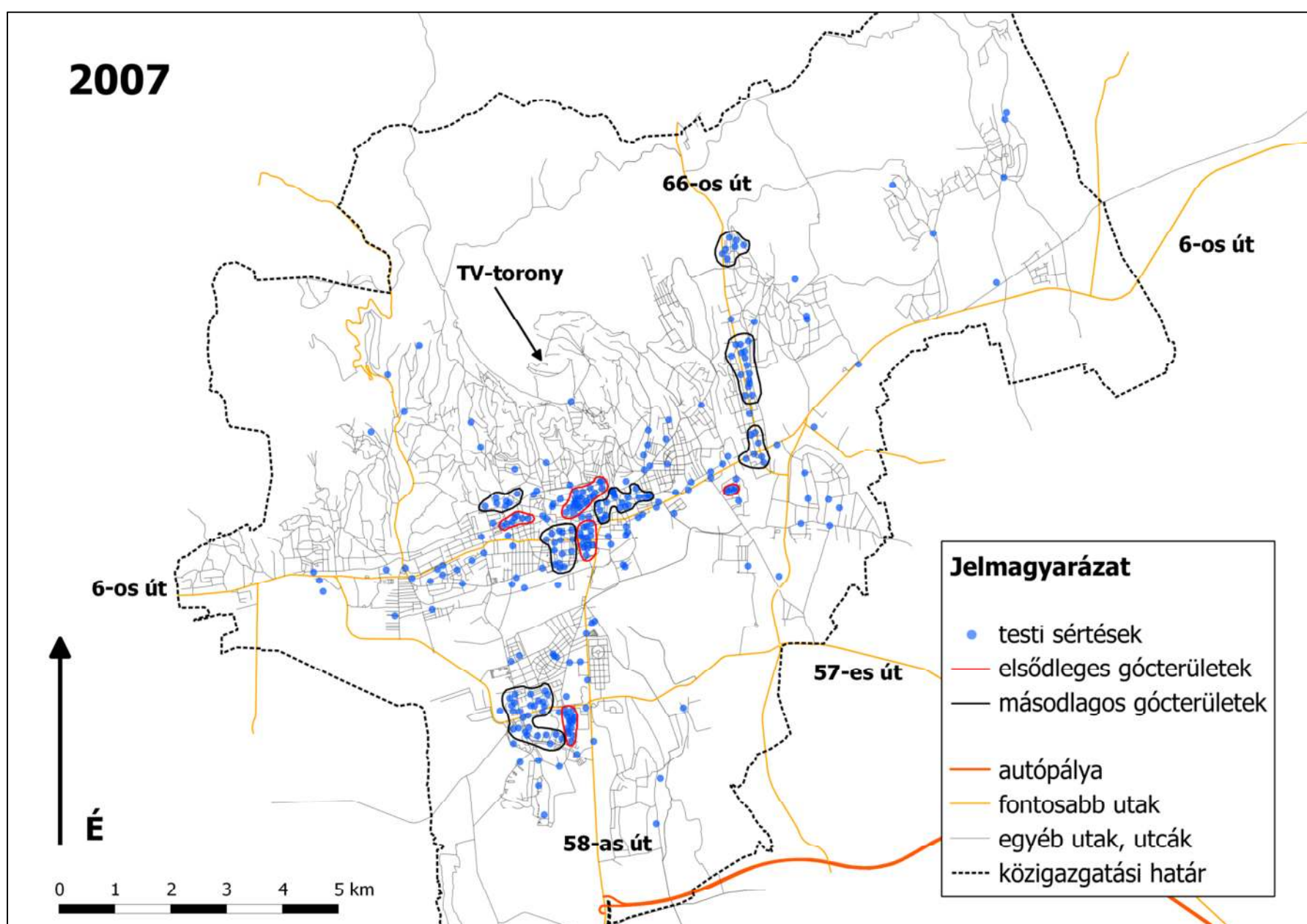
Ezek alapján megállapítható, hogy a testi sértések területi eloszlásában, illetve koncentrációjában kiemelt szerepe van a forgalmas közterületeknek, az éjszakai élet centrumainak és a népsűrűségnek (potenciális áldozatok és elkövetők koncentrációja, gyakori konfliktus-

helyzetek), egyes szegregált területeknek (potenciális elkövetők sűrűsödése), illetve egyéb speciális tényezőknek.²⁶

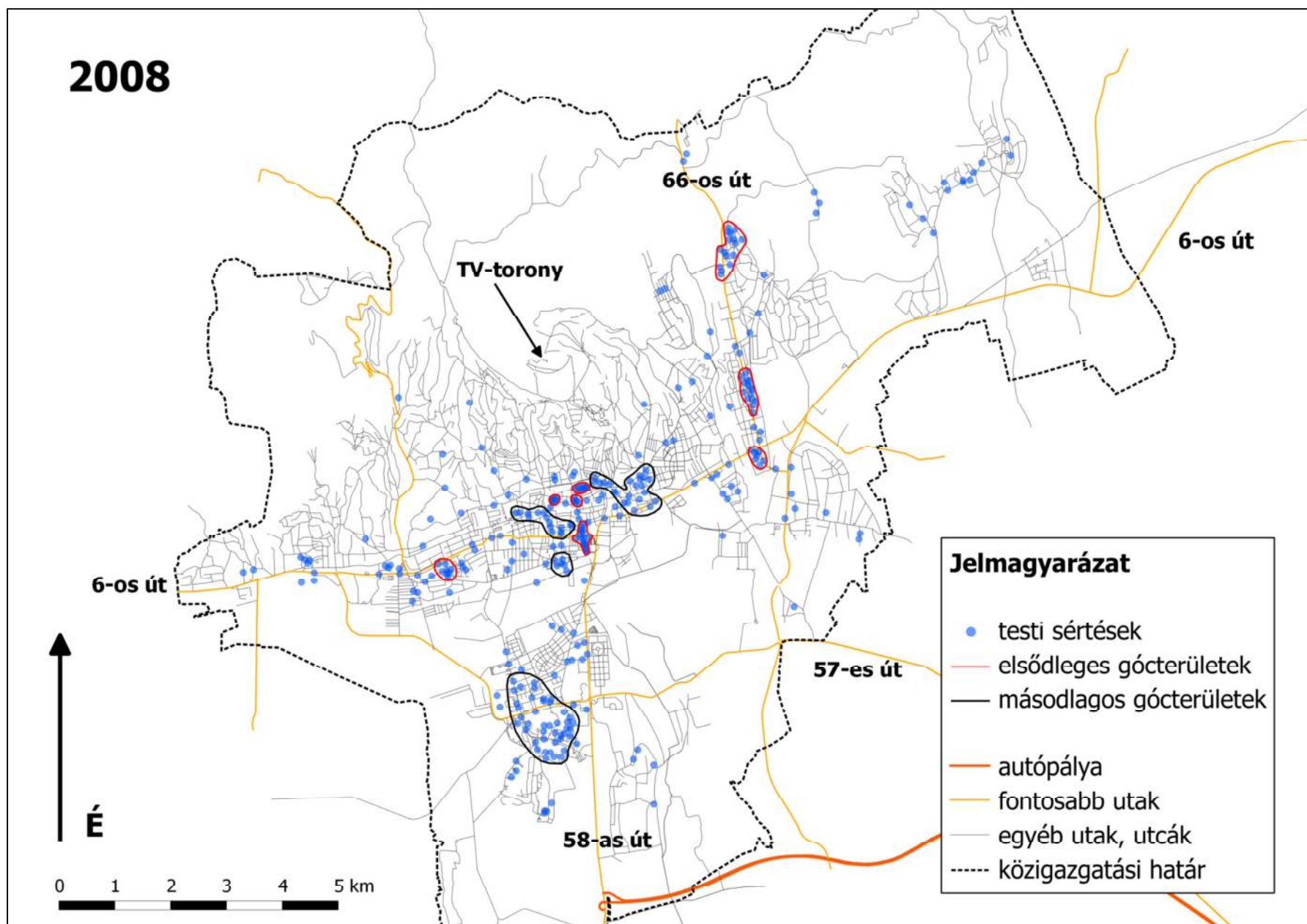
²⁶ Például a büntetés-végrehajtási intézetek és a problémás fiatalokkal foglalkozó intézmények egy területen való jelenléte.

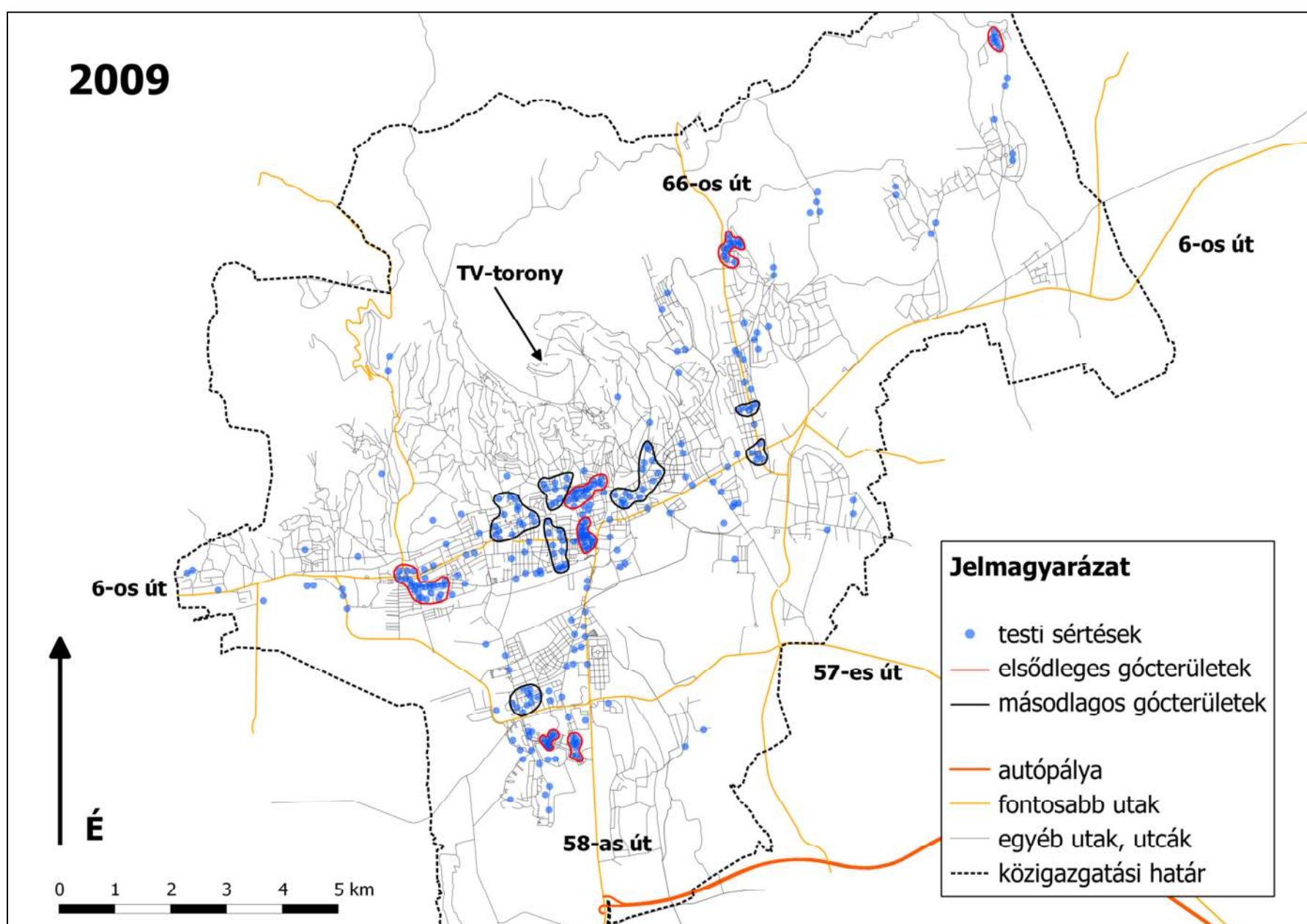
19. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2006-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

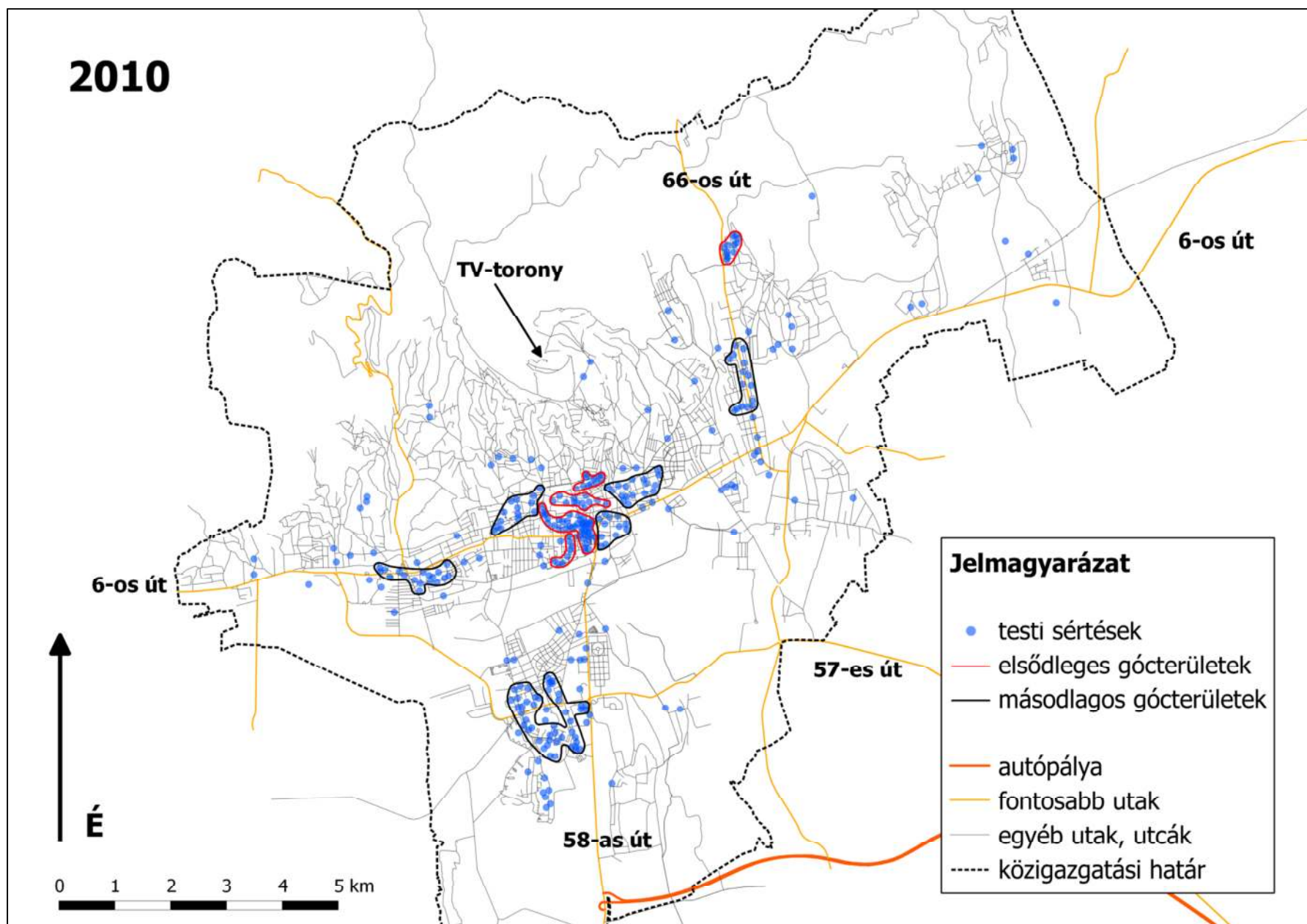
20. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2007-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

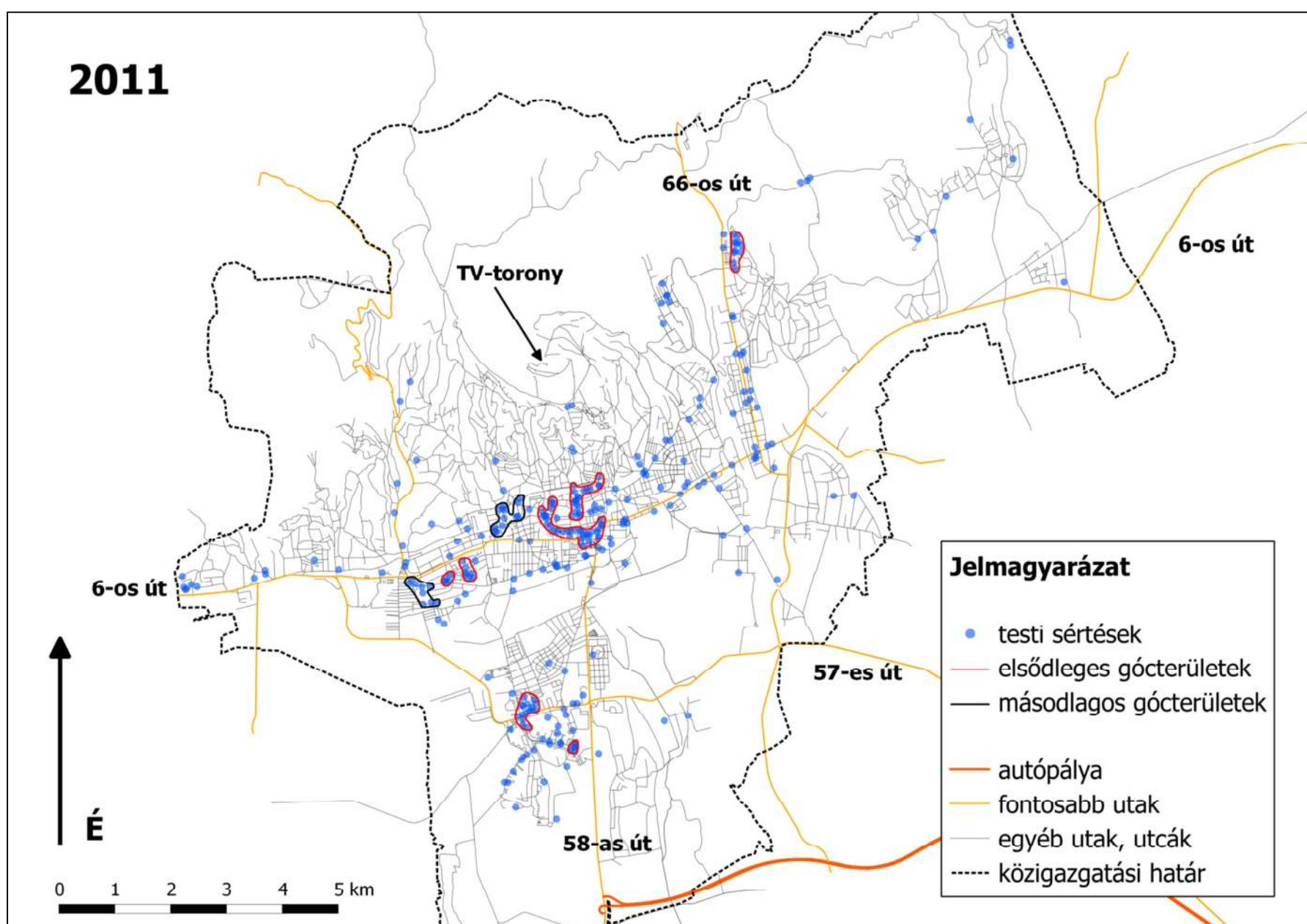
21. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2008-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

22. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2009-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

23. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2010-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

24. ábra: A testi sértések elterjedése Pécsen 2011-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

6.2.2. Lopások

„Aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el.”
[Btk. 316 § (1)]

A lopás nem minden esetben minősül bűncselekménynek, ugyanis ha a lopás által okozott kár nem éri el a szabálysértési érték felső határát (ami a vizsgált időszakban 20 ezer forint volt), és nem áll fenn a Btk.-ban meghatározott minősítő körülmények egyike sem, akkor a lopás szabálysértési alakzatáról van szó.

A lopás alapvetően célpontok (értéktárgyak) ellen irányul, bizonyos esetekben azonban a célpont a lopás sértettjének közvetlen közelében van (pl. zsebtolvajlás). Az esetszámok 2009-ig jelentős csökkenést, majd enyhe emelkedést mutattak. Lopások adják Pécs összes bűncselekményének 30-40%-át, így a lopások területisége nagyban befolyásolja a bűnözés általános képét. Emellett nem elhanyagolható tény, hogy a lopások látenciája rendkívül magas, ugyanis az áldozatok a kisebb értékű lopásokat sok esetben nem jelentik.

A térképekről jól kivehető, hogy a lopások súlypontja szintén a városközpontban található, ez a terület minden évben igen kiterjedt elsődleges hot-spotot alkotott (25-30. ábra). Ezen belül is kimagasló számokkal rendelkezett a Bajcsy-Zsilinszky utca, ahol nem csak az Árkád bevásárlóközpont, hanem a Vásárcsarnok és számos kisebb üzlet is található, ráadásul rendkívül forgalmas területről van szó. A kiskereskedelmi centrumok a város teljes területén magas értékekkel rendelkeznek (2. melléklet).²⁷

Megfigyelhető, hogy 2010-ben, de még inkább 2011-ben megjelenik egy teljesen új gócpont a város déli részén, az 58-as úttól keletre. Azon a területen épült fel 2010-ben Pécs harmadik Tesco hipermarkete,²⁸ ráadásul egy olyan utcában, ahol nincs más épület. Tehát a 2011-ben ott megjelenő nagyjából két tucat lopást csak ez az egy kiskereskedelmi egység generálta,²⁹ így nagyjából képet alkothatunk a bolti lopások arányáról az összes bejelentett lopáson belül.

A vasútállomás és környéke is jelentős mértékben vonzza a bűncselekményeket, ami egyrészt a nagy forgalomnak, másrészt pedig az őrizetlenül hagyott csomagoknak köszönhető, amelyek kiváló célpontok lehetnek.

A belváros, illetve a Szigeti külváros központját jelentő Rókus sétány elsődleges gócterülete között kisebb sűrűségű zóna helyezkedik el. Ezen a környéken kevesebb a kiskereskedelmi funkció és kisebbek az üzletek is. 2011-ben azonban a belvárosi fertőzöttség jelentős csökkenésével együtt a Rókus sétány beleolvadt a körülötte levő másodlagos gócterületekbe.

²⁷ Mint például a belvárosban a Király utca, a Citrom utca, a Széchenyi tér, a Szent István tér és a Jókai tér; a Budai vámnál lévő Tesco; a város nyugati kiskereskedelmi zónája a Makay István úton (Tesco, Metro, Kika és Praktiker áruházakkal); a Pécs Pláza és a Vásártér a Megyeri út mentén; az Interspar a Siklósi úton; Kertvárosban a Diana tér; illetve a Szigeti külváros központjában a Rókus sétány.

²⁸ Összesen négy Tesco Áruház van a városban és ezek közül utolsóként nyitott meg a Kincses úti, de a másik megyervárosi Tesco csupán egy jóval kisebb méretű szupermarket.

²⁹ Hozzá kell azonban tenni, hogy – mint más Tesco hipermarket esetében – az épületen belül, számos egyéb kis üzlet is található, amelyek szintén bolti lopások célpontjai lehetnek.

A vizsgált évek többségében Uránvárost a központja és a körülötte levő területének kettősége jellemezte. Amíg a kiskereskedelmet tömörítő Ybl Miklós utca magas fertőzöttségű környék volt, addig a többi terület általában másodlagos zónának számított.

A történelmi városmagtól keletre eső utcák hol egybeolvadva a központi területtel, hol pedig attól különálló entitásként másodlagos sűrűsödési zónává válnak. Ez annak köszönhető, hogy az üzletek, szolgáltatók egyre nagyobb számban képviseltetik magukat ezen a területen (Búza tér, Lánc utca).

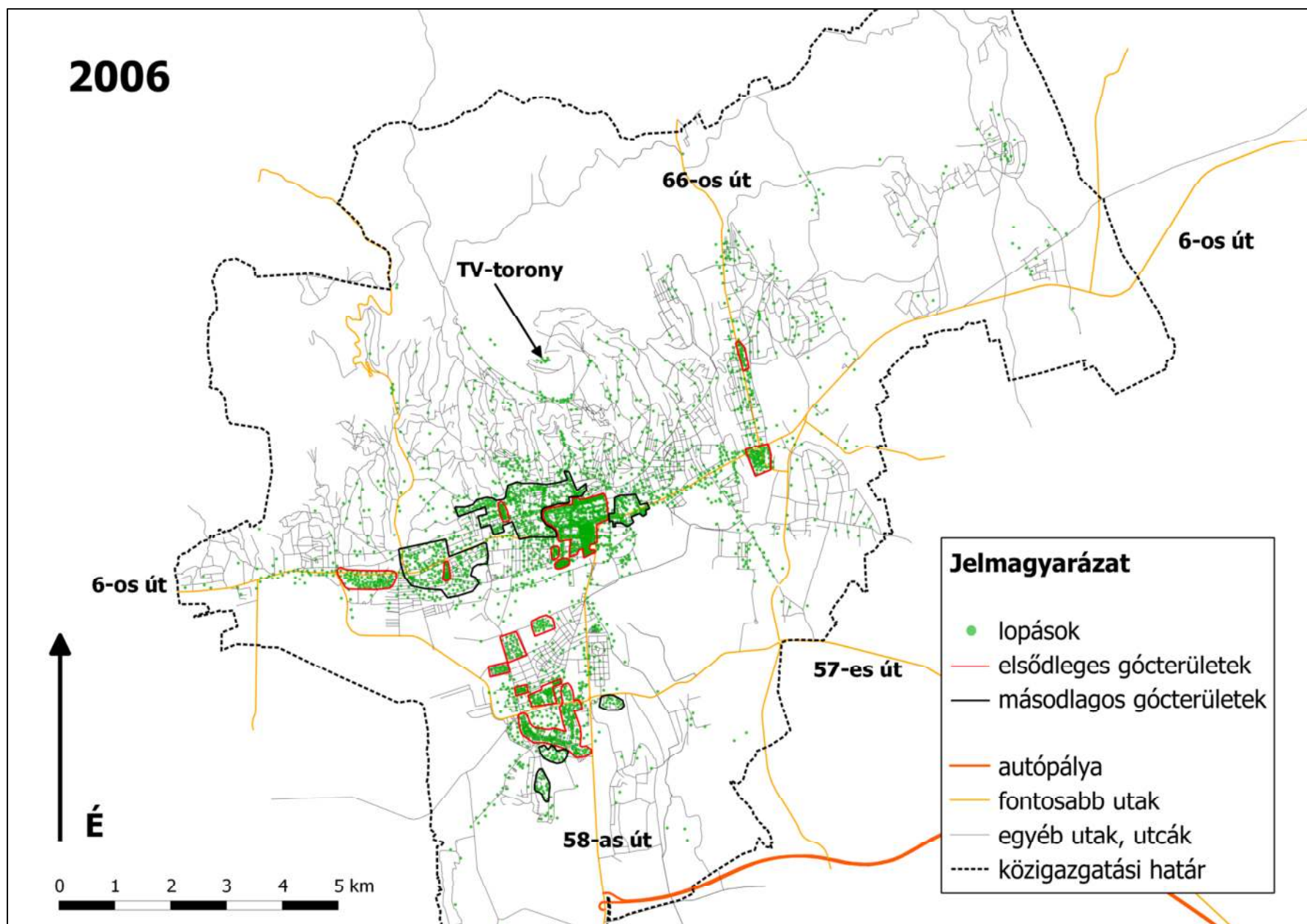
A Komlói út mentén a testi sértéseknél már említett területek jelennek meg ismét, vagyis a meszesi lakótelepek és a Hősök tere környéke.

A megyervárosi és málomi végeken igen kiterjedt, erősen fertőzött zónákat láthatunk, azonban a vizsgált időszak folyamán a dominánsan elsődleges sűrűsödések másodlagosakká alakulnak, a lopások száma csökken.

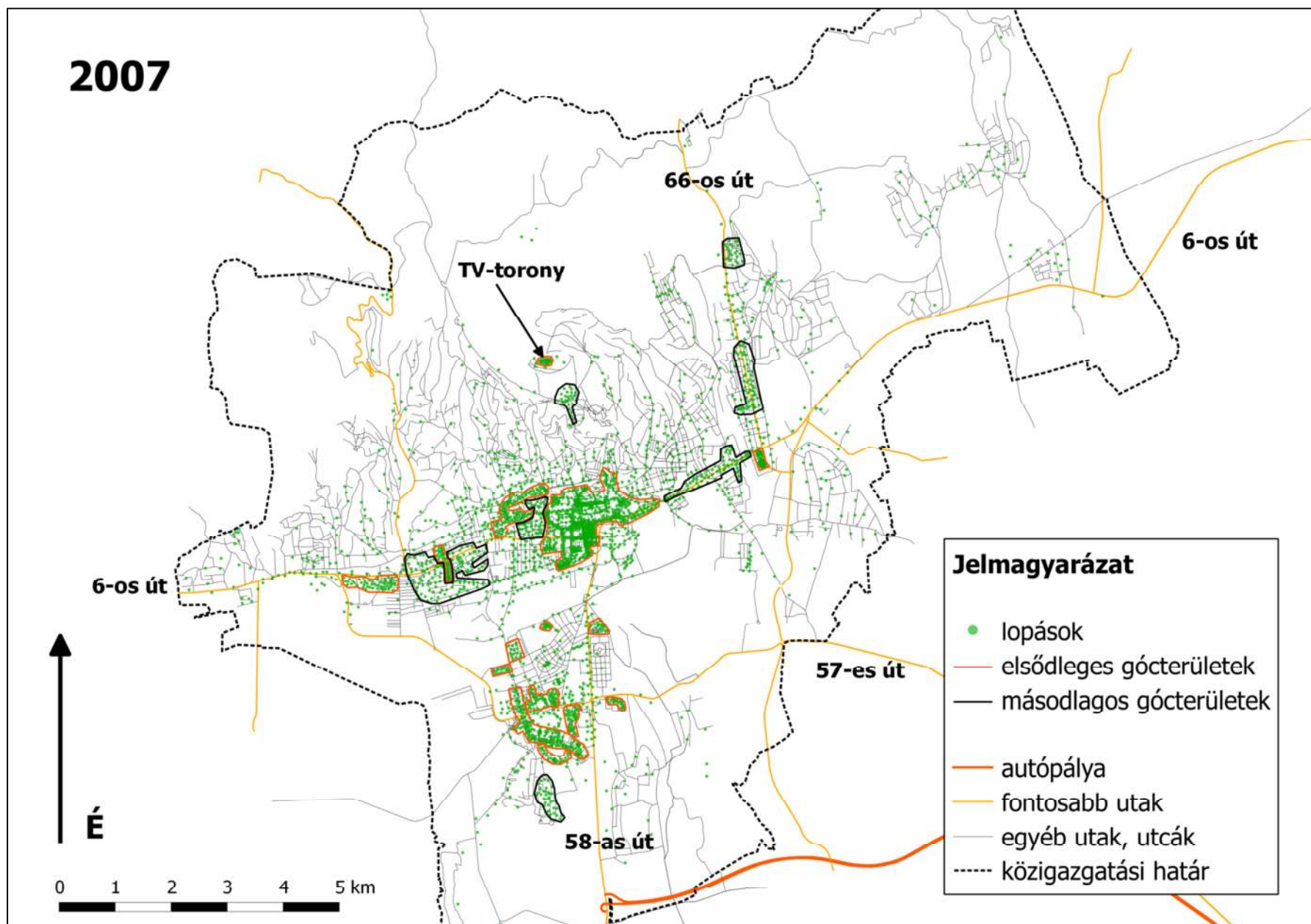
A 2007-es évben a TV-toronymál is létrejön egy jelentős hot-spot, amely a torony környékén található parkolóban autófeltöréssel foglalkozó tolvaj vagy tolvajok munkájának eredménye.

Végezetül pedig meg kell említeni egy olyan koncentrációt, amely 2010-ig minden térképen megjelent, majd 2011-re eltűnt. Ez a Kertváros északi oldalán levő Szilva utcában található. Ennek a rövid utcának a keleti oldalán csupán tucatnyi családi ház található, velük szemben viszont az Elcoteq Magyarország Elektronikai Kft. központja áll (3. melléklet). Természetesen a lopások magas számát ez a gyárterület okozta, amely azonban 2010 végén csődöt jelentett és beszüntette a termelést, így az ott dolgozók által elkövetett lopások száma drasztikusan visszaesett.

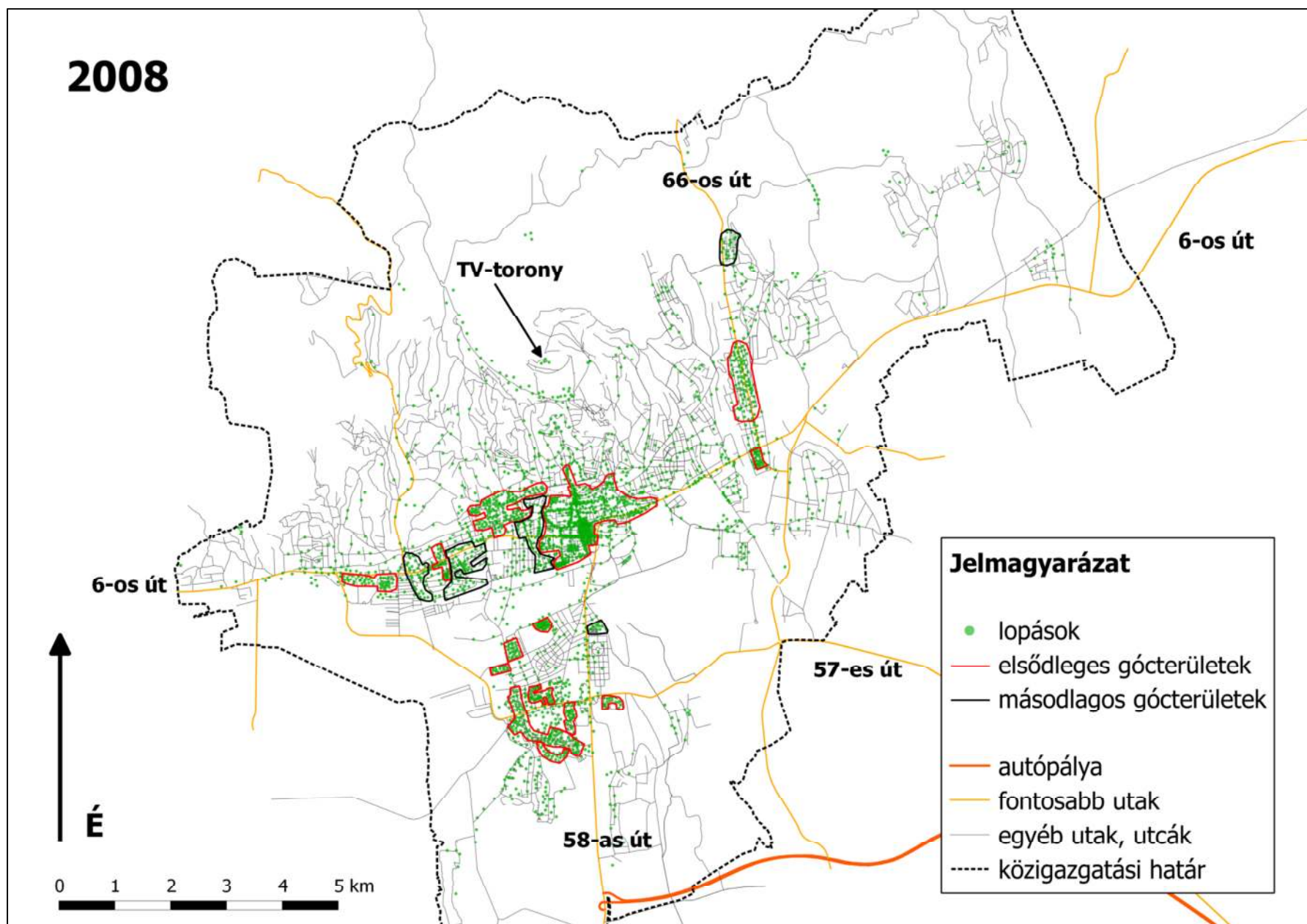
Összességében elmondható, hogy a lopások koncentrációja erősen célpontorientált, azonban a testi sértésekkel ellentétben (mivel azok indulati cselekmények) ennél a bűncselekménytípusnál a sikeres elkövetés lehetőségének mérlegelése is fontos tényező, tehát a védtelen, felügyelet nélküli tárgyak jóval nagyobb veszélyben vannak. Ebből következik, hogy a sikeres elkövetés lehetőségeit korlátozva a lopások száma jelentősen csökkenthető.

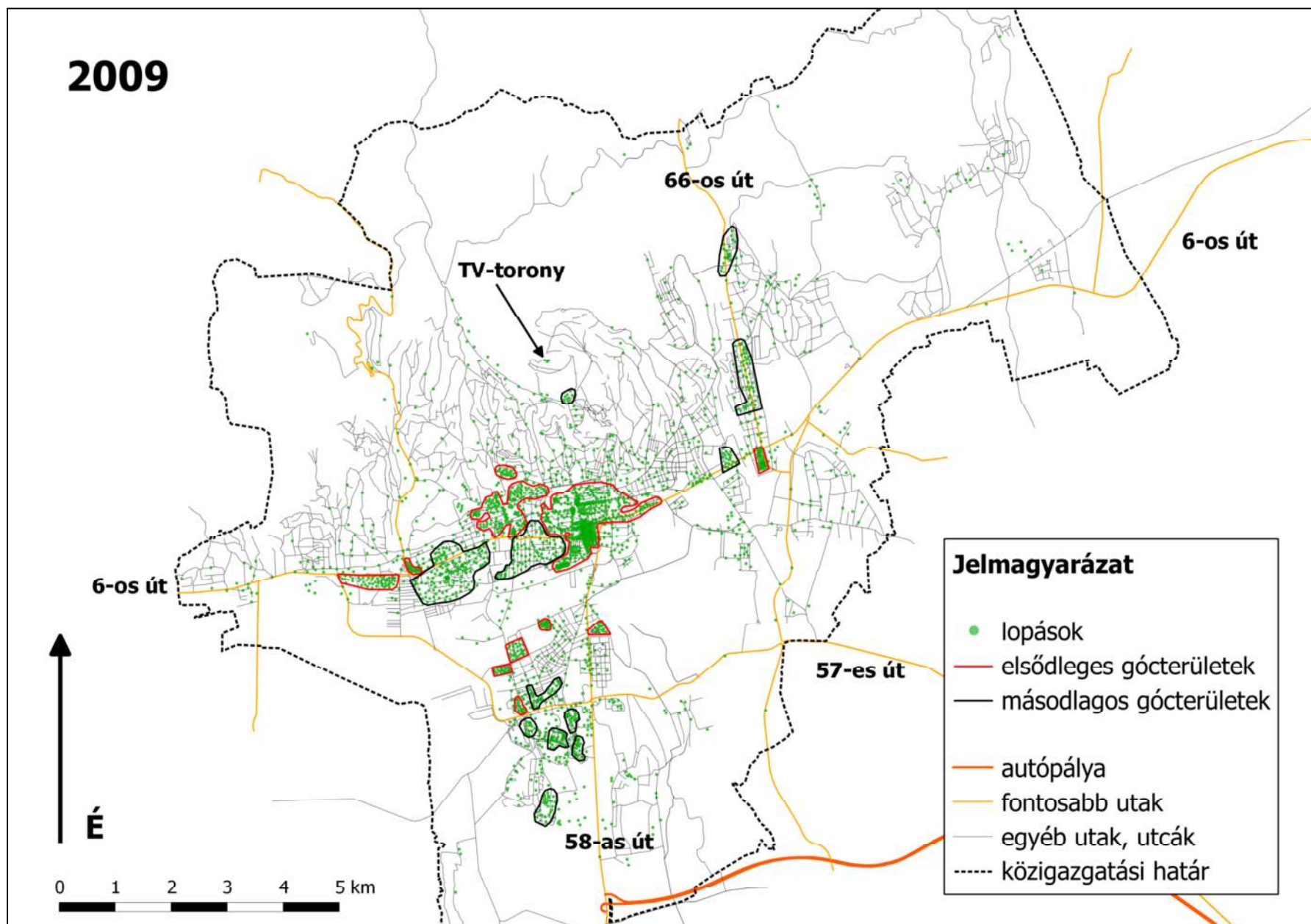
25. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2006-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

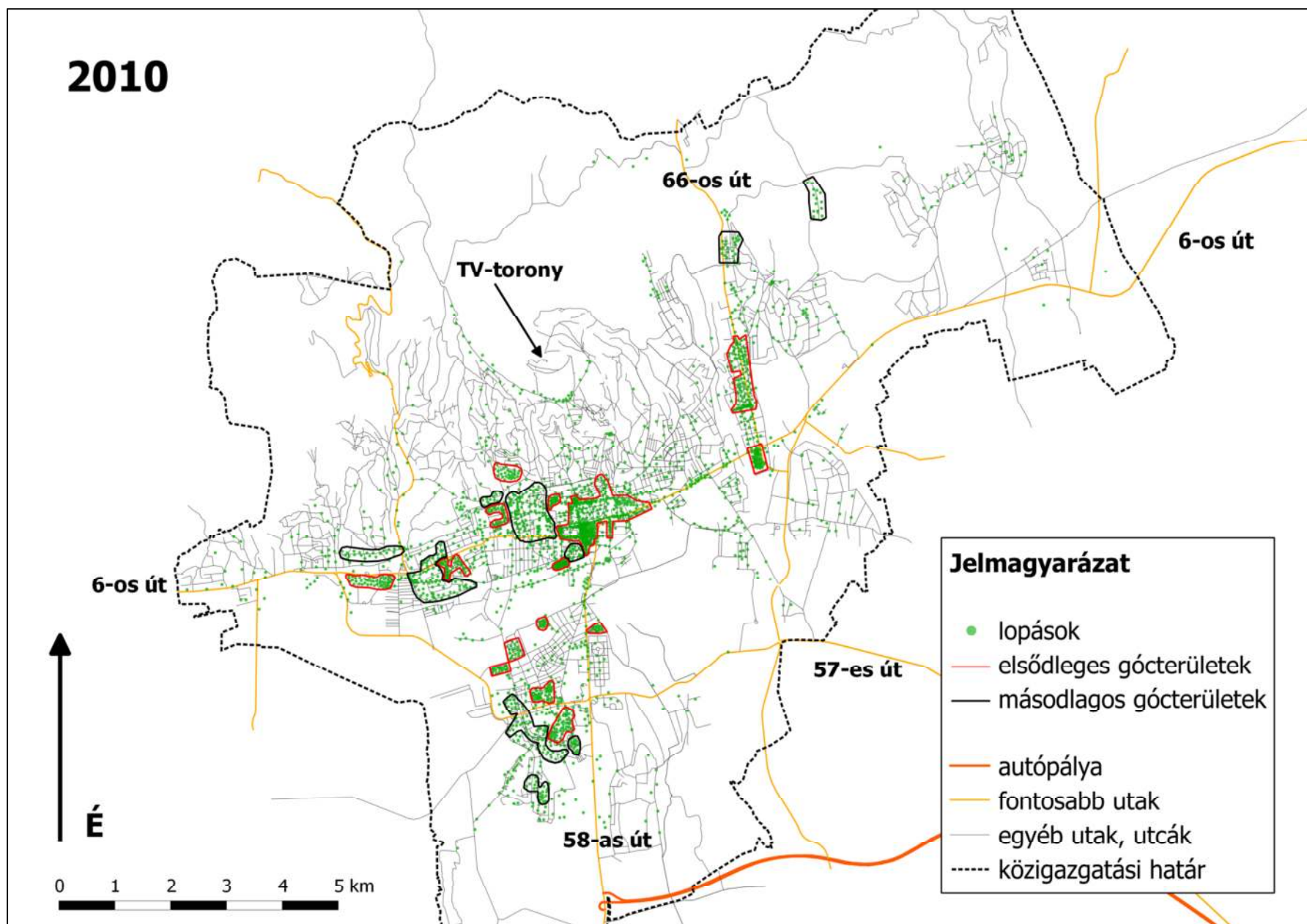
26. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2007-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

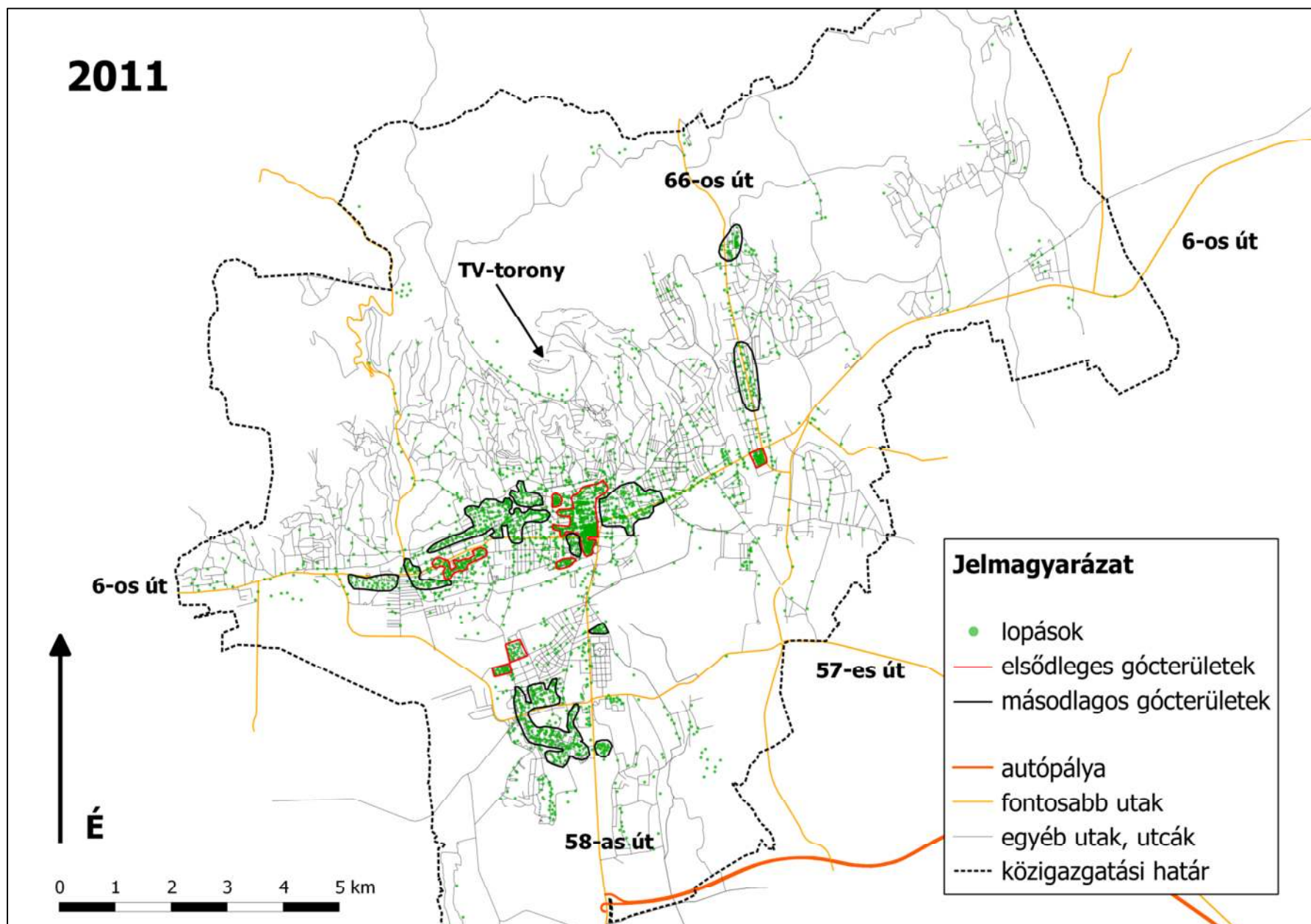
27. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2008-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

28. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2009-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

29. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2010-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

30. ábra: A lopások elterjedése Pécsen 2011-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

6.2.3. Betöréses lopások

A betöréses lopások a lopás minősített eseteinek számítanak, egészen pontosan a dolog elleni erőszak által elkövetett lopások kategóriájába. *Betöréses lopás akkor valósul meg, ha a helyiségbe vagy ahhoz tartozó bekerített helyre erőszakkal és lopás céljával történik a bemenetel* (SINKU P. 2005). Hozzá kell még tenni, hogy mivel a lopás minősített esetéről van szó, ezért bármilyen kis értékre követik el, az minden esetben bűncselekménynek számít.

Az e csoportba tartozó bűncselekmények száma a vizsgált időszakban meglehetősen nagy változásokat mutatott. Először 2008-ra a 2006-os érték másfélszeresére emelkedett, majd egy év múlva közel 40%-os csökkenést mutatott. Ezt követően pedig két év alatt ismét 40%-os emelkedést produkált. Itt meg kell említenünk, hogy a lopásokkal ellentétben a betöréses lopások látenciája meglehetősen alacsony. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy az emberek jóval komolyabb esetnek érzékelik azt, ha valaki behatol az ingatlanjukba, másrészt pedig a biztosítók kártérítése is feljelentéshez kötött.

A korábbi bűncselekménytípusokhoz képest a betöréses lopások gócterületei közel sem mondhatók stabilnak, amit megerősít az Elemző Értékelő Osztály vezetőjével készített interjú során kapott információ is. E szerint a betörések jelentős részét egy-egy területen sorozatosan követik el, azonban, ha a tettest/tetteseket sikerül elkapni vagy a rendőri jelenlét érzékelhetően megnő a környéken, akkor a sorozat megszakad. Így a gócterületek évről évre áthelyeződnek. Még a testi sértéseknél és lopásoknál látott számottevő belvárosi fertőzöttség sem áll fenn folyamatosan. Az esetszámok jelentős csökkenését mutató 2009-es évben a városközpont területére addig jellemző kisebb-nagyobb kiterjedésű elsődleges és másodlagos zónák csupán három, igen kisméretű másodlagos területté ritkulnak.

A város összképét tekintve az látható, hogy nincs olyan tényező, ami folyamatosan magas fertőzöttséget okozna egy-egy területen. Sem a magas népsűrűséghez, sem a szegregátumok elhelyezkedéséhez, sem adott funkciókhoz nem köthető a betörések tartós koncentrációja, azonban néhány tényező láthatóan kedvezőbb körülményeket teremt a betöréses lopások elkövetéséhez.

A 2009-es év kivételével a belváros és környékének jelentős fertőzöttsége fennáll. A kiskereskedelmi egységek nagy koncentrációja, amelyek az éjszaka jelentős részében üresen állnak, kihalttá tehetnek bizonyos utcákat, területeket, hiszen az éjszakai élet is csak bizonyos napokon jellemző és általában a forgalmasabb területekre korlátozódik. Ez ideális körülményeket teremthet az éjjeli üzletfeltörésekhez.

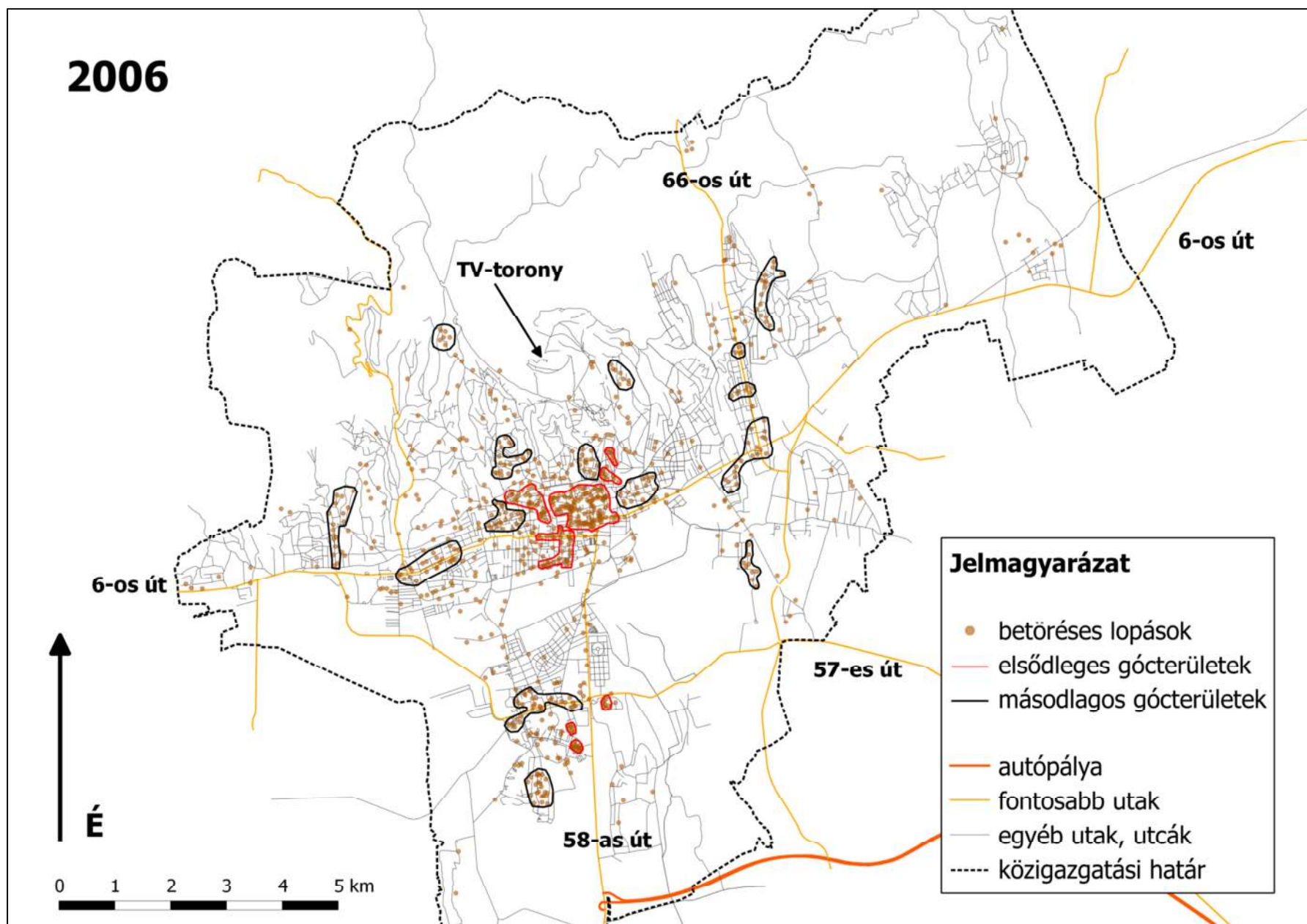
Jellemző, hogy a Mecsek lejtőin lévő nagy értékű ingatlanok területén időszakosan megjelennek jól behatárolható sűrűsödések. Ezekre a területekre valószínűleg a nagyobb nyereség reménye hajtja az elkövetőket.

2006-ot kivéve folyamatosan kisebb-nagyobb kiterjedésű és változó intenzitású területet jelent a Hősök tere környéke és a meszesi lakótelep is az időszak nagy részében kiemelt jelentőségű volt.

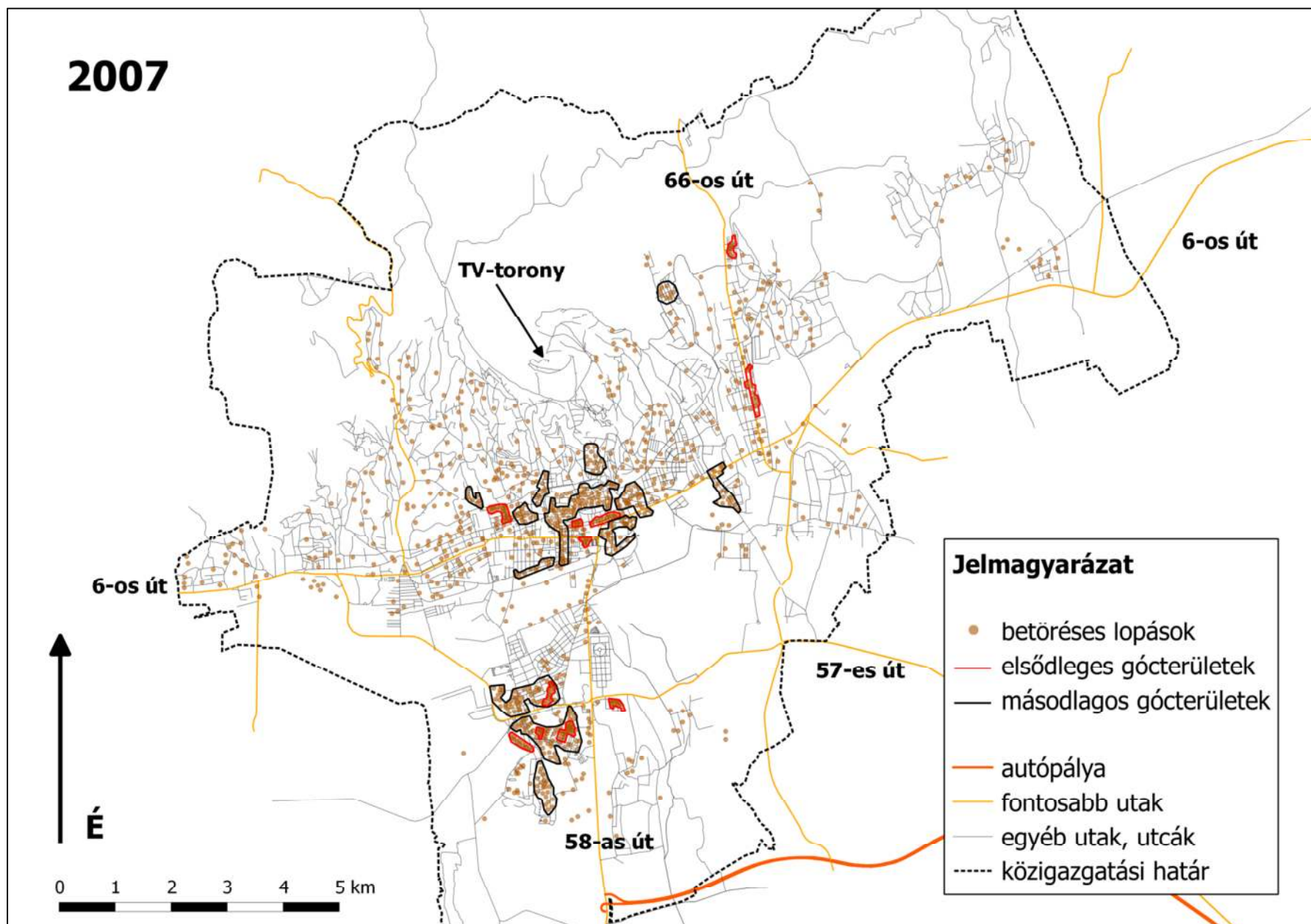
Egy-egy évben feltűnnek olyan, kisebb területekre kiterjedő sűrűsödések, amelyek köthetők a szegregációhoz. Ilyen például István-aknai, a Magtár utcai és ennek közelében az Edison utcai, a Csaba utcai-Mohácsi úti, illetve a Pipacs, a Fűzfa és a Gyöngy utca területén előforduló hot-spotok.

A betöréses lopásokra jellemzőek még az időszakosan használt területeken való sorozatos elkövetések. Ilyenek például a kiskertes területek: a Lőtér domb mögötti kiskertek a délnyugati elkerülő mellett, a Postavölgyi kertek, a Hajmás dűlő és a Szabolcsi kertek területe is egyes években. Ezeken a helyszíneken lehetőség van zavartalanul tevékenykedni és rövid idő alatt sok ingatlanba behatolni, anélkül, hogy a lebukás veszélye fenyegetné az elkövetőket. Ráadásul a betörés és annak észlelése között hosszú idő is eltelhet, ami a nyomozást hátráltató tényező.

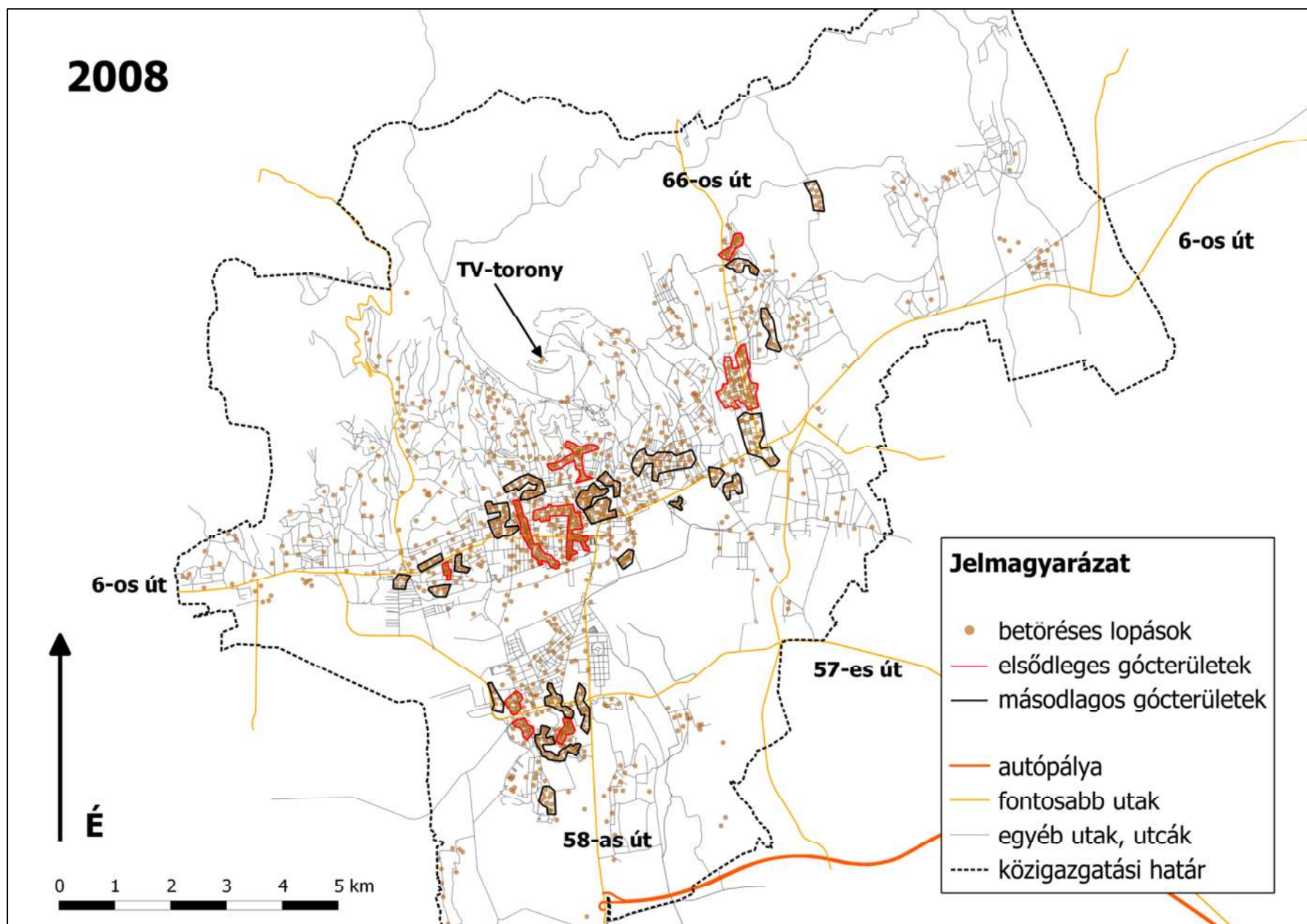
A betöréses lopások erősen lehetőség- és célpontorientált deliktumok, viszont a kedvező feltételek időről-időre más területeken jelentkeznek. Emellett egy-egy speciális célpontra vagy földrajzi területre szakosodott betörő elfogása, vagy elrettentése esetén az adott célpontok fenyegetettsége jelentősen csökkenhet, de ha csupán elrettentik az elkövetőt, akkor a tevékenység áthelyeződhet más területekre.

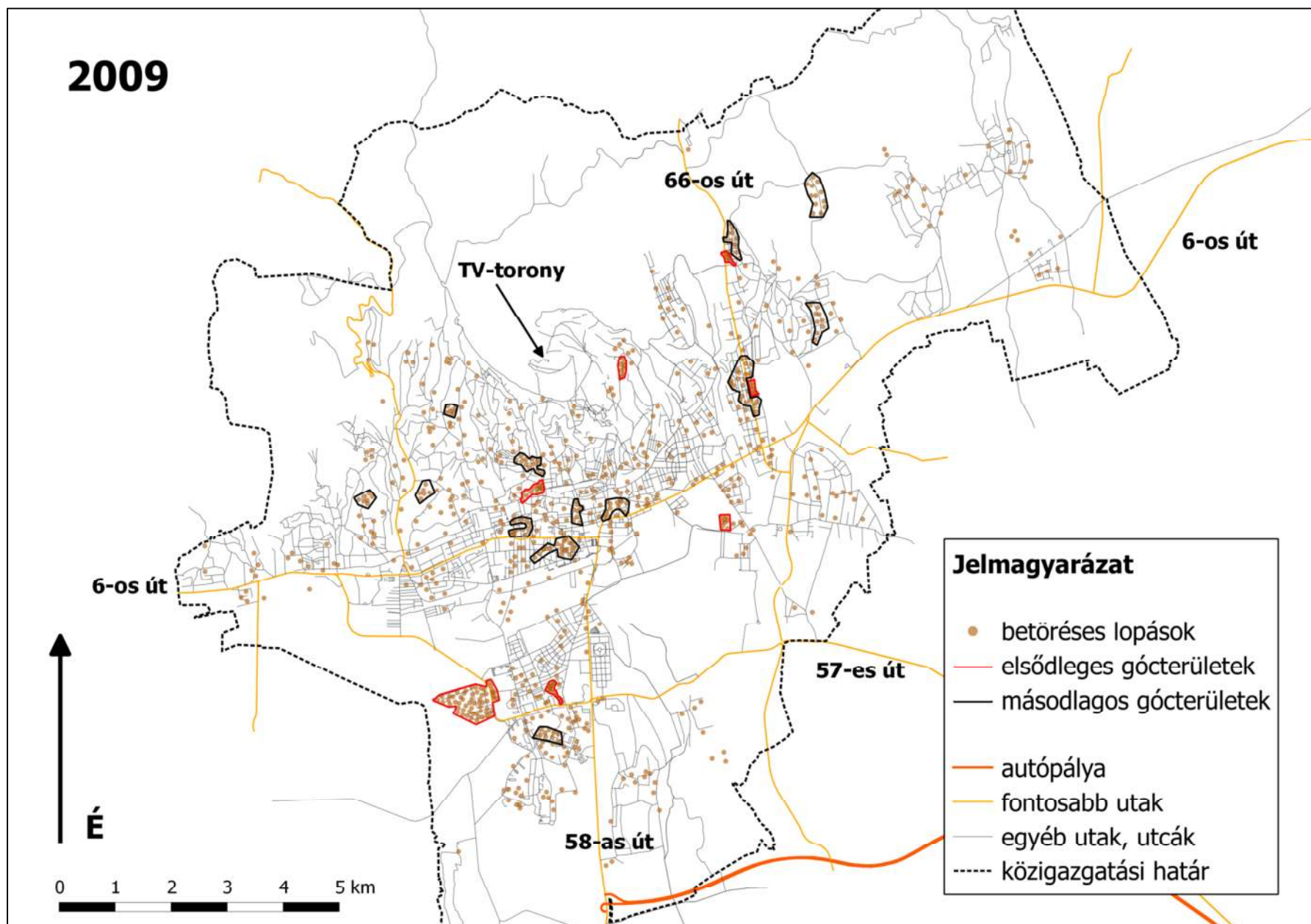
31. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2006-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

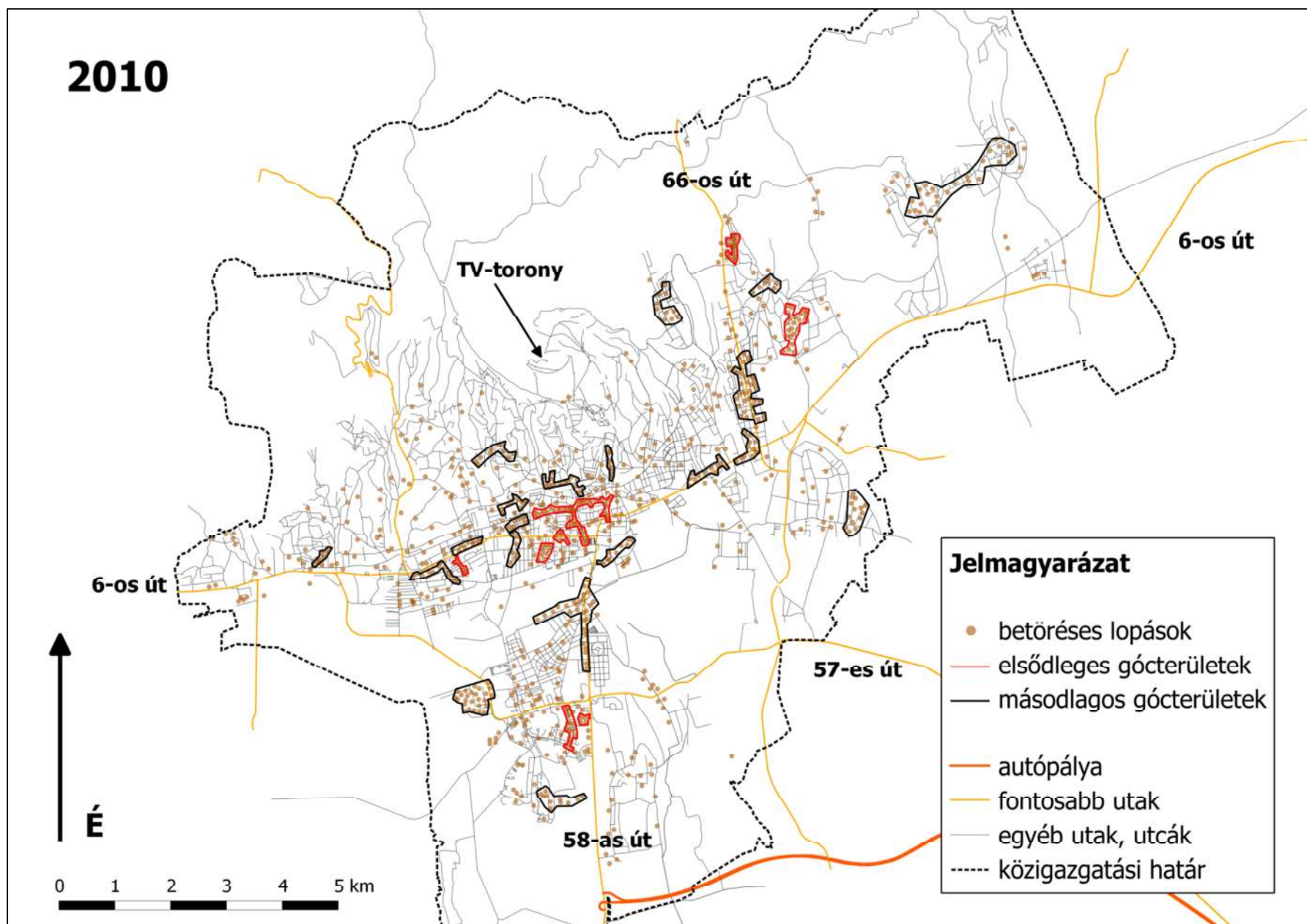
32. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2007-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

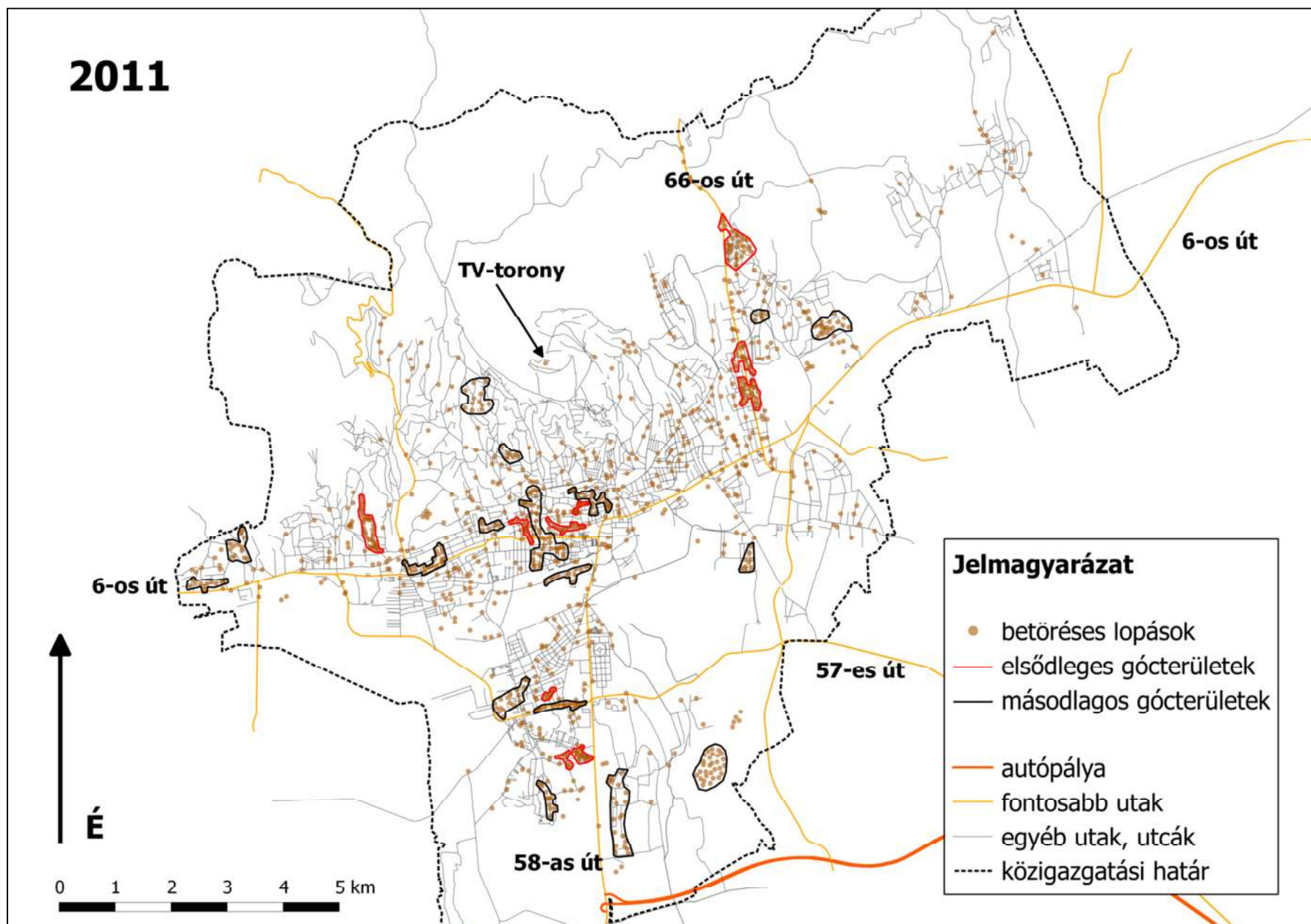
33. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2008-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

34. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2009-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

35. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2010-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

36. ábra: A betöréses lopások elterjedése Pécsen 2011-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

6.2.4. Rablások

„Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el mástól, hogy evégből valaki ellen erőszakot, avagy az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” [Btk. 321. § (1)]

A vizsgált időszak során a rablások száma jelentős csökkenést mutatott. A 2006-os és 2007-es 120 körüli értékről előbb 82-re majd 70 alá esett.

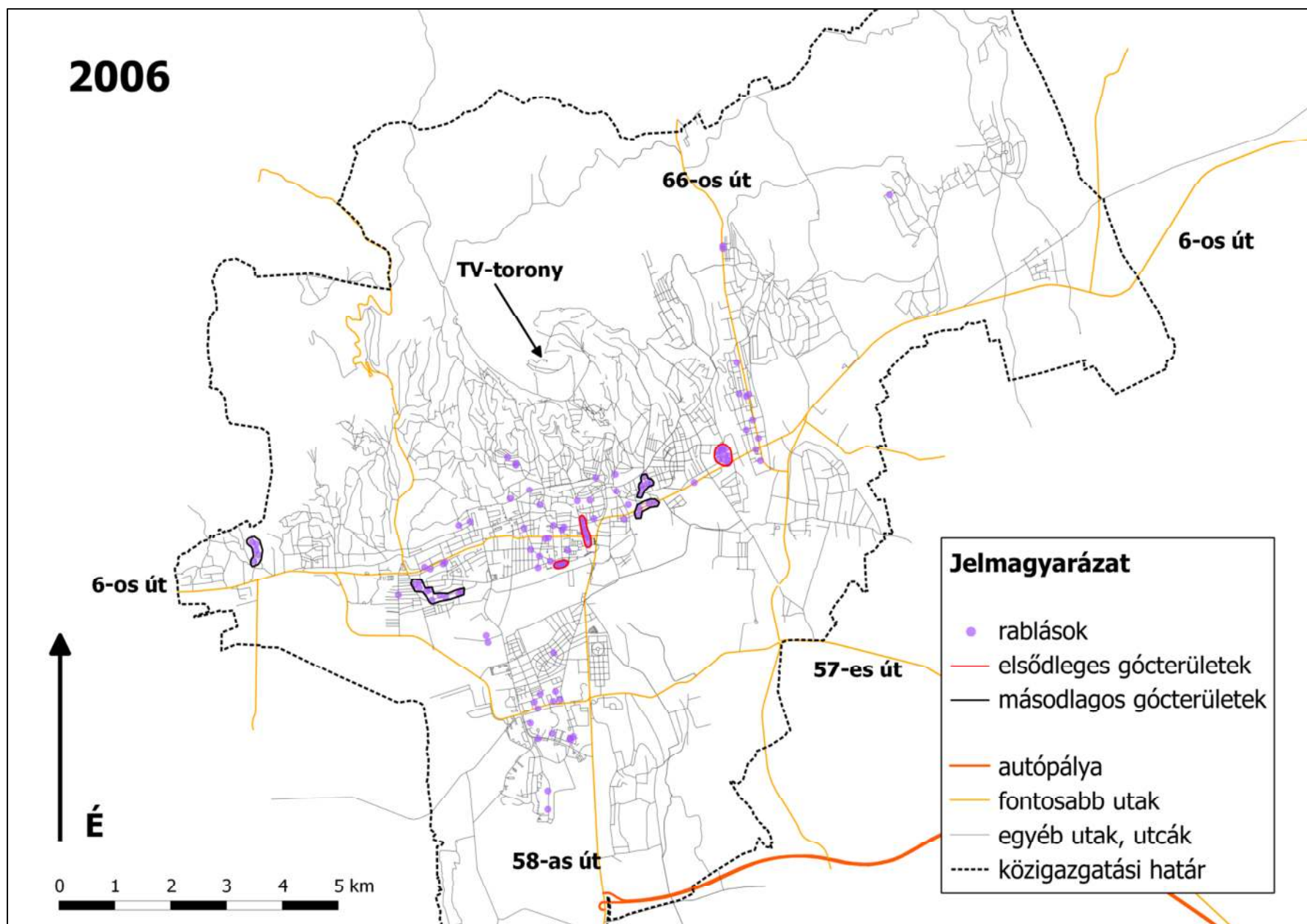
Természetesen ilyen kis számok esetén a hot-spotok nem mindig mutatnak határozott területiséget, de az egyértelműen megmutatkozik, hogy az rablások jelentős részét a városközpontban és környékén követik el.

Több évben is erősen koncentrálnak a bűncselekmények a Bajcsy-Zsilinszky utcában és a vasútállomás környékén. Időszakosan megjelenik a fertőzöttségi térképen a Puskin tér, a Hősök tere, a meszesi lakótelep környéke, Mecsekszabolcs területén a Görgey Artúr utca, Úránvárosban a Páfrány és az Ybl Miklós utca, Megyerváros egyes kisebb kiterjedésű területei, illetve a Boldogasszony völgy a Zsebedomb városrészben.

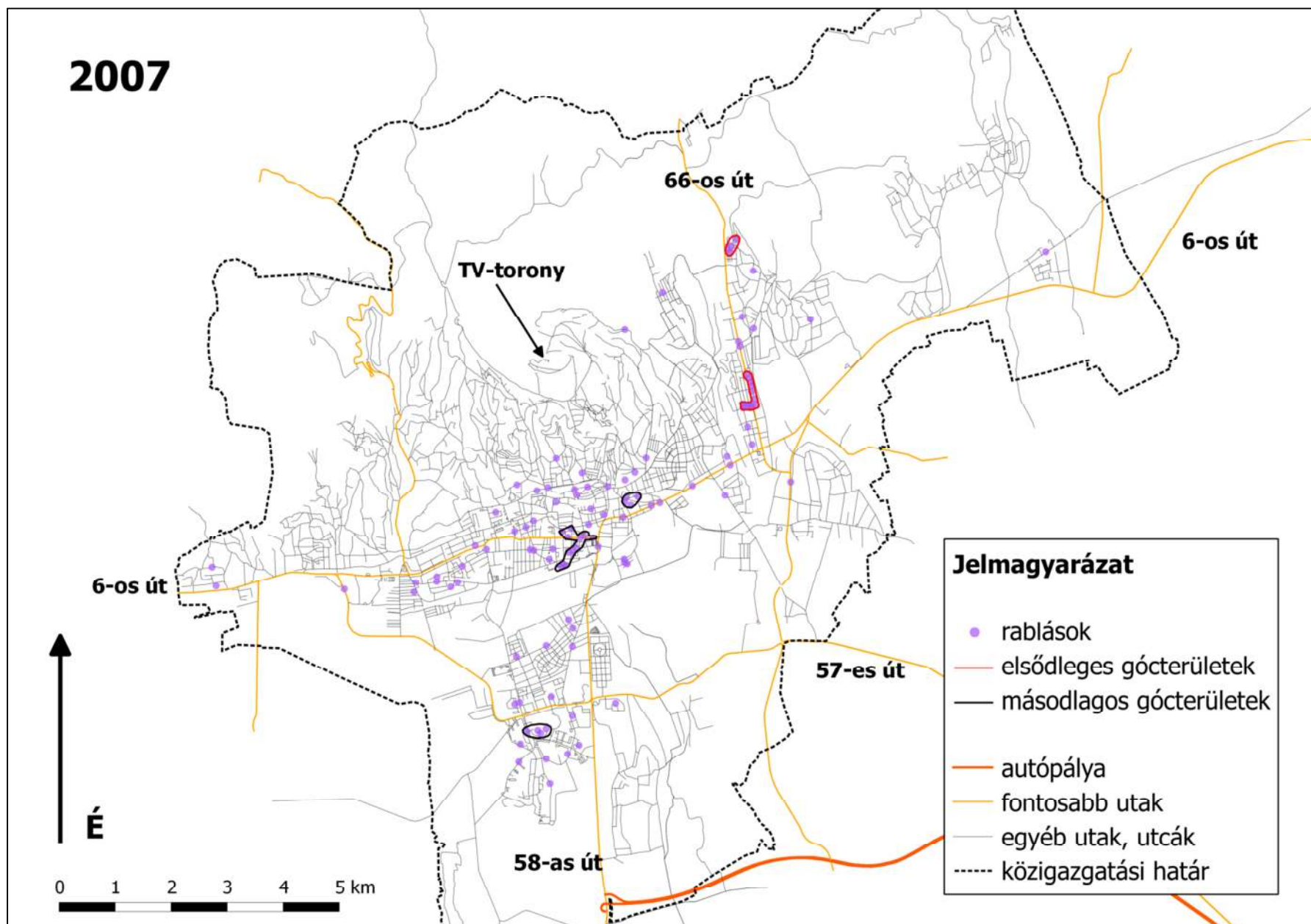
A Puskin tér esete érdekes, ugyanis éppen itt található a Gyárvárosi Rendőrőrs mégis előfordulnak rablások és lopások is nagy számmal a környéken.

A 2010-es és 2011-es években a csökkenő esetszám mellett a koncentráció is csökkent, így az elsődleges gócterületek teljesen eltűntek.

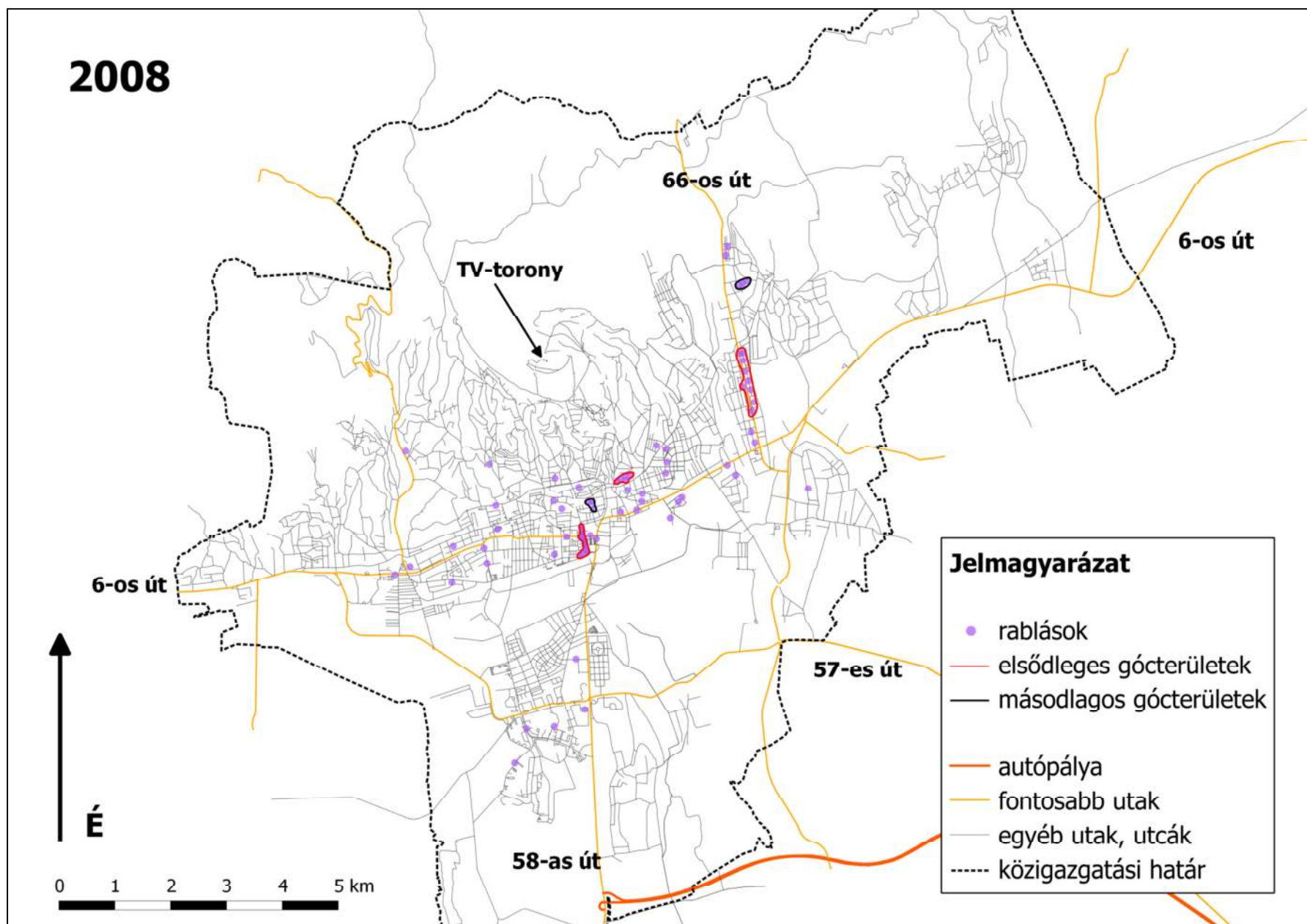
A rablásokat általában a lehetőségek szülik. A rabló csak akkor járhat sikerrel, ha megvannak az ehhez szükséges feltételek. Ilyen lehet például a kihalt területen magányosan közlekedő, vagy otthonában lévő sok esetben védekezésre képtelen áldozat. Emellett feltételezhetjük, hogy a rablások egy részét nem tervezik előre, hanem csupán a helyzet hozza magával a bűncselekményt. Itt elsősorban olyan esetekre gondolhatunk, amikor a tetten ért tolvaj az eltulajdonított dolog megtartása érdekében alkalmaz erőszakot, ugyanis a Btk. 321 § 2. bekezdése szerint ezek az esetek is rablásnak minősülnek.

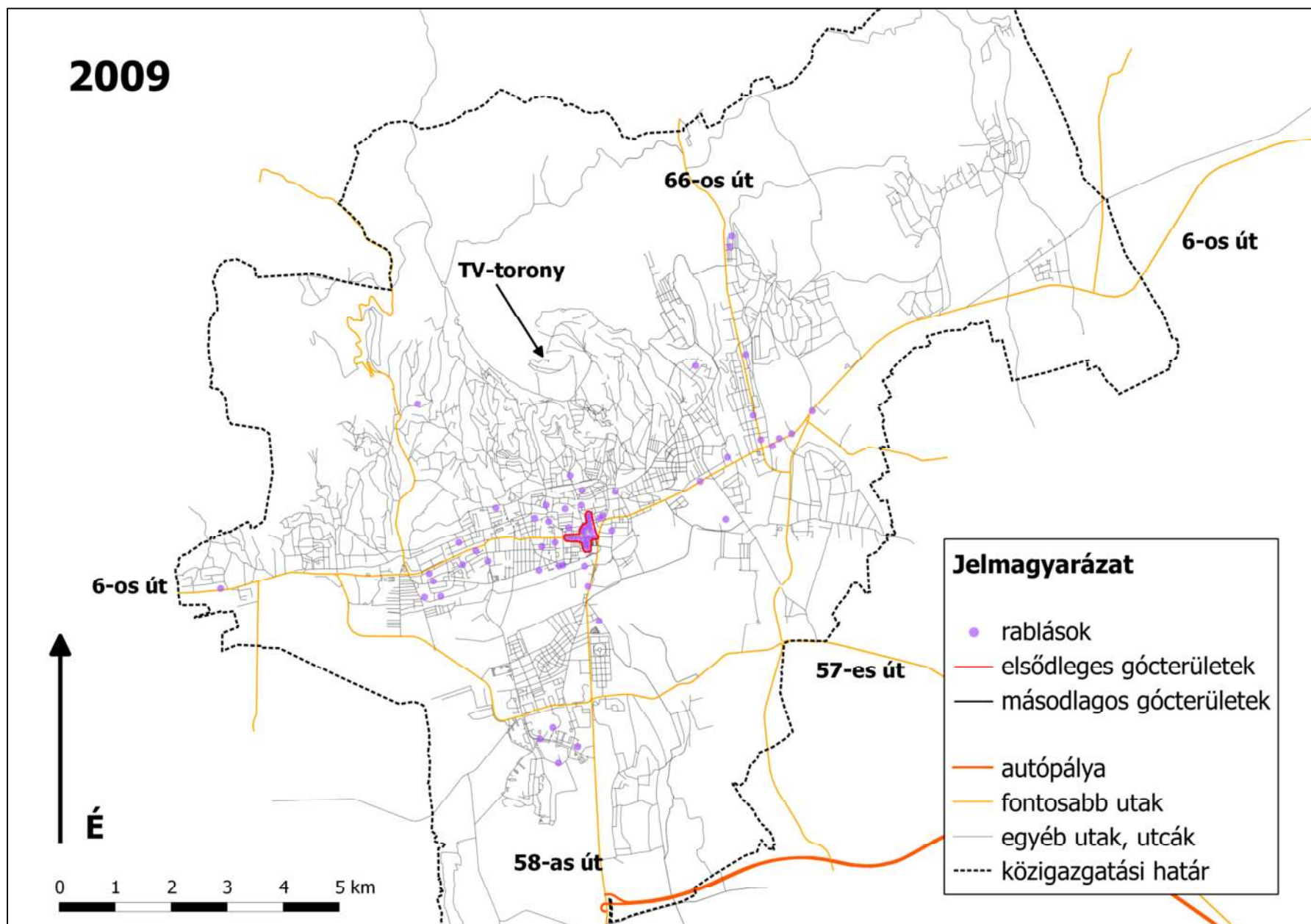
37. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2006-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

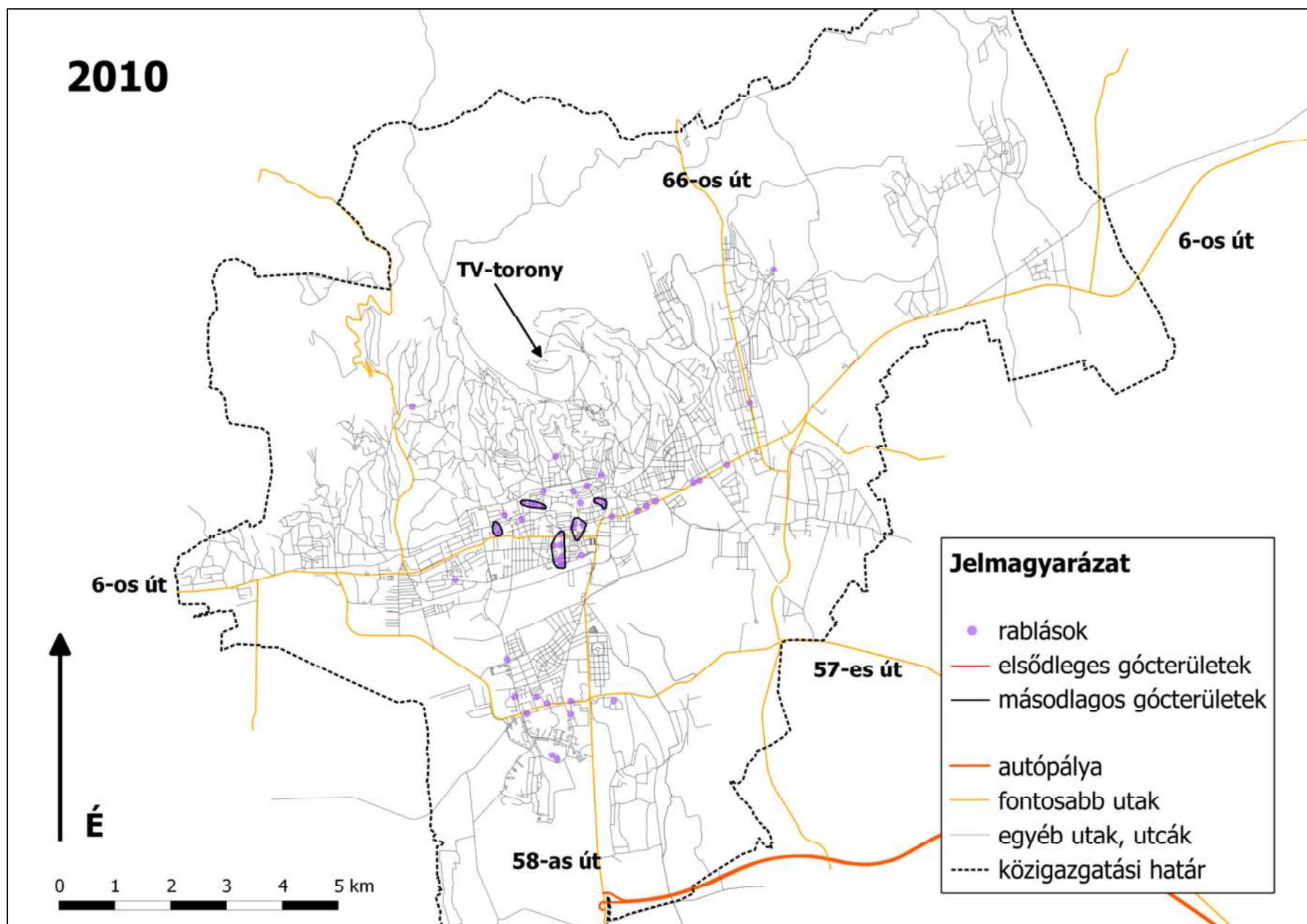
38. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2007-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

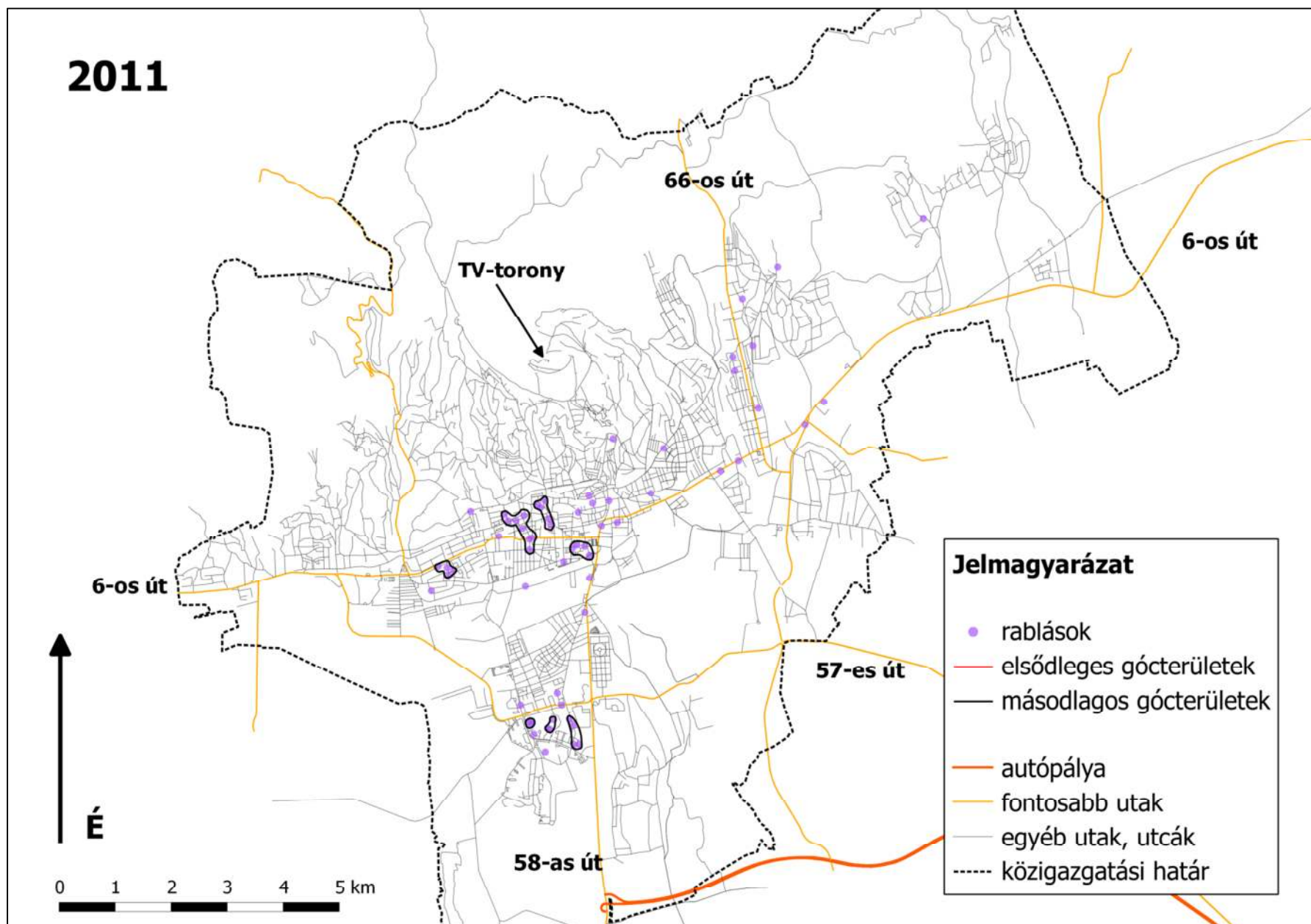
39. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2008-ban
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

40. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2009-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

41. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2010-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

42. ábra: A rablások elterjedése Pécsen 2011-ben
(saját készítésű ábra, adatok: Robotzsaru NEO)

6.3. A lakossági véleményfelmérés a bűnözésről

A pécsi lakosság véleményének, benyomásainak és tapasztalatainak megismerését a kutatás szerves részének tartjuk, mivel ezáltal a bűnözés társadalomra gyakorolt pszichológiai hatásait ismerhetjük meg. Sok esetben a kérdéseket tágran értelmezhetőnek szerkesztettük és a kérdés során is meghagytuk a szabad asszociáció lehetőségét (1. melléklet).

Lényegesnek tartottuk *bűnözéstől való félelem* kérdését, vagyis azt, hogy a helyi lakosok, illetve az év jelentős részét Pécsen töltők³⁰ hogyan ítélik meg a város bűnügyi helyzetét az ország többi részéhez képest, illetve mennyire érzik magukat biztonságban saját lakókörnyezetükben, mennyire félnek az áldozattá válástól és mennyire tartják magukat felkészültnek a bűnözéssel szemben. A válaszadóknak 1 és 10 közötti számmal kellett válaszolniuk. Hipotézisünk szerint ezek a benyomások nemenként és korcsoportonként igen eltérő lehet. Feltételeztük, hogy a félelem mértéke a védekezésre való képességgel arányos, tehát az idős korosztályoknak és a nőknek általánosságban több okuk lehet a félelemre (2. táblázat).

Pécs közbiztonságát az általunk vártnál kevésbé értékelték negatívan a válaszadók, viszont szinte minden korcsoporttól 5 alatti pontszámot kapott. Érdekes, főleg a Bándy Katával történt esetet követően, hogy a nők értékelése kedvezőbb, mint a férfiaké. A viszonylag kedvező megítéléséhez talán az akkor eredményes rendőri munka és az azóta bevezetett intézkedések (pl. a gyalogos járőrök megjelenése) járulhattak hozzá.

A saját lakókörnyezet biztonságát minden csoport magasabbra értékeli, mint a város egészére vonatkozót. Ez valószínűleg az adott terep ismeretének, az ismerősök nagyobb számának és közelségének, illetve más, rossz hírű városrészekről kialakított negatívabb véleménynek köszönhető. A megkérdezettek csupán 17,2%-a gondolta úgy, hogy a lakóhelye veszélyesebb, mint Pécs egésze. Mindemellett a lakóhely értékelésében a pontszámok átlagtól való eltérése (szórás) 2,97, míg az egész város megítélésében 3,82, vagyis Pécs bűnügyi összképéről a lakosok véleménye jobban megoszlik, mint lakóhelyükről.

A személyes áldozattá válás kérdésében – ahol az 1-es jelentette azt, hogy nagyon tart attól, hogy áldozattá válik, a 10-es pedig, hogy egyáltalán nem fél a lehetőségtől – a férfiak átlaga 0,85 ponttal magasabb, a korosztályok esetében azonban nincs egyértelmű tendencia. A férfiak esetében az 50-59 éves korosztály számít leginkább egy bűncselekmény bekövetkezésére, míg a nőknél éppen ez a korcsoport tűnik meglepően bátornak, értékelésük a férfiak legmagasabb pontszámaival vetekszik, ami az általuk vallott nagyfokú felkészültséggel magyarázható. Azonban e kiugró értéktől eltekintve az elmondható, hogy a nők körében minél idősebb korosztályról beszélünk, annál nagyobb félelmet éreznek a bűnözés miatt. Esetükben erre magyarázat lehet (természetesen a fizikai önvédelem nehézségei mellett) az a népesség szerkezetéből következő tény, miszerint nagy számban élnek egyedül az időskorú özvegy nők

³⁰ Tehát akik életvitelszerűen élnek itt. E csoportba főleg egyetemisták tartoznak.

a városban.³¹ A félelmük pedig nem alaptalan, hiszen ezt a bűnözők ki is használják, tehát ez a csoport fokozott veszélynek van kitéve.

Legkevésbé *felkészültnek* a 30-39, 40-49 éves és a 60 év feletti nők tartják magukat. Emellett kiemelendő az a válasz, amely sok megkérdezettnél előkerült, azonban az adatokból nem derül ki, miszerint nem is lehet felkészülni a bűnözéssel szemben.

A *rendőri jelenlét* értékelésénél a legmagasabb pontszámokat a 18-29 éves férfiak adták. Valószínűleg a szűrőpróbaszerű igazoltatások is ezt a csoportot érintik leginkább, így ők gyakrabban szembesülhetnek az aktív rendőri jelenléttel. Mind a férfiaknál, mind a nőknél a leginkább negatívan a 60 év feletti korosztály értékelt. Ők jól emlékezhetnek a mostani viszonyokhoz képest a szocializmus jóval nagyobb szigorára és erélyes rendőri fellépésére. Kiemelendő emellett, hogy a rendőri jelenlét kérdésében a leginkább széttartóak a vélemények, 6,05 pontos szórással jellemezhető az adatsor.

2. táblázat: Lakossági értékelés a bűnözésről (saját adatok)

	Pécs közbiztonsága az országos átlaghoz képest	Mennyire érzi magát biztonságban saját lakóköznyezetében?	Mennyire kielégítő a rendőri jelenlét?	Mennyire fél az áldozattá válástól?	Mennyire felkészült a bűnözéssel szemben?
18-29 éves férfiak	4,83	7,03	6,28	6,18	6,47
30-39 éves férfiak	5,43	7,51	5,16	6,66	6,55
40-49 éves férfiak	4,56	6,42	4,72	6,5	5,38
50-59 éves férfiak	4,43	6,68	4,29	5,66	4,97
60-x éves férfiak	4,61	6,54	3,79	6,17	4,96
Férfiak összesen	4,74	6,82	4,92	6,2	5,68
18-29 éves nők	4,9	6,62	5,53	5,47	4,35
30-39 éves nők	4,82	5,98	5	5,18	3,77
40-49 éves nők	4,78	6,07	4,62	5,07	3,44
50-59 éves nők	6,12	6,58	5,99	6,58	6,2
60-x éves nők	4,23	5,41	4,34	4,73	3,26
Nők összesen	4,9	6,12	5,07	5,35	4,14
ÖSSZES MEGKÉRDEZETT ÁTLAGA	4,83	6,41	5,01	5,71	4,78
Súlyozott átlag (reprezentatív)	4,82	6,39	4,91	5,73	4,79
Szórás	3,82	2,97	6,05	4,44	5,46

Arra a kérdésünkre, hogy *Pécs mely területe vagy területei a legveszélyesebbek*, a közel 900 válaszadótól 1473 megnevezett terület érkezett. Ezekből csoportokat képeztünk városrészek alapján, de a külön is gyakran említett környékeket meghagytuk önálló területként (43.

³¹ 2010-ben 12 211 özvegy nő élt Pécsen, míg özvegy férfi csupán 2283. (IVS)

ábra). Azok a válaszok, amelyek egyik kategóriába sem fértek és nem érték el a legalább öt említést, képezik az „egyéb” csoportot.

Az első helyen álló „Meszes és környéke” egymaga több szavazatot kapott, mint a második „Kertváros” és a harmadik „Hősök tere és környéke” összesen. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a Meszes és környéke kategóriába tartozott a Feketegyémánt tértől Fehérhegyig tartó terület, ahol sok esetben egy-egy utcát említettek. Meg kell jegyeznünk, hogy a pécsi lakosok Kertváros alatt a megyervárosi és kertvárosi részeket együtt értik,³² külön néven csak a málomi, rózsadombi, postavölgyi és esetleg a szellemvárosi területeket szokták említeni a helyiek. A Hősök tere és környéke kategória magába foglalja a környező utcákat, illetve Györgytelepet és Györgyaknát is.

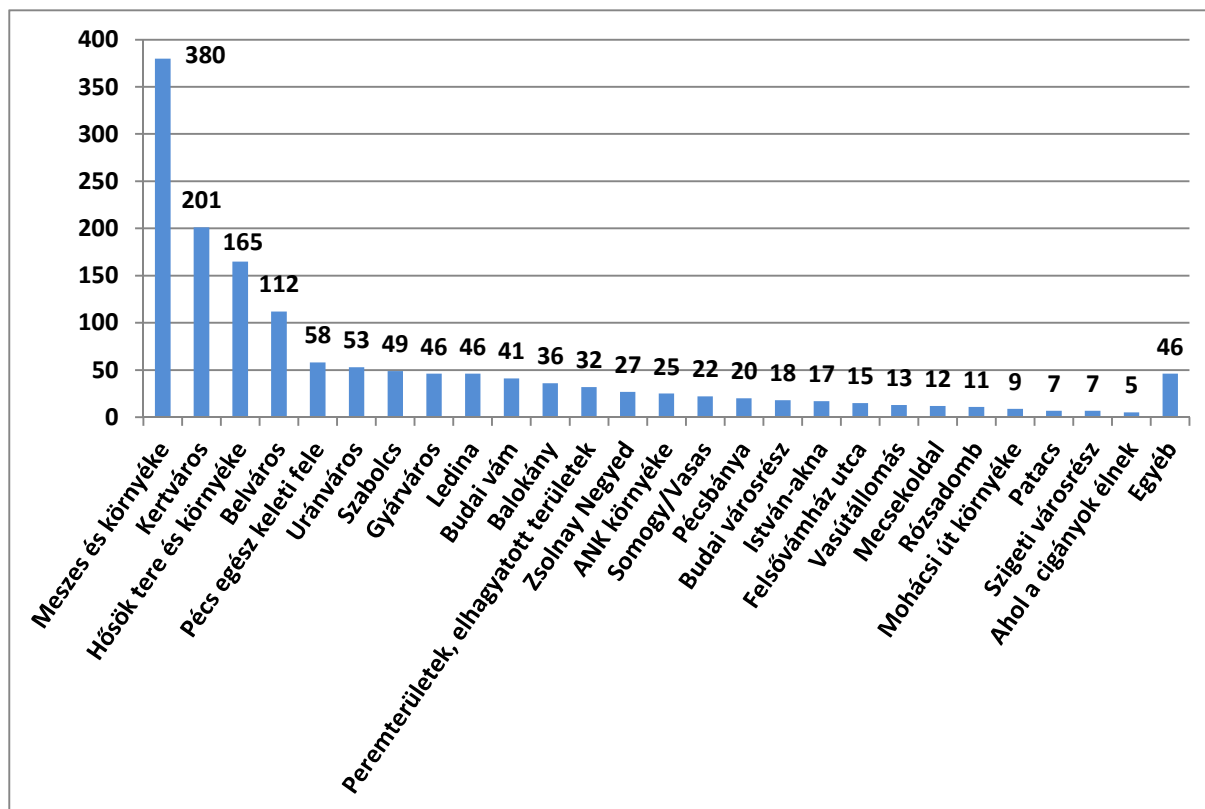
A számos bűncselekménytípus egyértelmű központjának nevezhető Belváros csupán a negyedik helyre került, alig több mint 100 válaszadó nevezett meg ottani területeket. A leggyakrabban külön is kiemelt területek – amennyiben nem az egész Belvárost nevezték meg – az Árkád és környéke, a Vásárcsarnok, a Széchenyi tér és a Szent István tér voltak.

Többen külön is kiemelték a Megyerváros területén lévő Apáczai Nevelési Központot (ANK), mint veszélyes környéket. Emellett kisebb, de hasonlóan gyakran külön is kiemelt terület a Ledina, illetve a Zsolnay Negyed. A két terület tulajdonképpen egy és ugyan az, s a gyakori említések egyik oka az lehet, hogy itt ölték meg Bándi Katát.³³

Az egyes területek említéséből látható, hogy az emberek többé-kevésbé jól érzékelik azt, hogy melyek a kevésbé biztonságos területek, azonban az egyes városrészekkel kapcsolatos sztereotípiák erősen befolyásolhatják a véleményeket. Az már más kérdés, hogy azok a területek, amelyeket veszélyesnek tart a közvélemény – és ezáltal az emberek jelentős része elkerül – vajon mennyire lennének veszélyesek, ha többen mernék felkeresni. Vajon a nem ott élők könnyebb célpontot jelentenének és ezért növekedne a bűnözés, vagy éppen fordított helyzet állna elő? A növekvő forgalom teremtette viszonyok kevésbé lennének alkalmasak a zavartalan elkövetésre? Ezt persze nem tudhatjuk, de annyi bizonyos, hogy a város keleti területei egyértelműen negatívabb megítélésben részesülnek, mint amit a statisztikák indokolnának. Kertvárosban abszolút értelemben valóban nagyszámú bűncselekmény fordul elő, azonban a lakónépességhez viszonyítva nem mutat kiugró fertőzöttséget. Abból kiindulva, hogy a Belvárost viszonylag kevesen említették, feltételezhetjük, hogy az emberek érzékenyebben reagálnak a lakókörnyezetben történő, közvetlenebb veszélyt jelentő bűncselekményekre.

³² A mindennapi szóhasználatban a két terület különválasztására a Régi és az Új Kertváros kifejezést használják.

³³ Emellett természetesen tagadhatatlan, hogy nem biztonságos környék, azonban minden bizonnyal az eset után négy hónappal még erősen él a köztudatban a nagy visszhangot kiváltó ügy helyszíne.

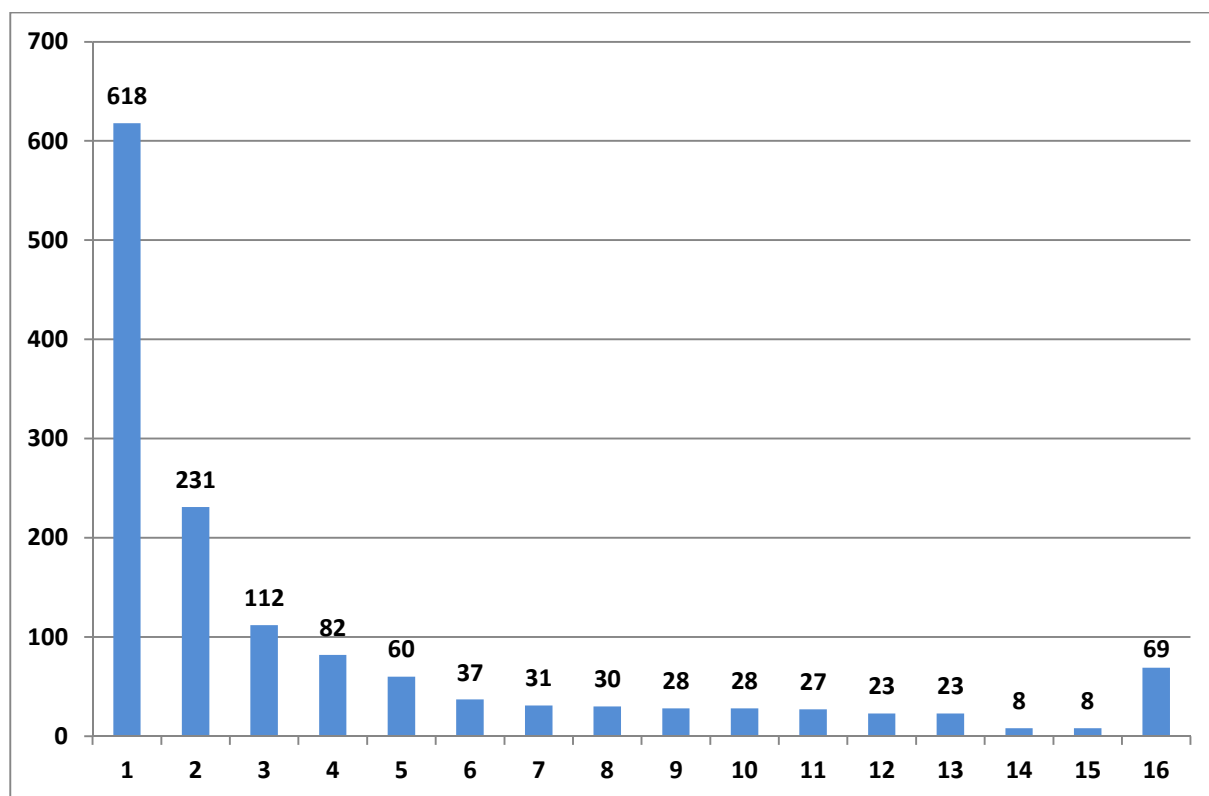
43. ábra: A legveszélyesebb pécsi területek a lakosok megítélése szerint
(saját készítésű ábra, adatok: saját adatbázis)

Hasonlóan érdekes válaszok és eredmények születtek a *bűnözés okait* firtató kérdésünkre is (44. ábra). Itt az előzőhöz hasonló mennyiségű – 1415 – válasz született, amelyeket 16 kategóriába soroltunk. A válaszok 43%-a a nehéz megélhetést, 16% pedig a munkanélküliséget nevezi meg. Az 1-es kategóriába soroltuk az olyan típusú válaszokat is, amelyek az anyagi és egzisztenciális problémák pszichológiai hatásait emelik ki, mint például: „kilátástalanság” vagy „nincs létbiztonság”. Dobogós helyen szerepel még az etnikumok (közel 100%-ban a cigányságot kiemelve) és idegenek kategóriája.

Sokan gondolják, hogy a neveltetés, vagy a kellő szigor hiánya vezet a bűnözés felé. A válaszadók viszonylag kis része hibáztatja a kormányt, a politikusokat, vagy a rendőroket, egyesek pedig kiemelték, hogy nem a rendőrökkel van a baj, hanem azzal, hogy nincs elég forrásuk, illetve hogy kevesen vannak állományban.

A meglehetősen változatos válaszokból az a kép rajzolódik ki, hogy az emberek jelentős része megélhetési problémákra vezeti vissza a bűnözést. Azonban a többi 100 ezres város gazdasági (egy főre jutó adóalap, munkanélküliség) és bűnözési adatait (100 ezer főre jutó bűncselekményszám) összevetve nem láthatunk összefüggést, sőt tulajdonképpen a bűncselekményszám évről-évre történő hektikus változására semmiféle társadalmi folyamat nem szolgáltat megalapozott magyarázatot. Azonban a rendszerváltozás során lezajlott alapvető politikai, társadalmi és gazdasági átalakulás már képes volt jelentősen egy irányban befolyásolni a bűnözés mértékét. E folyamatot vizsgálva azt mondhatjuk, hogy az egzisztenciális

biztonság hiánya, az egyének gazdasági helyzete, a munkanélküliség, a társadalom polarizációja, illetve a „rend és a törvényi szigor hiánya” mind hozzájárulhattak a jelenlegi – a rendszerváltás előttihez képest – jóval magasabb szinten stabilizálódott bűncselekményszámhoz, azonban nem szabad szem elől téveszteni, hogy a kedvezőbb bűnügyi helyzet általánosságban a diktatúrák pozitív mellékhatása.

44. ábra: A bűnözés okai a megkérdezettek véleménye szerint

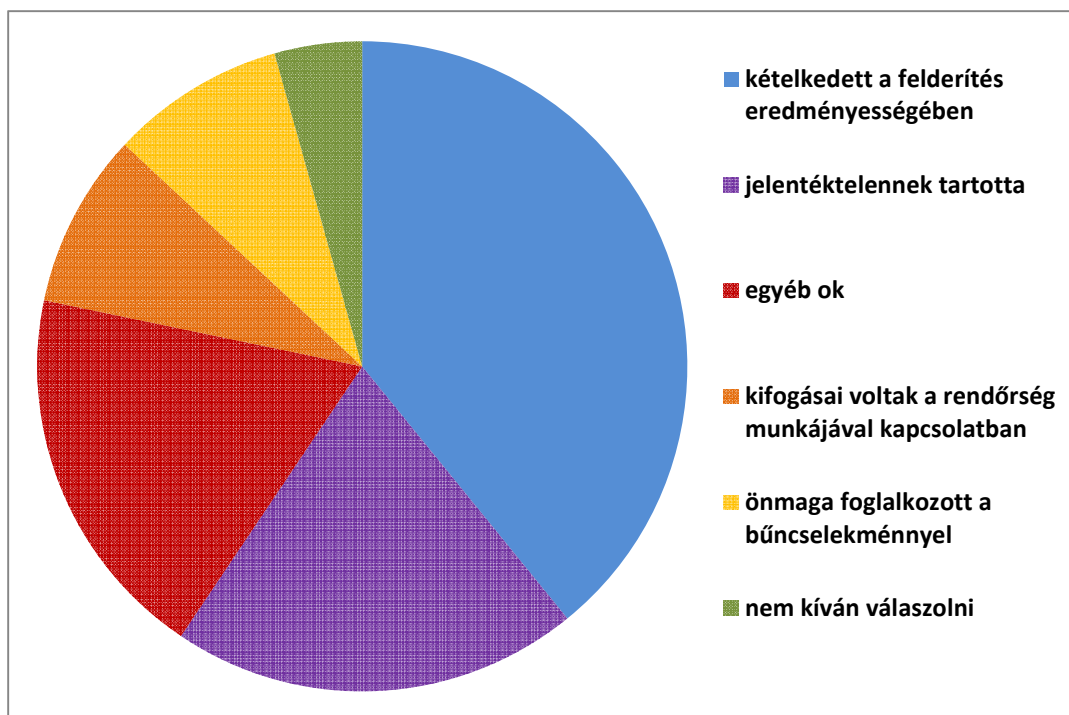
(saját készítésű ábra, adatok: saját adatbázis)

Jelmagyarázat: 1: pénzhiány, megélhetési gondok, gazdasági helyzet; 2: munkanélküliség; 3: cigányok (romák), etnikumok, idegenek; 4: rossz vagy elégtelen neveltetés/szocializáció; 5: rossz törvények/szabályozás, a rend és a szigor hiánya; 6: emberi természet, hajlam, genetika; 7: tudatlanság, iskolázatlanság, tanulatlanság; 8: kormány, politika, jelenlegi rendszer; 9: agresszivitás, erőszakosság; 10: alkohol, drogok; 11: kevés rendőr, nem elég hatékony rendőri munka; 12: erkölcstelenség, vallástól való elfordulás; 13: kapzsóság, könnyebb mint dolgozni; 14: fiatalok; 15: hajléktalanok; 16: egyéb

Az *áldozattá válást* gyakoriságát felmérő kérdésünkre a válaszadók 26,5%-a adott számot arról, hogy érte már effajta atrocitás, volt akit többször is. Természetesen ez csupán becslésre lehet elég, hiszen nem tettük egyértelművé, hogy mi is a bűncselekmény, vagy, hogy milyen esetekre gondolunk, mivel elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy kik azok, akikben tudatosult az áldozati szerep. Emiatt előfordulhatott, hogy egyesek szabálysértési értékre elkövetett lopást is bűncselekménynek neveznek, míg mások egy esetleg kisebb súlyú eseményt nem vélnek bűncselekménynek, vagy egyszerűen megelégedtek róla. Viszont az többet árul

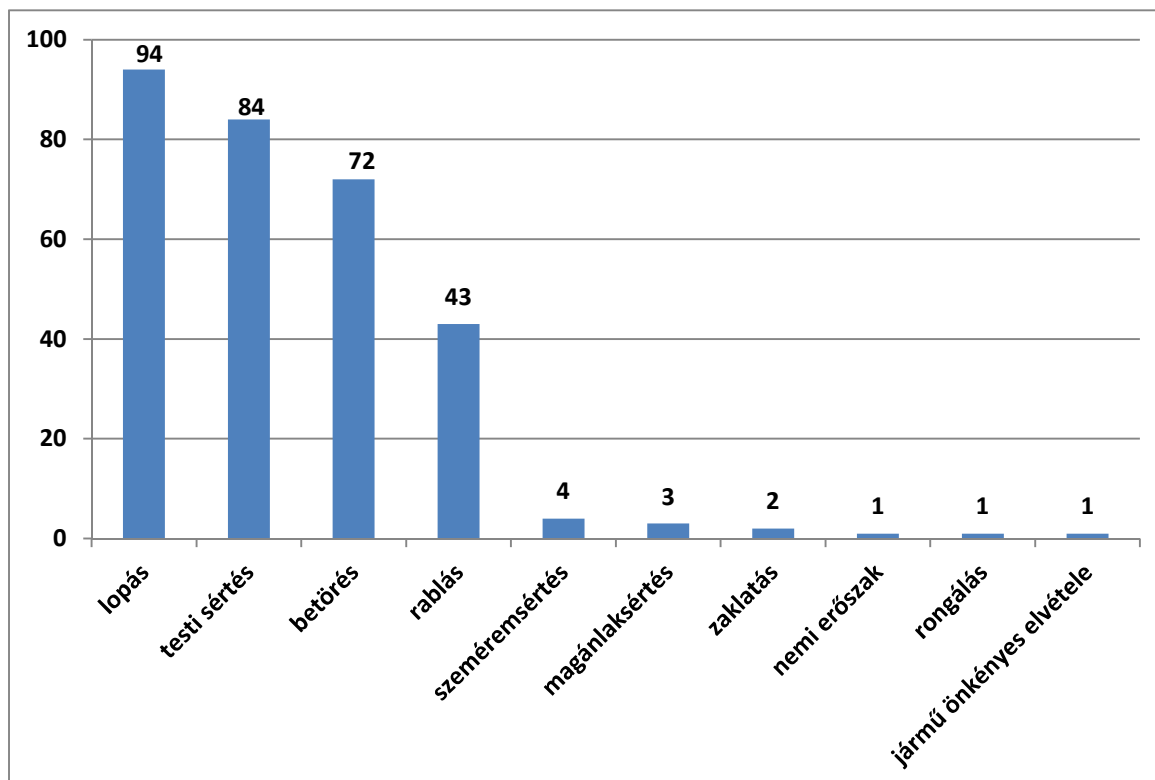
el, hogy az esetek 30%-át nem jelentették a rendőrségen. Ez igen lényeges eltérést mutat a 2004-ben és az öt és fél évvel később végrehajtott magyar sértetti felmérés eredményeitől, ahol 60-70%-os látenciáról szereztek tudomást a kutatók (Korinek L. 2012/b).

Az esetek bejelentésének elmaradását 39%-ban a rendőri munka sikerességében való kétkedéssel, 20%-ban pedig azzal indokolták, hogy jelentéktelennek tartották az esetet (45. ábra).

45. ábra: A bűncselekmények be nem jelentésének okai
(saját készítésű ábra, adatok: saját adatbázis)

Ha a mintába került lakosság által *elszenvedett bűncselekményeket* vizsgáljuk, akkor az általunk korábban is vizsgált négy típust találhatjuk az első négy helyen (46. ábra). A lopások valószínűleg a gyakoriságuk, a testi sértések, betörések és rablások pedig a nagyobb súlyuk, komolyságuk miatt kerülhettek nagy számban említésre. Tehát míg sok lopás kihullhatott a mintából, mert egyszerűen elfeledkezhetek róla, addig a másik három deliktumtípus nyilván nehezebben feledhető benyomásokat okoz. Más típusok elhanyagolható mennyiségben jelentek csak meg a mintában. Ezek közül némelyik ritkábban fordul elő, míg mások talán gyakoribbak, de sokan nem tulajdonítanak neki jelentőséget, így ezek csupán 4%-ot tesznek ki. Fontos még megemlíteni, hogy a lopásoknál, rablásoknál a kísérleteket is beleszámoltuk a teljes esetszámba.

46. ábra: A válaszadók által elszenvedett bűncselekmények száma típusok szerint
(saját készítésű ábra, adatok: saját adatbázis)

6.4. Szituációs bűnmegelőzés Pécsen

A *szituációs bűnmegelőzés* legalkalmasabb terepe a még fel nem épített városrészek lennének, hiszen a legeredményesebb az, ha már a tervezőasztal mellett felvetik a bűnözést, mint kezelendő problémát. Pécs esetében azonban ezzel nem sokra mennénk, hacsak nem azokra a kicsiny területekre koncentrálnánk, amelyek a városszélekre kiköltözők új lakóhelyéül szolgálnak, vagy átépítésre kerülnek a város testén belül.³⁴ Ehelyett lényegesebb kérdés az, hogy mit kezdhetünk a már meglévő, erősen fertőzött lakóterületekkel. Vajon át lehet-e úgy alakítani ezeket a környékeket, hogy az eredményesen szoríthassa vissza a bűnözést? Véleményünk szerint a védhető terek és a CPTED bizonyos irányelveinek alkalmazásával a már felépült tömbházas és lakótelepi környékeken is jelentős eredményeket lehetne elérni, ezért a továbbiakban ezekkel a lehetőségekkel foglalkozunk és *két mintaterületet* kiemelve elemezzük a biztonságosabb élettér kialakítása felé vezető lépéseket.

³⁴ Ez a gyakorlat egyébiránt működik külföldön, például Nagy-Britanniában, ahol a Secured by Design-Award elismeréssel tüntetik ki azokat a tervezőket, akik kikérlik és figyelembe veszik a rendőrség tanácsait (IRK F. 2008/b).

6.4.1. Megyerváros – Melinda utca

Ezt a Megyerváros nyugati részén található, a Nagy Imre út és a Délnyugati elkerülő út által közrefogott területet egy korábbi lőtér helyén hozták létre, ezért a nyugati oldalát több lőtéri domb szegélyezi. Nem jellemző a kiugróan magas bűnözési ráta, a vizsgált időszak során, a nagyjából 1500-2000 lakosra 72 lopás, 28 betöréses lopás, 8 testi sértés és 1 rablás jutott. A kiválasztására azért került sor, mert Megyerváros többi részétől viszonylag elszigetelt településrész, így mintaterületnek ideális lenne (2. kép). A Melinda utcába két ponton lehet behajtani a Nagy Imre út felől (3. kép). A lakóházak nagy része négyszintes azonban néhány tízemeletes épület is található itt.³⁵ Átaluk közrefogva egy középiskola és egy óvoda is áll a területen (4. kép). A lakóteleptől északnyugatra egy nagy kiterjedésű szabadidőpark fekszik, nyugati irányban pedig egy kutyafutató határolja. A keleti végeken lévő házsor már a Nagy Imre utcához tartozik, de a terület szerves részét képezi.

2. kép: Műholdkép a Melinda utcáról (nyugati tájolás, forrás: Google Earth)

A Melinda utca nagy részén megtalálható négyemeletes lakóházak között felváltva található zöld terület, gyéren felszerelt és rossz állapotú játszóterekkel (5. kép), illetve parkoló (6. kép). A házak bejárata a parkolók felé, míg hátsó oldaluk a kicsiny zöld területek irányába néz.

³⁵ Ezek a panelházak a földszinttel együtt valójában 5, illetve 11 szintesek

3. kép: Az egyik behajtási lehetőség a Nagy Imre út irányából (saját készítésű kép)

4. kép: Az iskola (balra) és az óvoda (jobbra) épülete

5. kép: A négyemeletes lakóházak közötti zöld terület (saját készítésű kép)

6. kép: Parkoló a négyemeletes épületek között (saját készítésű kép)

A lakóépületek szomszédságában található nagyobb kiterjedésű park erős kettősséget mutat. Egyes részei a lakóteleppel egy időben épültek és mára erősen leromlott állapotban találhatóak (7. kép), míg hozzá közel új építésű játszótérrel találkozhatunk (8. kép). Ezen a területen rendszeresen programokat is szerveznek. Az egykori lőtér dombjai pedig, amelyek a parkkal tulajdonképpen egy területet alkotnak, kifejezetten veszélyesek lehetnek. Bozótos beláthatatlan részei alkalmassá teszik támadások kivitelezéséhez, illetve egyéb illegális tevékenységeket is vonzanak (pl. drogfogyasztás).

7. kép: A Melinda utcai szabadidőpark régi, elhanyagolt része (saját készítésű kép)

8. kép: A park új játszótere (saját készítésű kép)

A lakóövezet középső részén három tízemeletes épülettömb található hat lépcsőházzal. Ezek előterében pedig – a Nagy Imre út és a Melinda utca között egy kisebbfajta kiskereskedelmi és szolgáltatói koncentráció jött létre boltokkal, újságossal, gyógyszertárral, és egyéb üzletekkel, emellett a gyalogosforgalom jelentős része is az itt található átjárókon zajlik (9. kép és 10. kép).

A környezettervezés általi bűnmegelőzés során érdemes lenne a területet több ponton áttervezni.

A jelentősnek nem nevezhető átmenő gépjárműforgalmat csökkenteni nem szükséges, de érdemes lenne fekvőrendőrkkel lassítani. A lakótelep építése óta megnőtt gépkocsi-mennyiség parkolási igényeit a lakóépületek közötti kicsi, elhanyagolt és kihasználatlan zöld területek parkolóhelyekké alakítása fedezhetné. Amennyiben ezeket az új, és a már meglévő parkolókat mindkét oldalról lezárnánk, azzal nem csupán a gépkocsik lennének nagyobb biztonságban, hanem az épületek közötti átközlekedést, illetve a privát területekhez való illetéktelen hozzáférés esélyét is csökkenteni lehetne. A lezárt területeket elektromos kapukkal lehetne ellátni mind az autós, mind a gyalogos forgalom számára, így ellenőrizhetővé válna a terület.

9. kép: Két tízszintes tömb közötti átjáró az iskola és az óvoda felé (saját készítésű kép)

10. kép: Üzletek szegélyezte átjáró a Nagy Imre út felé (saját készítésű kép)

Az így felszámolt szabadidős terek helyettesítését a nagy kiterjedésű park területének növelésével (a bozótos területek rovására) és fejlesztésével látjuk megoldhatónak. Ez a terület – a jelenlegi példák alapján is – egyértelműen alkalmas közösségi programok szervezésére. A park teljes területét érdemes lenne körülhatárolni,³⁶ a bokros területeket teljes egészében fás növényzettel kiváltani, illetve a kisebb dombok méretét tovább csökkenteni, hogy a terület teljes egészében beláthatóvá váljon (11. kép).³⁷

11. kép: Bozótos terület a lakóházak és a park közelében (saját készítésű kép)

Rendkívül fontosnak tartjuk a teljes terület közvilágításának javítását. Ennek kivitelezése a lakóházak közelében nagyobb fényerejű, alacsonyabb, lefelé irányított sugarú lámpák sűrűbb elhelyezésével, a park területén pedig ennél kisebb fényerejű, oldalirányba is nyitott lámpatestekkel lenne optimális. Emellett pedig a szűk átjárók, az üzletek és a közintézmények külön kivilágítása is ajánlott.

Az üzletek és a közintézmények közelében kültéri térfigyelő rendszer kiépítése javasolt, illetve az olyan rossz megoldások megszüntetése is, amelyek a megfigyelhetőséget jelentősen korlátozzák (12. kép).

³⁶ A körülhatárolás során semmiképpen sem szabad elzárni a park területét a nem ezen a területen élő emberek elől, csupán a nem rendeltetésszerű, veszélyes és/vagy illegális tevékenységeket kell távol tartani.

³⁷ A magas szegélyező dombokat viszont meg kell hagyni, mert ezek egyrészt használhatóak és használatban is vannak például szánkózás céljára, másrészt pedig az átközlekedést is gátolják.

Külön kiemelendő az a probléma, amely valamennyi tízemeletes épületet érinti a város területén. Amíg a négy, vagy kevesebb szinttel rendelkező épületek esetében a lépcsőház és valamennyi folyosó folyamatos használatban van, addig a magasabb lakóépületek esetében csupán a földszint (annak is csak a bejárat és a lift közötti útvonala) az egyetlen minden lakó által igénybe vett területe. Emellett a négyszintes panelházakban, sok esetben a liftakna helyén egy közös légtér található, amely vertikálisan az egész épületet összeköti és így az egyes szintek közös használatban lévő tereinek szeparáltsága megszűnik. Ennek köszönhetően a lépcsőházban zajló események jóval könnyebben ellenőrizhetők. Erre rész megoldás lehet a magasabb épületekben a lift ajtajának – vagy akár az oldalfalának is – a lecserélése rácsokra.³⁸ A lifttel közlekedők megfigyelhetnék az emeleteken zajló cselekményeket, így az illegális tevékenységek lehetősége jóval behatároltabbá válna.

A terület egészen szükséges lenne egy köztér-felújítási projekt, amely keretében az épületek külső megjelenését is rendezettebbé, egységesebbé lehetne tenni, így kölcsönözve egy-egy és kedvező arculatot a környéknek.

Végezetül az itt lakóknak közös, önkéntes munkán alapuló szervezetet kellene létrehozniuk, amely az egész területet – beleértve a parkot is – felügyeli és gondozza, rendezvényeket szervez és minden itt lakóval tartja a kapcsolatot. Ennek anyagi forrásait a lakóházak közös költségének egy kisebb, elkülönített része fedezhetné.

12. kép: Egy rossz példa a megfigyelhetőségre (saját készítésű kép)

³⁸ Természetesen ez esetben mind a lift, mind a liftakna oldalfalait rácsokra kellene cserélni, amit sajnos egy már elkészült épületben valószínűleg a szerkezet nem bírna ki.

6.4.2. Meszes – Feketegyémánt tér

A második mintaterület a Meszesi városrész 20. század első negyedében épült tömbházas bányászkolóniájának egy kisebb, jól körülhatárolható része – a Feketegyémánt tér (13. kép).

Bár abszolút értékben a bűncselekmények száma nem éri el a Melinda utcai értékeket, a bűnözés mértéke mégis magasabbnak mondható, ugyanis többek közt 19 lopás, 24 betöréses lopás, 4 rablás és 9 testi sértés történt ezen a mindössze pár száz lakosú környéken 2006 és 2011 között.

13. kép: Műholdkép a Feketegyémánt térről (nyugati tájolás, forrás: Google Earth)

A Feketegyémánt tér a Komlói út keleti oldalán fekszik. A központi területet háromszintes téglapépületek veszik körül (14. kép és 15. kép). A terület túlsó oldalán a lakóépületek mögött garázsok találhatók (16. kép). A Komlói úttal párhuzamosan fut egy belső, kisebb forgalmú utca, amelyet sokan parkolásra is használnak. A Komlói útról csak egy ponton, a tér délnyugati sarkánál lehet behajtani autóval, azonban ez növeli az átmenő forgalmat, mivel a tértől észak felé futó Corvin utca forgalmának egy része is erre hajt ki a másodrendű főútra.

A betöréses lopások nagy aránya miatt elsődleges feladat az épületek védelme. Úgy gondoljuk, hogy a lakóházak elhelyezkedése lehetőséget teremt a belső zöld terület teljes lezárására³⁹, ami így a lakók magántulajdonába kerülhetne és számos nagyszabású közös fejlesztés terepeként szolgálhatna, vagy a családok/lakók közt felparcellázva egyéni gondozásra lehetne bízni. Emellett az autóforgalom elterelését tenné lehetővé a tér északnyugati sarkának megnyitása a Komlói út felé. Ezáltal a főút és a lakóházak közötti utcát zárt magánparkolóvá

³⁹ A lezárás után a teret csak a lakóházakon keresztül lehetne megközelíteni.

lehetne alakítani. A keleti oldalon lévő garázssorok területét körbekerítve az illetéktelenek bejutását lehetne gátolni, míg a házak és a garázsok között lévő fák és bokrok kiirtásával a megfigyelhetőséget lehetne biztosítani. A házak külső oldala mentén lévő füves sávok elkerítésével és/vagy szintjük mélyítésével, illetve a nyílászárók betörés biztossá alakításával meg lehetne nehezíteni az alsó ablakokon való bejutást.

A teret körülvevő utcákon és az újonnan kialakított magánparkolóban a közvilágítás modernizálására, illetve kiépítésére lenne szükség. A belső elzárt területen mozgásérzékelővel ellátott lámpák és/vagy kamerák segíthetnék az éjszaka besurranó illetéktelenek lelepleződését.

14. kép: A Feketegyémánt tér keleti oldalának lakóházai (saját készítésű kép)

15. kép: A Feketegyémánt tér belső területe (saját készítésű kép)

16. kép: Garázssorok a Feketegyémánt tér keleti oldalán (saját készítésű kép)

A közösségépítés feladata az előbbi területhez képest lényegesen könnyebb lenne, hiszen jóval kisebb csoportról van szó. Az itt lakók igényeit kielégítő közösségi tér létrehozása a lezárás által biztonságossá tett belső területen könnyen kivitelezhető.

7. A kutatás lehetséges jövőbeli irányai

A vizsgálat során számos olyan lehetőség felmerült, amely felé érdemes lenne folytatni, bővíteni és mélyíteni a kutatómunkát.

Elsősorban szeretnénk folytatni és rendszeresíteni a rendőrségi adatok beszerzését és elemzését, amellyel folyamatosan bővülő adatbázist építhetünk és vizsgálhatjuk a hosszabb távú trendeket is. A bűnözés területi vizsgálatát érdemes lenne kiterjeszteni más bűncselekménytípusokra is, mint például a rongálás. Ezt kiegészítendő, számos szakembertől (rendőrök, szociológusok, szociális munkások, önkormányzati alkalmazottak, büntetőbírók, stb.) lehetne hasznos, a vizsgálatokat pontosító és árnyaló információkat beszerezni interjúk segítségével.

Szükség lenne több, egymástól független lakossági kérdőívezésre, melyek során kisebb reprezentatív mintával dolgozva tehetnénk fel az eddigieknél pontosabb kérdéseket. A látens bűnözés felmérésére például konkrét bűncselekménytípusokra rákérdezve, illetve az eseteket időben lehatárolva (pl. az elmúlt évet véve alapul) történhetne. A viktimizáció mellett a bűnözéssel szembeni attitűdök mélyebb rétegeit, illetve a bűnözéstől való félelem konkrét hatásait (pl. térhasználat) is fel lehetne mérni. Ezeket a felméréseket rendszeresen ismételve trendeket lehetne felvázolni a közvélemény változásait illetően. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a másik oldalt sem, így a már elkapott elkövetőkkel is fontos lenne interjúkat készíteni.

A szituációs bűnmegelőzésen belüli egyéb módszerek alkalmazhatóságát is a vizsgálat tárgyává kívánjuk tenni. Emellett más városrészekre vonatkozó javaslatok kidolgozására is sor kerülhetne.

8. Összegzés

Pécs bűnözésével kapcsolatban megállapítható, hogy bár az utóbbi években számos nagy horderejű bűncselekmény történt (pl. egyetemi lövöldözés, Bándy Kata esete, stb.), amelyek meglehetősen negatív képet festettek a város közbiztonságáról, a statisztika⁴⁰ és az itt élők véleménye sem tükrözi ezt vissza.

A pécsi bűncselekmények szerkezete folyamatos átalakulásban van a vagyon elleni esetek aránya csökken, aminek hatására számos egyéb főcsoport relatív súlya növekszik. A gazdasági válság hatásait a bűnügyi mutatókon nem lehet érzékelni, sem az össz-bűnözés mértéke, sem szerkezete nem alakult át jelentősen ennek hatására. A hosszabb ideje fennálló gazdasági-

⁴⁰ Meg kell azonban jegyezni, hogy az élet ellenes cselekmények száma valóban jóval magasabb volt az elmúlt években, mint a többi százszázalékos városban.

társadalmi viszonyok hatása azonban tagadhatatlan, ami a rendszerváltás idején történt és azóta is jellemző, átalakult szerkezetet illeti. A jelenlegi lassú elmozdulások a még mindig zajló gazdasági és társadalmi átrendeződési folyamatok eredménye.

Egyes bűncselekménytípusok térbelisége jelentős átalakulásokat mutatott a vizsgált időszakban, amelyek főleg a város fizikai és funkcionális szerkezetében bekövetkezett változásokkal vannak összefüggésben. Mindemellett a fő elkövetési helyek alapelvei változatlanok. A nagy (és heterogén) embertömeg által használt városi terek, a nagy népsűrűség, a kiskereskedelmi funkciók, a szegregált lakóterületek és a széles skálán mozgó elkövetési lehetőségek vonzzák és/vagy generálják a bűnözést.

Kezdeti hipotézisünket kiegészítve a bűnözés hot-spotjait immár négy tényezővel egyenként vagy együttesen meghatározható területeknek tartjuk. Ezek a következők:

- a potenciális áldozatok és/vagy célpontok sűrűsödése
- a potenciális elkövetők sűrűsödése
- a kedvező elkövetési lehetőségek megjelenése és
- a konfliktushelyzeteket előidéző tényezők nagy száma.

Ilyen, a bűnözés gócterületeinek behatárolása szempontjából lényeges, konfliktushelyzetet okozó tényezők lehetnek:

- a nagy és heterogén embertömegek interakciói, illetve
- a beszámító-képességet csökkentő helyzetek (pl. alkohol és egyéb szerek által befolyásolt személyek interakciói).

Az EKF beruházásokat követő változások rámutattak a nagyszabású átépítések kettős érére. Egyrészt a megfelelő környezet kialakításával a bűnözés esélyei – és ezen keresztül a tényleges számok – csökkenthetők. Másrészt viszont tartani lehet a bűncselekmények áthelyeződésétől, illetve bizonyos bűncselekmények – éppen a növekvő használatba vétel miatt – az átépített területeken találhatnak új terepet. Ez utóbbi hatást a lehető legnagyobb mértékben csökkenteni kell a tervezés által.

Az építészeti és környezettervezés általi bűnmegelőzéssel kapcsolatos vizsgálataink azt mutatják, hogy ezen technikák egy részét már a megépült lakókörnyezetben is lehet alkalmazni, bár nehezebben kivitelezhető és kevésbé hatékony, mint a tervezés és építés során történő kialakítás. Emellett fontos követelménynek tartjuk, hogy a szituációs bűnmegelőzés alkalmazása során a közösségépítés és a bűnözés okozta félelem csökkentése is magas prioritást élvezzen.

9. Javaslatok

A kutatás lezárásaként néhány általános érvényű javaslat megtételére teszünk kísérletet, amelyek segítségével a bűnözés problémáját hatékonyabban lehetne kezelni.

- A városvezetés támogatásával, állami és Európai Uniók források bevonásával lehetne ösztönözni (szabályozással és anyagi támogatással) az üzlettulajdonosokat, hogy az egyéni megoldások helyett a boltjaik előtti közterületekre a városi térfigyelő rendszerbe integrálható eszközöket telepítsenek, így bővítve annak lefedettségét. A kiépült rendszerbe való csatlakozás előnye, hogy költséghatékonyabb, gyorsabb és hatásosabb megoldás, mint az egyéni rendszerek fejlesztése.
- Ezzel párhuzamosan a rendőrség keretein belül egy állandó, nagy létszámú és azonnali reagálású erővel kellene nem csak az így leleplezett esetek nyomozásait, hanem a tettenérést is elősegíteni.
- A bolttulajdonosok a kiépítés önrészeinek fedezése után a fenntartás költségeihez is hozzájárulnának, aminek kompenzációjául az önkormányzat bérleti díjaikat, vagy egyéb terheiket csökkenthetné, illetve a védettebbé váló üzletek biztosítási díjai is mérséklődhetnek.
- Az építési engedélyek kiadását bizonyos biztonságtechnikai és bűnmegelőzési intézkedések megtételéhez kellene kötni. Az ehhez szükséges szakértőket a rendőrség ingyenesen biztosíthatná. Külső biztonságtechnikai cég alkalmazása esetén pedig az elkészült tervek felülvizsgálata és jóváhagyása kerülne a rendőrség hatáskörébe.
- Önkormányzati program keretében lehetne a vagyonvédelmet erősíteni a városban, például betörést gátló nyílászárók, biztonsági záruk, ablakvédő fóliák stb. beépítésének támogatásával. Ehhez szintén fel lehetne használni állami és EU-s forrásokat.
- Egyes lakóközösségeket a panelprogramhoz hasonlóan lehetne támogatni abban, hogy pl. a CPTED irányelveknek megfelelő átalakításokat hajtsanak végre a lakóterületükön.
- A szórakozóhelyek esetében biztonsági minősítési rendszer kidolgozására volna lehetőség, amely többek közt az ott történt bűncselekmények száma alapján sorolná kategóriákba az egyes helyeket, így a szórakozni vágyó fiatalok eldönthetnék, hogy melyikbe menjenek, ha gondtalan kikapcsolódásra vágnak. Egy ilyen minősítési rendszert az egyes lakóterületekre is ki lehetne dolgozni, ezáltal a lakók biztonsággal kapcsolatos erőfeszítései az ingatlanárakra is közvetlen pozitív hatást gyakorolhatnak.
- A szórakozóhelyek közös információs hálózatot alakíthatnának ki, aminek segítségével a résztvevő klubok/disco-k bármelyikében problémát okozó személyt bizonyos ideig kitilthatnák a rendszer összes tagjából, így növelve a bent lévők biztonságát. Egy ilyen rendszert akár megyei, vagy országos szinten is be lehetne vezetni.

10. Köszönetnyilvánítás

Elsősorban szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Dr. habil. Trócsányi Andrásnak, munkám során nyújtott folyamatos segítségéért. Emellett szeretném megköszönni tanáraimnak a hasznos tanácsokat és ötleteket, amelyekkel segítették kutatásom.

Külön hálával tartozom a BMRFK Elemző Értékelő Osztály vezetőjének, Stefánovits Istvánnak, aki találkozóink során számos tanáccsal, illetve adatokkal és interjúalanyként is segítette vizsgálódásaimat. Dr. Ambrus Zoltántól, a BMRFK Bűnmegelőzési Osztályának vezetőjétől rendkívül hasznos ötleteket kaptam a megelőzés témakörében. Köszönöm továbbá Dakos József rendőr dandártábornoknak, Baranya megye rendőrfőkapitányának, hogy engedélyt adott a főkapitányságon való tevékenységemhez.

Köszönettel tartozom annak a kilenc hallgatótársamnak, akik kérdezőbiztosként vettek részt a munkában. Nélkülük a lakossági véleményfelmérés nem sikerülhetett volna.

Végezetül pedig szeretném megköszönni családomnak, barátaimnak és ismerőseimnek azt a segítséget és türelmet, amelyet a kutatás ideje alatt tanúsítottak felém.

11. Felhasznált irodalom

- ADLER, FRED A et al. 2000: Kriminológia. Osiris Kiadó, Budapest, 588p.
- BAJMÓCY P. 2000: A „vidéki” szuburbanizáció Magyarországon, Pécs példáján. – Tér és Társadalom 2-3. pp. 323-330.
- BAYER JUDIT 2004: A bűn és a büntetés mint jogi kategória. In: DÉKÁNY ANDRÁS – LACZKÓ SÁNDOR (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 2-3. A bűn. Pro Philosophia Szegedi Alapítvány, Librarius, Szeged, pp. 293-298.
- BELKOVICS ERVIN 2005: A személy elleni bűncselekmények. In: BELKOVICS ERVIN et al.: Büntetőjog – Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, p. 110.
- BERÉNYI ISTVÁN 1992: Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 123.
- BERETTYÁNNÉ HALAS JUDIT et al. 2003: A nagyvárosok belső tagozódása – Pécs. KSH, Pécs, pp. 45-46.
- BRANTINGHAM, P. J. – BRANTINGHAM, P. J. 1981: In: Brantingham, P. J. – Brantingham, P. J. (szerk.): Notes on the Geometry of Crime. Environmental Criminology, Beverly Hills, CA, US, pp. 27-53.
- BRANTINGHAM, P. J. – BRANTINGHAM, P. J. 1993: Environment, Routine, and Situation – Toward a Pattern Theory of Crime. – Advances in Criminological Theory, 5, pp. 259-294.
- CSAPÓ TAMÁS 2005: A magyar városok településmorfológiája. Savaria University Press, Szombathely, 201 p.

- DARELL D. IRWIN 2011: The Showdown With shrinking budgets: Police departments in economic downturns. In: MATHIEU DEFLEM (szerk.): Economic Crisis and Crime, Sociology of Crime, Law and Deviance, Vol. 16., Emerald Group Publishing Limited, Bingley, UK, pp. 195-212.
- DURKHEIM, ÉMILE 1924: A szociológia módszere. Franklin-társulat, Budapest, pp. 94-108.
- DURKHEIM, ÉMILE 1967: Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, pp. 245-282.
- FÖLDES TAMÁS 2004: In: DÉKÁNY ANDRÁS – LACZKÓ SÁNDOR (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 2-3. A bűn. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Librarius, Szeged, pp. 286-292.
- GIDDENS, ANTHONY 2002: Szociológia. Osiris Kiadó, Budapest, pp. 138-176.
- HAGGETT, PETER 2006: Geográfia – Globális szintézis. Typotex, Budapest, pp. 257-267.
- HÉRA GÁBOR - LIGETI GYÖRGY 2006: Módszertan – Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába. Osiris Kiadó, Budapest, 371 p.
- HUNYADI LÁSZLÓ et al. 2000: Statisztika. Aula Kiadó, Budapest, 887 p.
- IRK FERENC 2008/a: Nagyvárosi félelem és szorongás. In: BARABÁS TÜNDE (szerk.) 2008: Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés. OKRI, Budapest, 15-37. p.
- IRK FERENC 2008/b: Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben. In: BARABÁS TÜNDE (szerk.) 2008: Épített környezet – bűnözés – szituációs bűnmegelőzés. OKRI, Budapest, 78-106. p.
- KEREZSI KLÁRA 2003: A kriminológia és a büntetőpolitika kapcsolata. – Kriminológiai Tanulmányok 40. OKRI, Budapest, pp. 121-159.
- KOBOLKA ISTVÁN - SALLAI JÁNOS 2008: Budapest kriminálgeográfiája 1960-1985 között. – Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 4.évf. 3.sz., pp. 86-102.
- KORINEK LÁSZLÓ 2012/a: A XX. század kriminológiai elméletei. In: GÖNCZÖL KATALIN et al. (szerk.): Kriminológia – szakkriminológia. CompLex Kiadó, Budapest, pp. 69-151.
- KORINEK LÁSZLÓ 2012/b: A bűnözés visszatükröződése. In: GÖNCZÖL KATALIN et al. (szerk.): Kriminológia – szakkriminológia. CompLex Kiadó, Budapest, pp. 247-272.
- KOVÁCS ZOLTÁN 1989: A bűnözésföldrajz lehetőségei hazánkban. Műhely 9. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 11 p.
- LUKÁCS TIBOR 1980: A bűn és a büntetés. Minerva, Budapest., pp. 33-43.
- MÁTYÁS SZABOLCS 2008: A bűnözésföldrajz hazai fejlődése. Rendőr 3-4. p. 35.
- MÁTYÁS SZABOLCS 2011/a: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola, p. 75.
- MÁTYÁS SZABOLCS 2011/b: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola, p. 15.
- MERTON, ROBERT K. 2002: Társadalomelmélet és társadalmi struktúra. Osiris Kiadó, Budapest, pp. 203-277.

- NAGY FERENC 2010: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, pp. 94-175.
- NEWMAN, OSCAR 1972: Defensible Space – Crime Prevention Through Environmental Design. MacMillan Co., New York, NY, US, 264 p.
- PACIONE, MICHAEL 2009/a: Urban geography - A global perspective. Routledge, Abingdon, UK pp. 396-417.
- PARK, ROBERT EZRA 1915: The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the City Environment – The American Journal of Sociology, Vol. 20, No. 5, pp. 577-612.
- PAUL (LISH) HARRIS 2011: The criminal consequences of changes in neighborhood structure due to home foreclosure: A theoretical discussion. In: MATHIEU DEFLEM (szerk.): Economic Crisis and Crime, Sociology of Crime, Law and Deviance, Vol. 16., Emerald Group Publishing Limited, Bingley, UK pp. 145-169.
- REYNALD, DANIELLE M. 2010: Crime Prevention Through Environmental Design. In: FISHER, BONNIE S. – LAB, STEVEN P. (szerk.): Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention, SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, US, pp. 220-225.
- RICHARD R. PETERSON 2011: Employment, unemployment, and rates of intimate partner violence: Evidence from the National Crime Victim Surveys. In: MATHIEU DEFLEM (szerk.): Economic Crisis and Crime, Sociology of Crime, Law and Deviance, Vol. 16., Emerald Group Publishing Limited, Bingley, UK, pp. 171-193.
- SIMON FERENC 2004: Irgalmazz az ártatlanoknak! A bűn-fenomén néhány aspektusáról. In: DÉKÁNY ANDRÁS – LACZKÓ SÁNDOR (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 2-3. A bűn. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Librarius, Szeged, pp. 207-214.
- SINKU PÁL 2005: A vagyon elleni bűncselekmények. In: BELKOVICS ERVIN et. al.: Büntetőjog – Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, p. 652.
- SCHWIND, HANS-DIETER 2002: Kriminologie: eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, DE, pp. 288-307.
- TAUBER ISTVÁN 1995: Gazdasági, társadalmi viszonyok változása és a bűnözés alakulásának összefüggései – Modernizáció, rendszerváltás és a bűnözés. In: ERDEI ÁRPÁD (szerk.): Tények és Kilátások – Tanulmányok Király Tibor tiszteletére, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, pp. 225-236.
- TÓTH ANTAL 2007: A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola, pp. 10-30.
- TÓTH I. JÁNOS 2004: A környezettel szembeni bűnről. In: DÉKÁNY ANDRÁS – LACZKÓ SÁNDOR (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 2-3. A bűn. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Librarius, Szeged, pp. 325-334.
- TRÓCSÁNYI ANDRÁS 2011: The spatial implications of urban renewal carried out by the EEC programs in Pécs. – Hungarian Geographical Bulletin 60, 3. pp. 261-284.

WIRTH, LOUIS 1938: Urbanism as a way of life. – The American Journal of Sociology, Vol. 44, No. 1, pp. 1-24.

Honlapok:

Központi Statisztikai Hivatal:

<http://www.ksh.hu> (az adatok letöltésének ideje: 2012.11.20.-2012.12.04.)

Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat:

<http://www.afsz.hu> (az adatok letöltésének ideje: 2012.11.24.-2012.11.26.)

Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség:

<http://www.deldunantul.com/downloads/2383> (letöltés ideje: 2012.12.06.)

<http://www.deldunantul.com/downloads/2395> (letöltés ideje: 2012.12.06.)

Pécs Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája. Pécs, 2012. január:

http://eugyintezes.pecs.hu/download/tajekoztatok/ivs/pecs_ivs.pdf (letöltés ideje: 2012.11.16.)

ENyÜBS:

<http://crimestat.b-m.hu/Terkep.aspx> (letöltés ideje: 2012.12.10.)

12. Mellékletek

Neme: (1) férfi; (2) nő

Ételtora: (1) 18-29; (2) 30-39; (3) 40-49; (4) 50-59; (5) 60-

Lakóhely (csak az utca, tér, dűlő stb. neve):

1. Ön szerint Pécssett a magyarországi átlaghoz képest milyen a közbiztonság?

Értékelje 1-től 10-ig! 1: sokkal rosszabb, mint máshol az országban, 10: sokkal jobb, mint máshol az országban

2. Mennyire érzi magát biztonságban a saját lakókörnyezetében?

Értékelje 1-10-ig! 1: egyáltalán nem érzem magam biztonságban, 10: teljesen biztonságban érzem magam

3. Ön szerint Pécs mely területe/területei a legkevésbé biztonságosak? Soroljon fel legalább kettőt! (városrészek, utcák, terek)

4. Ön szerint mi az oka a bűnözésnek? Soroljon fel legalább kettőt!

5. Ön szerint mennyire kielégítő a rendőri jelenlét a városban?

Értékelje 1-től 10-ig! 1: egyáltalán nem kielégítő, 10: teljes mértékben kielégítő

6. Volt-e valaha bűncselekmény áldozata Pécssett?

(1) igen; (2) nem (ugrás a 10. kérdésre)

7. Ha igen, hol, mikor (évszám) és milyen típusú bűncselekményé?

8. Ha igen, jelentette-e az esetet a rendőrségnek?

(1) igen (ugrás a 10. kérdéshez); (2) nem

9. Ha nem jelentette, miért nem?

(1) a tetteshez fűződő speciális viszonya miatt; (2) jelentéktelennek tartotta; (3) kételkedett a felderítés eredményességében; (4) kifogásai voltak a rendőrség munkájával kapcsolatban; (5) őnmaga foglalkozott a bűncselekménnyel; (6) egyéb ok/okok; (7) nem kíván válaszolni

10. Mennyire tart attól, hogy bűncselekmény áldozatává válik?

Értékelje 1-10-ig! 1: nagyon tart ettől a lehetőségtől, 10: egyáltalán nem tart tőle

11. Mennyire érzi magát felkészültnek a bűnözéssel szemben?

Értékelje 1-10-ig! 1: egyáltalán nem érzi magam felkészültnek, 10: teljes mértékben felkészültnek érzi magam

12. Hallott-e már a rendőrség bűnmegelőzési intézkedéseiről, projektjeiről (pl. iskolai előadások; dohányzás, alkohol, drog és AIDS prevenció (D.A.D.A. program); kerékpár gravírozás; szórólapok; tanácsadás stb.) és ha igen, akkor melyikről?

(1) Igen:

(2) Nem

13. Részesült-e Ön vagy hozzátartozója a rendőrség által szervezett, bűnmegelőzéssel kapcsolatos felvilágosításban vagy valamely konkrét intézkedésben és ha igen, akkor melyikben?

(1) Igen:

(2) Nem

2. melléklet: A fogyasztás (és a lopás) templomai (saját készítésű képek)

balra fent: a nyugati és egyben a legnagyobb pécsi Tesco (Makay István út)

jobbra fent: az Árkád épülete a Bajcsy-Zsilinszky utca és a Nagy Lajos király útja kereszteződésénél

balra lent: a Pécs Pláza épülete Kertvárosban (Megyeri út)

jobbra lent: a legújabb Tesco Pécs déli határában (Kincses út)

**3. melléklet: Az Elcoteq Magyarország Elektronikai Kft. Szilva utcai (egykori) központja
(saját készítésű kép)**

4. melléklet: Megyerváros és Uránváros (saját készítésű képek)

balra fent: Megyerváros látképe

jobbra fent: Megyerváros egyik központja, a Csontváry utca

balra középen: jellemző látkép Megyervárosban

jobbra középen: Uránváros központja, az Uránbányász tér háttérben a Mecsek áruház

balra lent: Uránváros központja, a Szilárd Leó park

jobbra lent: Uránváros egyik fő útja, az Esztergár Lajos utca

5. melléklet: Szegregált területek Pécsett (saját készítésű képek)

balra fent: a Baltika utca házsorai

jobbra fent: a Tüzoltó utca házsorai

balra középen: Hősök tere

jobbra középen: lakóházak István-aknán

balra lent: az egykori aknatorony „maradványai” (István-akna)

jobbra lent: az istván-aknai bányaterület széthordott épületei

6. melléklet: Pécs várostérképe (a pályamunka kinyomtatott példányának hátuljában)

13. Diplomamunka tématerv

Baranya megye településeinek középfokú oktatási vonzáskörzetei és a továbbtanulási szándékok a diákok körében

Kutatásunk tágabb témája – az oktatás – minden korban nagy hatással van a társadalomra, ezért kiemelten kell foglalkozni vele földrajzi szempontból is. 2010-es adatgyűjtésünket 2012-ben megismételve a középfokú oktatást vizsgáltuk egy kérdőív segítségével, illetve a kérdőívek kitöltése során végzett terepbejárással. A kérdéssort a diákok egy részével töltöttük ki Baranya megye 39 középfokú oktatási intézményében, amely a kutatás megkezdésekor az összes ilyen típusú intézményt jelentette (azóta kettővel gyarapodott a számuk). A több mint 5800 válaszadó a középiskolák létszámának 30%-át tette ki, amely mintavétel már elegendő volt ahhoz, hogy kijelöljük az oktatási centrumok, azaz a középiskolával rendelkező települések, vonzáskörzeteit, illetve nyomon követjük ezek változásait. Emellett vizsgáltuk a közlekedési paramétereket, tehát az iskolába járáshoz használt közlekedési eszközöket, az utazásra fordított időt és költséget, illetve a nem helyi tanulók által megtett utat. Fontos részét képezték még a kérdéssornak az iskolaválasztás okára, valamint a továbbtanulásra vonatkozóan feltett kérdések is.

A *vonzáskörzetek* tulajdonképpen azokat a településeket foglalják magukban, ahonnan diákok érkeznek az adott iskolákba. Természetesen az egyes vonzott települések különböző mértékben kapcsolódnak a központhoz, amit a *vonzáserősség* fejez ki. Ez egyrészt a vonzott településről a központba járó tanulók teljes iskolai létszámhoz viszonyított arányától, másrészt a vonzott településen élő középiskolás korú népesség számától függ.

$$V = \frac{a/b}{c/100}$$

ahol:

V = vonzáserősség,

a = a vonzott településről a vizsgált iskolába járók száma,

b = a vizsgált iskolában megkérdezett tanulók száma,

c = a vonzott településen élő, 14-19 éves korosztály létszáma száma.

A térképeket a vonzáserősség, illetve a kapcsolatok iránya szerint készítettük el.

A vonzáserősség alapján végzett tipizálásom során négyféle központot különítettünk el, ezek a *lokális*, a *kistérségi*, a *megyei* és a *regionális jelentőségű központok*.

A helyi tanulók aránya alapján autochton, átmeneti és allochton szerkezetű oktatási központokról beszélhetünk, amelyekben 60% fölötti, 60-40%-os, illetve 40% alatti ez az arány.

Közlekedési szempontból feltárt eredményeink az iskolák vezetőinek lehetnek a segítségére – főleg a ritkább tömegközlekedésű területeken – abban hogy biztosítani tudják különböző eszközökkel a könnyebb mozgást a diákok számára. Az *iskolaválasztás okaiként* kapott válaszok irányt mutathatnak abban, hogy mely szempontokra érdemes odafigyelnie az iskola-vezetésnek intézménye promotálásakor. Végül, de nem utolsó sorban a *továbbtanulási szándéknak*, a *továbbtanulás várható irányainak* illetve a *felsőoktatási intézmény-választás okai*-nak felderítésére kapott válaszok, saját intézményemet, a Pécsi Tudományegyetemet segítheti annak megállapításában, hogy melyek azok a területek a megyében, ahonnan további diákokat tudna maga felé terelni, más egyetemek elől.

A PTE Természettudományi Karának hallgatói adataiból elkészült a kar vonzáskörzete is, amely a TTK egyes szakjainak népszerűsítése, a leendő hallgatók toborzása során lehet az oktatók segítségére.